Interviu cu SORIN DIMITRIU președintele FPS

Nr. 24 (382), 17–23 iunie 1997

22

ANUL VIII

pag. 6–7–8

7 ANI DE LA MINERIADA DIN IUNIE 1990

pag. 10–11–12

SUPLIMENT GRATUIT

În jurul unei Legi a presei

pag. 14

REPLICI LA CAZUL GOMA

DUMITRU ȚEPENEAG

BIANCA BĂLOTĂ

Lumea politică, la fel ca și celelalte spații ale activității omenești, are nu doar dimensiuni practice, ci și o foarte importantă dimensiune simbolică. De multe ori chiar, simbolul este atît de dominator, încît el alungă pe plan secund valorile și faptele pragmatice, ceea ce dă impresia că acțiunile desfășurate sub semnul său sînt iraționale sau arbitrare. Aceasta se vede și acum, după decizia SUA – ce pare irevocabilă – de a nu include România printre țările care vor adera la NATO într-un prim val.

Astfel, această decizie este, dintr-un punct de vedere politic și practic, discutabilă. Ea se arată excesiv de timidă, SUA părînd să cedeze unor pretenții nejustificate ale Rusiei; nu ține seama de interesele de securitate ale celor mai mulți dintre aliații europeni, aceștia dorind să vadă România și Slovenia în NATO; poate contribui la divizarea Europei Centrale; lasă Balcanii „neîncadrați", reaprinde în România sentimentul scenariului Ialta-Malta. Poate că cea mai mare eroare rămîne totuși cea strategică: neutilizarea unei ocazii, poate unice, de extindere mai hotărîtă spre est, pe ambele flancuri, incluzînd o țară prietenă, dispusă să facă toate sacrificiile pentru a se vedea preluată.

Interesant este însă că, pentru toate părțile implicate, valoarea practică, politico-strategică a extinderii limitate este dublată, ba chiar împinsă pe un plan secund de valoarea simbolică a gestului, ceea ce poate explica și asemenea erori pe planul pragmatic.

Într-adevăr, pentru SUA, extinderea NATO, dincolo de avantajele practice destul de minore pentru ele, trebuie să simbolizeze adevăratul sfîrșit al războiului rece așezat sub umbrela protectoare americană, ceea ce nu ar fi posibil decît cu o Rusie relativ binevoitoare. Firește, din punct de vedere practico-militar, Rusia este incapabilă să se opună, indiferent cît ar vocifera. Dar nu acest plan este cu adevărat important, ci cel simbolic, pe care l-am putea exprima printr-o sintagmă simplă: „pax Americana" acceptată de fostul inamic. Or, aceasta presupune o extindere efectivă moderată, iar o extindere într-un al doilea val trebuie împinsă într-un viitor relativ nedeterminat.

ANDREI CORNEA

Simboluri

Pe de altă parte, Rusia știe bine că, în mod real, ea nu este amenințată de extinderea NATO, iar prezența sau absența din alianță a României, ca să nu mai vorbim de cea a Sloveniei, nu schimbă cu absolut nimic situația reală strategică. Dar rușii au nevoie să creadă că se ține cumva seama de cuvîntul lor. Simbolic, faptul că România a fost amînată, deși se admitea că îndeplinea criteriile și putea juca un rol însemnat în stabilizarea situației din Balcani, poate fi, pentru Rusia, exact cîștigul simbolic compensatoriu, o garanție mitologică că ea, Rusia, rămîne încă o mare putere, ce poate influența marile decizii ale fostului adversar.

Pentru România, în fine: pe plan practic, neadmiterea acum în NATO nu-i aduce prea mari daune, deoarece ea nu este, de fapt, amenințată. S-ar putea să fie unele dezavantaje economice, dar acestea sînt inferioare celor rezultate din dificultățile domestice ale promovării reformei. Oricum, faptul că ea a reușit, și în termen scurt, să depășească numeroase obstacole și să obțină susținerea majorității statelor europene, inclusiv pe cea a Germaniei, constituie, pragmatic vorbind, un remarcabil succes diplomatic și politic.

Numai că românii trăiesc și ei, ca toți ceilalți, într-o pădure de simboluri: admiterea în NATO semnifică pentru ei consacrarea lor ca aparținînd definitiv, deplin și clar civilizației occidentale. Or, tocmai o atare apartenență a fost mereu, în societatea românească și de la începutul sec. XIX, subiect de discuție, de afirmare și de contestare, de nuanțare și de revendicare. Marea temă a dezbaterii publice românești tocmai aceasta a fost: aparținem sau nu pe deplin Occidentului?

Dacă România ar fi fost respinsă fiindcă nu ar fi corespuns unora dintre standardele de bază ale NATO (așa cum ar fi fost cazul pînă în iarnă), justificările de natură practică ar fi putut limita speculația simbolică. Dar așa, cu temele făcute satisfăcător, lăudată din toate părțile și totuși respinsă aparent fără motive raționale, România e tentată să urce vertiginos scara speculațiilor mitologice și simbolice: neadmiterea – se crede – ar destina-o zonei intermediare, de tranziție dintre Occident și Orient; calitatea ei „europeană" pare a fi numai parțial, incomplet recunoscută, orice ar face.

E straniu, poate, că acum, la sfîrșitul secolului XX, într-o lume atît de tehnologizată și de dominată de știință și de raționalitate, mitul și simbolurile rămîn nu mult mai puțin determinante ca acum două mii de ani. Măcar atunci de-ar fi ceva mai puțin agresive și exclusive, ceva mai placide, mai benigne, mai puțin războinice! Dacă fără mituri și simboluri nu se poate, măcar de nu ne-am face atîta rău în numele lor, așa cum am făcut-o de-a lungul istoriei!

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL • ANUL VIII • 28 pagini • 1.000 lei

Reamintim cititorilor noştri că această pagină le aparţine, ca şi responsabilitatea pentru scrisorile lor.

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

Drept la replică

Săptămînalul *„22"* a publicat (27.05.1997) scrisoarea deschisă a domnului **chimist** Ion Niculescu-Duvăz către d-l ministru al Sănătăţii în care îşi manifesta îngrijorarea pentru soarta Institutului Oncologic Bucureşti după numirea ca director interimar a domnului dr. Şerban Donea. Cred că scrisoarea trebuia adusă la cunoştinţa celui vizat – dr. Şerban Donea – **înainte** de publicarea sa. Pe de o parte, în acest mod cititorul îşi poate face o părere independentă confruntînd două puncte de vedere asupra aceleiaşi probleme, dreptul la replică nemaiputînd îndrepta satisfăcător o imagine deja creată. Pe de altă parte, s-ar fi prevenit bizara performanţă de autodescalificare pe care o realizează autorul scrisorii şi care reiese din următoarele:

1) Poate că d-l Ion Niculescu-Duvăz este **doctor în chimie**. Domnia sa are însă obligaţia să explice **de ce a omis intenţionat să precizeze şi profesia sa** (a lucrat în IOB în sinteza şi producţia citostaticelor). **În calitate de chimist, nu poate contesta nimănui competenţa în domeniul medical** (în plan profesional, ştiinţific, managerial sau al capacităţii de viziune, pentru a menţiona toate punctele de atac ale domniei sale).

2) Domnia sa declara, jenant de insistent, că a votat actuala putere din România. Forţele politice susţinute de d-l Ion Niculescu-Duvăz sînt, cu maximă probabilitate, altele decît CDR, dar aceasta este strict problema domniei sale. Din sublinierea calităţii sale de votant „implicit" al domnului ministru transpare intenţia unui **şantaj sentimental**, fapt nepotrivit unui intelectual, dar nesurprinzător pentru o persoană care îşi subliniază titlurile nerelevante („Research Professor"), în timp ce le ascunde pe acelea esenţiale problemei în discuţie.

3) D-l inginer Ion Niculescu-Duvăz foloseşte precizarea că a lucrat în IOB 30 de ani ca argument pentru îngrijorarea sa. Nu poate fi contestat acest argument emoţional. Numai că **acelaşi interes pentru soarta aceleiaşi instituţii îl are şi marea majoritate a medicilor din IOB (47 din 60) – semnatari ai replicilor la articolele ofensatoare apărute în presă la adresa dr. Şerban Donea**. Unii dintre aceşti medici au o vechime în IOB mai mare decît cea a domnului Ion Niculescu-Duvăz. Întrucît jurnalele în care au apărut acele articole defăimătoare nu au binevoit să publice replica noastră şi întrucît aceasta completează răspunsul potrivit scrisorii domnului Ion Niculescu-Duvăz, adresez rugămintea revistei *„22"* să o facă. Urmează ca cititorii să decidă dacă părerea noastră este sau nu mai importantă decît opiniile domnului Ion Niculescu-Duvăz.

Cu mulţumiri anticipate pentru sprijinul acordat în restabilirea unei imagini corecte,

dr. Dumitru Nuţu
(medic în Institutul Oncologic Bucureşti de 19 ani)

Nota redacţiei

Publicaţiile care au refuzat drepturile la replică la care se face referire în text sînt cotidianul Adevărul *şi săptămînalul* Academia Caţavencu.

Mă numesc Isailă Mihaela Ioana şi locuiesc împreună cu mama mea în Craiova, str. Traian Demetrescu, nr. 10, tel. 051.41.58.09.

Statul român, prin OCLPP Craiova, ne-a vîndut în anul 1975 (conform Legii 4/1973) un apartament dintr-o locuinţă naţionalizată (conform Decretului 92/1950), în care locuiam cu chirie încă din anul 1958.

Foştii proprietari, plecaţi legal în SUA din anul 1975, au introdus acţiune în revendicare a întregului imobil, în anul 1990, împotriva statului. Datorită lipsei de interes din partea acestuia, eu şi mama mea am intervenit ca parte în proces. Totuşi, actul nostru de vînzare-cumpărare a fost declarat *„lovit de nulitate absolută"* la toate instanţele judecătoreşti din Craiova. În prezent dosarul se află în recurs la Curtea Constituţională (cu nr. 66/C/1997) după care se va întoarce la Curtea Supremă (la nr. 1050/1996).

Vă rog cu mult respect, printr-unul din articolele dumneavoastră, apelînd la personalităţi pe care le consideraţi competente, să-mi răspundeţi la următoarea întrebare:

Ce se întîmplă cu dreptul meu la proprietate în noul context politic? Eu am acest drept sau trebuie să ies în stradă după ce am cumpărat totuşi o casă?

arh. Ioana Isailă, 4 iunie 1997

Note pe marginea articolului d-lui acad. Ionel Haiduc, „De ce este «invizibilă» ştiinţa românească?", din *„22"*, nr. 16 (374), 25–28 aprilie 1997

Articolul relevă contribuţia relativ modestă a cercetătorilor români la *curentul principal* al literaturii ştiinţifice mondiale. Consider că o cauză importantă a acestei situaţii este sistemul actual de promovare şi apreciere (morală şi, de ce nu, materială) a cercetătorilor şi cadrelor din învăţămîntul superior. În acest sens sînt de acord cu d-l acad. Ionel Haiduc ca activitatea cercetătorilor şi a grupurilor de cercetare (inclusiv universitarilor) să fie judecată luînd în considerare, în primul rînd, *factorul de impact* al lucrărilor ştiinţifice publicate. Acest mod de evaluare este relativ uşor de efectuat, factorii de impact ai revistelor ştiinţifice fiind publicaţi periodic. Cred că evaluarea acestui factor scientometric trebuie

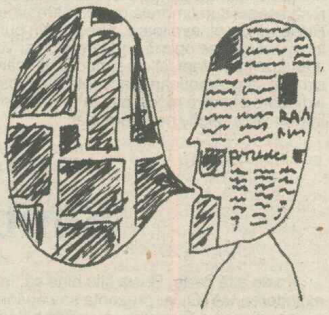

efectuată nu numai candidaţilor la ocuparea unei funcţii în cercetare sau în învăţămîntul superior, ci şi cadrelor existente în prezent în aceste domenii de activitate. Dacă acest lucru era de făcut după 1989, cînd sub mantaua reparaţiilor nedreptăţilor regimului comunist au fost promovate în învăţămîntul superior, în special, şi cadre care nu au avut şi, din nefericire, nu au nici acum, o reală activitate ştiinţifică, situaţia actuală ar fi fost mai bună. S-ar fi evitat şi acordarea, cu o uşurinţă condamnabilă, a dreptului de a conduce doctorate unor persoane care nu au publicat nici o lucrare în revistele ştiinţifice considerate importante şi prestigioase. Ce a făcut după 1989, în acest sens, **Consiliul Naţional de Atestare**, din care face parte şi d-l acad. Ionel Haiduc? Se cunoaşte că pentru a nu se strica *relaţiile*, membri ai acestei comisii au semnat numiri în posturi în învăţămîntul superior, cu toate că existau contracandidaţi cu activitate ştiinţifică net superioară şi lucrări ştiinţifico-didactice importante. La concursurile de ocupare a unor funcţii din anumite universităţi, pătrunderea cercetătorilor este practic blocată, fiind preferată avansarea cadrelor universitare existente, chiar dacă acestea au avut o activitate ştiinţifică net inferioară.

Naşterea unei societăţi sănătoase şi prospere impune *criteriul valorii*. Renaşterea Germaniei, după distrugerile dezastruoase ale ultimului război mondial, se explică şi prin aplicarea consecventă a criteriului valorii în domeniile fundamentale: învăţămînt, economie, sănătate, cercetare. De aceea, consider că ar fi necesară analiza activităţii ştiinţifice a cadrelor din cercetare şi învăţămîntul superior. De asemenea, ar trebui reanalizate dosarele de activitate ştiinţifică a celor ce au în prezent dreptul de a conduce doctorate. În aceste analize, o anumită valoare a *factorului de impact* al lucrărilor publicate să fie condiţia necesară acordării acestui drept. Membrii comisiei ce efectuează această analiză ar trebui să aibă un factor de impact al lucrărilor publicate corespunzător criteriilor aplicate în ţările dezvoltate pentru ocuparea funcţiei de profesor universitar şi, bineînţeles, probitate morală. Adevărata renaştere a cercetării şi învăţămîntului românesc nu poate începe fără curăţarea institutelor de cercetare şi a universităţilor de incompetenţi. Această operaţie chirurgicală este dificilă, dar fără ea ne aşteaptă un viitor sumbru.

Dr. chim. P. Budrugeac

Scrisoare deschisă către liderii sindicatelor din România

Domnilor lideri, pe vremea răposatului, sindicatelor li s-a rezervat rolul curelei de transmisie între „partidul unic" şi „masele largi populare". Acum se pare că rolul de legătură vi-l arogaţi dumneavoastră, între sindicate şi principala formaţiune politică din opoziţie, PDSR, care a şi declarat în Parlament că va adopta o poziţie constructivă faţă de actuala coaliţie guvernamentală. Cît e de constructivă această poziţie se vede de la o poştă. Nici nu s-a instalat bine la putere şi a început să o bombardeze cu nişte critici absolut contrarii aşa-zisului „constructivism". Dar oricît aţi dori dumneavoastră, majoritatea liderilor, să instigaţi subtil masa de sindicalişti la nemulţumiri, greve, manifestări de stradă, aceştia sînt mai inteligenţi, discern lucrurile şi au parcă mai multă înţelegere faţă de situaţia economică în care se află ţara, şi cît de importantă e stabilitatea internă pentru însănătoşirea economiei şi a vieţii noastre de toate zilele. Şefi din fruntea sindicatelor ca Tîrsan, mîna dreaptă a lui Cosma, Todoran, omul de legătură cu opoziţia, Hossu, Brătianu, Costin etc., spuneţi că nu dumneavoastră, ci masa salariaţilor nu mai are răbdare să suporte guvernul, pentru că după atîtea runde de negocieri nu le dă cît vor şi aşa mai departe. Dar sindicaliştii nu se prefac a nu şti, cum de fapt o faceţi domniile voastre, că sacul moştenit de la foştii guvernanţi e gol-goluţ. Ca oameni care produc, ştiu foarte bine că normal este să dai mai întîi ceva şi pe urmă să ceri. Or, majoritatea întreprinderilor, regiilor sînt în blocaj financiar, unele la un pas de faliment. Acest lucru îl ştiţi. Totuşi vă precipitaţi, venind cu pretenţii nejustificate, cum ar fi şi aceea de a fi asistat şi dumneavoastră ca parte socială la tratativele cu reprezentanţii forurilor monetare internaţionale, cerînd marea cu sarea, ceea ce se ştie de la bun început că, oricît s-ar vrea, nu se poate. Şi atunci, ce înseamnă aceste presiuni, acest adevărat boicot împotriva puterii nu de mult instalate? Prea seamănă cu pregătirea unei lovituri sub centură dată actualilor guvernanţi, în beneficiul fostului regim de stînga în care d-l Miron Mitrea huzurea, iar acum în opoziţie se înghesuie tot mai lîngă detronatul de la Cotroceni, senatorul Ion Iliescu, iar acesta lîngă tovarăşul Verdeţ.

Premierul Victor Ciorbea, lider sindical odinioară, cunoaşte mai bine ca oricine păsurile, necazurile şi nevoile sindicaliştilor şi se zbate să le facă parte dreaptă, bineînţeles în limitele suportabilităţii economiei la ora actuală. De unde nu-i, doar o minte închistată poate cere. N-o să se facă alte împrumuturi, care, în loc să se investească, să fie pur şi simplu păpate, cum s-a întîmplat, iar datoriile, de cînd e lumea, se plătesc, inclusiv dobînzile. Ar fi normal ca dumneavoastră, în calitate de lideri luminaţi, cum vă pretindeţi, în loc să vă transformaţi în curea de transmisie înspre opoziţie, de unde vă zîmbeşte viclean pe sub mustaţă oportunistul Mitrea, promovat de ştiuţii corifei ai pedeserismului, d-nii Iliescu şi Năstase, să-i orientaţi pe sindicalişti către o mai mare productivitate, spre rentabilizarea întreprinderilor unde lucrează, prelungirea săptămînii de muncă, desigur pe lîngă cele îndreptăţit cerute de la guvern. N-ar fi rău ca înainte de organizarea unor greve, după care unii tînjesc, să vă faceţi un proces de conştiinţă, în urma căruia să vă daţi seama că prin ceea ce întreprindeţi daţi apă la moara unei prese blamatoare de tip cristoisto-vadimistă, aducînd prejudicii etico-morale nebănuite unei puteri coalizate ce şi-a luat enorma răspundere de a conduce ţara adusă de alţii la sapă de lemn.

Aşa cum „lucraţi" acum, „dragi tovarăşi", nu e nici în folosul sindicatelor, nici în folosul poporului român, abia rupt de un regim criptocomunist, cum bine l-a numit regretatul Corneliu Coposu. Se vede cît de colo că faceţi, unii în măsură mai mare, alţii în măsură mai mică, totuşi într-un acord tacit, periculosul joc – evident, bine calculat – al unor forţe politice obscure, retrograde, ale căror căpetenii sînt în stare să privească, precum Nero la arderea Romei, la pieirea României, numai să mai pună mîna o dată pe frîiele puterii pierdute. Dar nu trebuie uitat că sînt legi şi vor mai fi şi altele în favoarea ordinii democratice. Şi acestea vor trebui respectate, dacă nu de bunăvoie, silit, inclusiv de liderii sindicali, după exemplul superliderului Miron Cosma. Un proverb românesc spune: nu e faptă fără răsplată.

Virgil Poiană
Iaşi, 30 mai 1997

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacţie (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la **Banca Comercială Ion Ţiriac S.A. Bucureşti, Str. Doamnei nr. 12**:
(pentru **dolari** în contul 4024009230,
pentru **mărci** în contul 4024009231,
pentru **franci francezi** în contul 4024009235,
pentru **lire sterline** în contul 4024009232,
pentru **franci elveţieni** în contul 4024009233,
pentru **lire italiene** în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimiţînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România.

Pentru a nu se reţine un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonaţii cărora le stă în putinţă acest lucru ca plăţile care se fac prin CEC (nu virament) să se facă prin CEC-uri plătibile în SUA şi exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane şi plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală:	80 $	40 $	20 $
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
– Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 $	20 $	10 $
– Israel	60 $	30 $	15 $
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunţă exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizaţi de redacţie (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

ILIE ŞERBĂNESCU

Fără sac, la pomul lăudat...

Pentru prima dată noua lege pentru investiţiile străine, adoptată recent de către guvern printr-o Ordonanţă de urgenţă, reglementează regimul aşa-numitelor **investiţii de portofoliu**, adică al achiziţiilor de titluri de valoare pe piaţa de capital, respectiv îndeosebi bonuri guvernamentale şi acţiuni ale companiilor româneşti existente. Reglementările sînt specifice pentru că şi aceste investiţii au specificul lor. Urmăresc profitul nu prin implicarea în activităţi de producţie, comerciale sau de servicii, cum este în cazul lansării în afaceri noi prin investiţii directe sau în cel al preluării în proprietate şi gestiune a unor întreprinderi existente, ci în mod nemijlocit căutînd să beneficieze de o dobîndă prevăzută, cum este în cazul titlurilor guvernamentale, sau de creşterea valorii pe piaţa de capital a acţiunilor unor companii detectate ca fiind performante.

Capital efectiv – capital pe acţiuni

O expunere preliminară – oricît de sumară – este necesară, îndeosebi în ce priveşte menţionata creştere pe piaţa de capital a valorii acţiunilor unor companii.

În cazul firmelor organizate pe principiul societăţilor pe acţiuni există, pe de o parte, capitalul efectiv al acestora, aflat sub formă de clădiri, echipamente, mijloace băneşti etc. şi care se valorifică în procesul de producţie, iar, pe de altă parte, capitalul în acţiuni, care aparţine într-o proporţie sau alta diferiţilor acţionari şi care se valorifică prin tranzacţii pe piaţa de capital (adică în bursa de valori şi pe piaţa extrabursieră). În mod curent, cele două capitaluri evoluează distinct şi în dinamici separate. Oricum, trebuie să fie clar că firmele, ca instituţii, nu resimt economic ceea ce se întîmplă **în mod curent** pe piaţa de capital, unde prin tranzacţii doar se redistribuie, între acţionari, capitalul în acţiuni, dar pentru companie aceasta nu înseamnă nici scăderea şi nici creşterea capitalului efectiv. Legătura dintre capitalul efectiv şi cel în acţiuni apare doar **în situaţii extreme**. Adică, pe de o parte, cînd cursul acţiunilor – tocmai reflectînd o situaţie precară reală a companiei, dar şi poate doar un zvon care seamănă neîncredere – scade dramatic şi cînd, deci, este nevoie în ultimă instanţă de a scoate capitalul efectiv în vînzare pentru a compensa creditorii şi, dacă mai rămîne ceva, eventual şi pe acţionari. Iar, pe de altă parte, cînd, în urma unor tendinţe prelungite de creştere a cursului acţiunilor sale, compania, ca instituţie, se decide să se aleagă şi ea efectiv cu ceva, făcînd o nouă emisiune de acţiuni în schimbul cărora dobîndeşte bani pentru finanţarea majorării capitalului efectiv şi deci a extinderii activităţii. Noile emisiuni de acţiuni pentru dobîndirea de resurse financiare în vederea dezvoltării constituie scopul pentru care companiile doresc să fie listate (cotate) în bursă sau pe piaţa extrabursieră, acceptînd şi constrîngerile pe care această listare le presupune. Evident însă că noile emisiuni de acţiuni nu pot fi făcute decît după o perioadă de creştere a cursului acţiunilor companiei în cauză, ca semn al încrederii faţă de aceasta, în urma, bineînţeles, a unor performanţe din însăşi activitatea efectivă. Numai într-o asemenea situaţie noile emisiuni de acţiuni au şanse de a găsi cumpărători.

Investiţiile de portofoliu: caracter speculativ

Trebuie înţeles însă că elementul fundamental pe pieţele de capital – repetăm, adică în Bursa de Valori sau pe aşa-numita piaţă extrabursieră (care în cazul României se numeşte RASDAQ) – **este încrederea** în acţiunile unei companii sau alteia, încrederea care este intermediarul nevăzut, dar neînlocuibil al oricărei tranzacţii. Acţiunile se cumpără nu pentru că neapărat situaţia unei companii este bună, ci pentru că percepţia asupra situaţiei reale a acesteia este bună. Şi se vînd nu pentru că neapărat situaţia reală a companiei este proastă, ci pentru că percepţia este de acest gen. Tot pe baza unei anumite percepţii, acţiuni se vînd tocmai în ideea că preţul lor va scădea în continuare şi deci mai tîrziu va fi şi mai dezavantajos, după cum acţiuni se cumpără exact pentru a fi vîndute ulterior, în ideea că preţul lor va creşte în continuare.

Tranzacţiile pe piaţa de capital sînt prin natura lor speculative. Aceasta nu este o critică. Este o realitate. Speculaţia în funcţie de anticipaţie este obiectul însuşi al tranzacţiilor pe piaţa de capital. Iar companiile ca atare, dincolo de un eventual aport sau deficit de imagine, nu se aleg cu nimic de pe urma acestor tranzacţii curente. În orice caz, trebuie să fie limpede că dobîndirea de acţiuni pe piaţa de capital nu are ca scop accesul la dividendele în sine distribuite de companii, ci la cîştigurile posibile din creşterea cursului acţiunilor. O asemenea creştere a cursului acţiunilor pe plan general şi cu deosebire în cazul anumitor companii are loc tocmai în situaţia în care, ca reflex al derulărilor pozitive dintr-o economie şi al unor performanţe solide ale companiilor din aceasta, încrederea în acţiuni creşte şi împinge în cerc virtuos cursul acţiunilor.

„Bull-market" – „Bear-market"

O asemenea tendinţă se numeşte „bull-market", adică o piaţă sub semnul taurului, spre deosebire de „bear-market", adică o piaţă sub semnul ursului, care semnifică o tendinţă generală de scădere a cursului acţiunilor. În perioade prelungite de „bull-market", cursul acţiunilor se îndepărtează semnificativ de dividendele pe care companiile le distribuie efectiv pentru fiecare acţiune. Acest raport constituie un indicator de bază al evoluţiilor bursiere şi evidenţiază în fond gradul de speculaţie la care s-a ajuns pe o piaţă. Istoriceşte, se admite că este destul de periculos dacă, per ansamblu, cursul acţiunilor depăşeşte de 20–30 de ori dividendele distribuite. Este evidentă la un asemenea raport componenta speculativă a tranzacţiilor de pe piaţa de capital, care nu menţin o legătură strictă cu derulările din realitate. De altfel, practica a dovedit că, dacă o piaţă sub semnul taurului se prelungeşte mult, respectiv dacă creşterea cursului acţiunilor se alimentează prin ea însăşi – şi deci raportul amintit este supradepăşit –, intervin inevitabile corecţii, adică scăderi ale cursului acţiunilor către niveluri mai rezonabile ale raportului dintre cursurile acţiunilor şi dividendele efectiv distribuite. Marile crahuri bursiere constituie exact asemenea corecţii, dar desfăşurate în chip violent. O piaţă care reclamă corecţii a ajuns să se numească, de altminteri, „bubble-market", prin comparaţie cu balonul de gumă de mestecat care inevitabil trebuie să se spargă la un moment dat.

Ultimul raport al Fondului Monetar Internaţional asupra evoluţiilor din economia mondială – World Economic Outlook pe 1997 – vorbeşte de „riscul unei corecţii" ce ar putea să se producă în curînd pe pieţele de capital din principalele ţări avansate economic. Realitatea este că aceste pieţe – adică cele din Statele Unite, Japonia, Extremul Orient şi Europa Occidentală – se află acum după ani de creştere „sub semnul taurului" a cursului acţiunilor. În America îndeosebi, după crahul din 1987 de pe Wall Street, cursul acţiunilor a crescut practic neîntrerupt, îndeosebi fondurile de investiţii asigurînd celor care şi-au plasat banii în acestea cîştiguri anuale de 20–30%, care sînt, evident, departe de rata profitului din economia reală americană, chiar dacă aceasta s-a înscris pe o linie ascendentă şi în condiţiile menţinerii unei inflaţii scăzute. Aşa că o corecţie este oricînd posibilă.

Corecţii pe Wall Street, aflux posibil pe RASDAQ

În perspectiva riscului acesteia, este probabilă o migraţie a fondurilor plasate pe pieţele respective de capital spre alte pieţe de capital, născînde sau în devenire, îndeosebi din aşa-numitele ţări în tranziţie, unde cu o consultanţă profesionistă în detectarea companiilor performante se poate spera în cîştiguri frumuşele şi, mai ales, se pot evita pierderile de pe urma corecţiilor de pe propriile pieţe. Un eventual aflux de investiţii de portofoliu – adică de achiziţii de acţiuni ale unor companii existente – poate fi aşteptat deci şi pe piaţa românească de capital, în bursă şi pe RASDAQ, în ciuda situaţiei încă neaşezate şi chiar precare de pe acestea. Piaţa românească oferă însă marele avantaj pentru investiţiile străine de portofoliu că, din cauza cererii interne deosebit de slabe, cursul acţiunilor este mic, în general sub valoarea lor de piaţă şi, evident, sub valoarea lor nominală, stabilită iniţial în mod artificial, pornindu-se de la evaluări contabile. Aceste acţiuni sînt însă foarte ieftine pentru investitorii străini şi există un potenţial remarcabil de creştere prin autoambalare a cursului acţiunilor, cel puţin pentru o perioadă de timp. Totul este să fie depistate acţiunile unor companii cu mai mari perspective, ceea ce este perfect posibil cu ajutorul unor consultanţi români cu o cunoaştere în amănunţime a pieţei. Cîştigurile pot fi astfel de amplitudine şi pot fi obţinute într-un răstimp relativ scurt.

Problema este ce strategie să se adopte din punctul de vedere românesc faţă de afluxurile de investiţii de portofoliu. Pînă acum n-a existat nici o reglementare în domeniu şi, deja, potrivit premierului Victor Ciorbea, s-au înregistrat intrări în ţară de astfel de investiţii în valoare de 150–200 de milioane de dolari. Şi umblă vorba că pe Wall Street există deja fonduri de sute de milioane de dolari, special constituite pentru intrarea pe piaţa românească şi care aşteaptă doar un semnal să o facă.

Să ne bucurăm, să ne îngrijorăm?

Care este, concret, interesul economiei naţionale în raport cu acest gen de investiţii? În mod evident, este vorba de bani care ajung la acţionari şi nu la companiile în sine, care în esenţă nu beneficiază, decît de cel mult ca imagine, de pe urma investiţiilor respective. Unica modalitate de a ajunge la întreprinderile româneşti ar fi ca acestea să folosească prilejul pentru a lansa noi emisiuni de acţiuni, ceea ce, în practică, nu este la fel de simplu ca în teorie.

Evident, aceste fonduri sînt foarte **volatile**. Este de-ajuns un cît de mic semnal de neîncredere şi urmează din partea posesorilor lor comanda de retragere. De altfel, singurul avantaj cu adevărat important de pe urma acestui gen de investiţii este acela că obligă autorităţile nu numai să întreprindă reforma, dar şi să nu slăbească cumva ritmul acesteia şi nici să greşească cu ceva pe linia reformei. Pentru că altfel, aşa cum au venit, aşa şi pleacă imediat aceste capitaluri, care, prin natura lor, caută profitul rapid şi cu ajutorul speculaţiei ca însăşi condiţie de existenţă.

Pînă să se pună la punct un mecanism care să-i folosească în scopuri productive, banii intraţi în ţară sub formă de investiţii de portofoliu nu reprezintă doar o binefacere, ci creează şi probleme: ajută leul să se ţină bine în raport cu dolarul, deşi inflaţia continuă în ritm alert – cu alte cuvinte să fie mai bun decît economia naţională, ceea ce este rău – şi creează presiuni asupra născîndei noastre pieţe de capital, care, la gradul ei de extindere şi structurare, nu prea pare pregătită să le absoarbă.

România, în faţa eventualelor afluxuri de capital străin sub forma investiţiilor de portofoliu, trebuie deci să aleagă o poziţie prudentă. Ea nu are voie să adopte reglementări care să descurajeze aceste intrări, în ideea că asemenea capitaluri nu sînt neapărat necesare economiei româneşti, aceasta avînd de fapt şi de fapt nevoie de investiţii directe sau de preluări de către capitalul străin a unor întreprinderi existente, în ambele cazuri aportul de capital fiind însoţit de aportul tehnologic şi de cel de organizare şi conducere. Intrările de investiţii străine de portofoliu sînt însă esenţiale pentru punerea efectivă în stare operativă de funcţionare a pieţei româneşti de capital. De asemenea, se pot pune la punct mecanisme care să folosească în scopuri productive aceste capitaluri pînă la eventuala lor retragere. România nu trebuie însă nici să se extazieze în faţa acestor intrări de capital, adoptînd cumva reglementări prea încurajatoare, căci la un grad de expunere mare faţă de acestea şi riscurile în caz de retragere sînt prea ridicate. Aşa că este preferabil, pe baza unui tratament mai riguros, un aport mai mic de investiţii străine de portofoliu, dar cu o probabilitate superioară de a zăbovi mai mult pe piaţa românească, decît un aflux masiv, încurajat de reglementări laxe, dar mereu şi mereu sub semnul unei volatilizări rapide.

A taxa, aşa cum s-a stabilit, cu 1,5% fiecare tranzacţie rezultînd din investiţii străine de portofoliu este o abordare relativ satisfăcătoare, pentru că evită a se merge la pomul lăudat nici cu toporul, dar nici cu sacul.

POLIROM NOUTĂŢI

Mielu Zlate (coordonator)
Psihologia vieţii cotidiene
• personalitate • violenţă şi maltratare • management • autohipnoză • actul terapeutic • homosexualitate • big-five • atitudine religioasă • imaginea de sine a românilor • toleranţă şi intoleranţă • expertiza psihologică judiciară

Joachim Wach
Sociologia religiei
Traducere: Florin Iorga
Prefaţă: Nicu Gavriluţă

Comenzi la CP 266, 6600, Iaşi
Tel.&Fax: (032)-214.100; (032)-214.111; (032)-217.440
Internet: www.nordest.ro/shopping/books/polirom/polirom.htm
E-mail: polirom@mail.cccis.ro

Contractul cu România
după 200 de zile

Premierul Victor Ciorbea şi miniştrii CDR şi-au asumat expunerea în public, în cadrul dezbaterii organizate de Alianţa Civică miercuri 11 iunie, a modului de îndeplinire a *Contractului cu România* la scadenţa celor 200 de zile. La rigoare, *Contractul* nu a fost îndeplinit, însă reuşitele prevalează asupra eşecurilor.

Ministrul Finanţelor, **Mircea Ciumara**, a relevat respectarea angajamentului (punctul 10 în *Contract*) ca preţurile să fie liberalizate, ceea ce (cu excepţia preţului cu vertiginoasă evoluţie al energiei termice, care va fi subvenţionată şi iarna aceasta) corespunde situaţiei actuale. Alături de proiectele pentru reducerea impozitelor pe venit şi pentru anularea impozitului agricol (punctul 2 b), se impune atenţiei legea ce interzice jocurile speculative de tip „Caritas" (punctul 16). **Mircea Ciumara** a ţinut de asemenea să remarce că bugetul sănătăţii nu a fost niciodată atît de mare cît cel alocat în prezent.

Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale, reprezentat de **Iuliu Bara**, a propus două proiecte de lege esenţiale: *Legea privind Agenţia naţională de ocupare şi formare a forţei de muncă* şi *Legea pensiilor*, care pînă la 30 iulie va fi gata. Pensiile agricole vor fi indexate cu 12%: astfel, aşa cum a precizat **Victor Ciorbea**, dacă în '96 mai existau pensii de şase sau opt lei, acum ele sînt pe palierele de 64.000 şi 90.000 lei. Concomitent se va înfiinţa şi Casa Autonomă a Pensiilor, care desăvîrşeşte astfel realizarea punctelor 4, 7, 8, 9, şi 11 din *Contractul cu România*, care se referă la Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale.

Ministrului Agriculturii, **Dinu Gavrilescu**, i-a revenit sarcina indezirabilă de a anunţa că punerea în posesie a proprietarilor de terenuri şi eliberarea titlurilor de proprietate s-a realizat doar în proporţie de 74%. În contrabalans se găseşte faptul că ţăranii au primit îngrăşăminte în valoare de 1.100 de miliarde lei (ceea ce era prevăzut în *Contract*!), demararea creditelor pentru tinerii agricultori şi specialiştii agricultori, precum şi perspectivele împrumutului de 250 de milioane dolari de la Banca Mondială, oferite de elaborarea programului ASAL de refacere a agriculturii.

Ministrul Lucrărilor Publice şi Amenajării Teritoriului, **Nicolae Noica**, a prezentat noul sistem de finanţare a locuinţelor propus prin Fondul Naţional de Locuinţe, care se bazează pe creditul ipotecar pe termen mediu şi lung, garantat de către stat (punctul 5 în *Contract*). Meritorie este elaborarea programului guvernamental pentru următorii doi ani, care cuprinde pietruirea a 2.300 km de drumuri comunale de pămînt de maxim interes pentru 10 milioane de oameni – şi alimentarea cu apă a 3.100 de sate, o treime din satele ce nu dispun de instalaţii centralizate de alimentare cu apă: acestea vizînd punctul 14.

Secretarul general al Guvernului, **Remus Opriş**, a anunţat că se procedează la reorganizarea activităţii la nivelul prefecturilor şi la stabilirea clară a statutului funcţionarului public, precum şi la modificarea *Legii administraţiei publice locale*. **Remus Opriş** a accentuat importanţa *Legii pentru răspunderea ministerială*, în cazuri cum ar fi prezentarea deliberată de date inexacte sau sustragerea de la control. În ce priveşte re-

Sondaj IRSOP. Procentele partidelor exprimate în funcţie de intenţia de vot

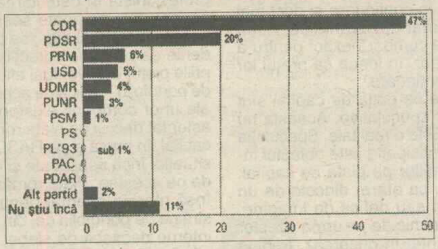

împărţirea administrativă a României, creşte tot mai mult interesul pentru teoria împărţirii în 43 de judeţe (care prevede apariţia judeţelor Cîmpulung, Baia Mare şi Vlaşca, alături de o schimbare a configuraţiei Sectorului Agricol Ilfov), în detrimentul teoriilor celor 52 sau 60 de judeţe, care ar duce la apariţia unor unităţi teritoriale prea mici (judeţul Fălciu, judeţul Rădăuţi) şi, pînă la urmă, nefuncţionale. De remarcat că adăugarea oricărui nou judeţ la harta actuală a ţării costă aproximativ 50 de miliarde de lei. Pentru rezolvarea acestei probleme, se pare, a spus ministrul **Remus Opriş**, că se va apela la un referendum.

Prin reprezentantul său, Ministerul Justiţiei s-a dovedit îndreptăţit să se laude cu finalizarea proiectelor de lege privind declararea şi controlul anual al averilor demnitarilor şi combaterea corupţiei, care proiecte prevăd pedepse drastice. Statutul magistratului şi cel al puterii judecătoreşti vor fi şi ele stabilite cu acurateţe de proiecte de lege corespunzătoare (punctele 15, 16, 17 în *Contract*).

Valerian Stan, şeful Departamentului de Control al Guvernului, a cerut simplificarea procedurilor de ridicare a imunităţii parlamentare, cu evidentă trimitere la cazul Gabriel Bivolaru.

Ministrul Învăţămîntului, **Virgil Petrescu**, a spus că în curînd se vor pune în funcţiune 1.460 de locuri în cinci cămine studenţeşti noi, în centrele universitare Braşov, Iaşi, Constanţa, Bucureşti, Alba Iulia. Îndeplinirea obligaţiilor din *Contractul cu România* (punctul 6) este întregită de elaborarea proiectelor pentru 12 cămine cu o capacitate de 8.540 de locuri, cu un deviz, la nivelul lui aprilie 1997, de 500 de miliarde lei.

300 milioane dolari pentru refacerea centrului vechi al Bucureştiului

Ministrul Culturii, **Ion Caramitru**, a relevat *„spargerea oricărui monopol în domeniul culturii"*, printr-o descentralizare care, după opinia sa, a reuşit foarte bine. Ministerul avansează proiecte pentru legile patrimoniului mobil şi imobil, legea muzeelor şi pentru refacerea centrelor vechi ale unor oraşe. În final, prim-ministrul **Victor Ciorbea** a făcut o declaraţie suprinzătoare: se lucrează la un proiect care acordă 300 de milioane dolari pentru refacerea centrului vechi al Bucureştiului.

Preşedintele Camerei Deputaţilor, **Ion Diaconescu**, a subliniat însă, peste toate realizările (secondate şi de unele neputinţe) ale acestor 200 de zile, reabilitarea României pe plan internaţional: *„Am reparat tot ce se distrusese pînă acum în această privinţă"*. În ce priveşte punerea în practică a reformei, extrem de complexă, atingînd economia, sănătatea, învăţămîntul, cultura, **Ion Diaconescu** a trebuit să remarce că nu pot exista atît de mulţi oameni cu un profil moral corespunzător care să substituie brusc toate structurile existente.

În încheiere, primul-ministru, **Victor Ciorbea**, a punctat alte cîteva aspecte nespecificate în *Contractul cu România*, dar care sînt nişte reuşite ale acestor 200 de zile; de exemplu, aprobarea unui concediu de maternitate plătit timp de doi ani sau creşterea alocaţiei pentru copii, de la 12.000 lei la 50.000 lei, primindu-se o alocaţie suplimentară pentru familiile cu mai mulţi copii. Continuînd enumerarea, **Victor Ciorbea** a ajuns la proiectele de construire a unei autostrăzi Budapesta-Bucureşti-Constanţa şi a alteia ce va lega Grecia, Bulgaria, va trece prin Bucureşti, Cernăuţi, bifurcîndu-se apoi spre statele baltice şi Kiev. **Victor Ciorbea** a recunoscut franc că CDR nu a îndeplinit, cu strictеţe, pînă la capăt, *Contractul cu România*, nebeneficiind de o majoritate parlamentară (de observat că miniştrii USD şi UDMR nu au participat la dezbateri).

CĂTĂLIN PAVEL

• Săptămîna politică pe scurt •

Luni 9 iunie

• Moţiune de cenzură respinsă

Cea de-a doua moţiune de cenzură a opoziţiei (PDSR, PUNR) privind retragerea votului de încredere acordat cabinetului Victor Ciorbea a fost respinsă de plenul celor două Camere ale Parlamentului, cu 158 de voturi pentru şi 227 împotrivă.

Marţi 10 iunie

• Deputatului Gabriel Bivolaru nu i s-a ridicat imunitatea

Camera Deputaţilor a respins cu 182 voturi pentru şi 107 împotrivă, solicitarea ministrului Justiţiei de ridicare a imunităţii parlamentare deputatului PDSR Gabriel Bivolaru. Denunţul penal împotriva lui Gabriel Bivolaru a fost formulat de BRD pentru producerea unei pagube de 75 miliarde de lei.

• Liderii creştin-democraţi susţin România

Prezent la Strasbourg la o întîlnire a liderilor europeni creştin-democraţi, premierul Victor Ciorbea a primit asigurări din partea acestor forţe politice că România va fi sprijinită pentru integrarea în NATO în primul val. Ideea a fost exprimată şi de cancelarul Helmut Kohl, prezent la reuniune.

• Adrian Năstase contraatacă

Prim-vicepreşedintele PDSR, Adrian Năstase, a declarat în cadrul unei conferinţe de presă că grupul Iosif Boda-Teodor Meleşcanu-Mircea Coşea nu poate confisca ideea de restructurare în cadrul partidului şi nici nu se poate exprima asupra felului în care e condus PDSR, „pentru că nu prea au fost în PDSR".

Miercuri 11 iunie

• Congresul american cere aderarea României la NATO

Congresul american a adoptat, cu unanimitate de voturi, un amendament la legea autorizării Departamentului de Stat, prin care se solicită Administraţiei americane să susţină aderarea României la NATO în primul val.

• PNL îşi desemnează candidatul-ministru

Biroul Permanent al PNL l-a desemnat pe Sorin Botez pentru postul de ministru al Informaţiilor. Actualul titular, Radu Boroianu, va pleca ca ambasador la Berna.

• Emil Constantinescu – nemulţumit

Preşedintele Emil Constantinescu şi-a exprimat public nemulţumirea pentru respingerea de către Parlament a cererii de ridicare a imunităţii deputatului PDSR Gabriel Bivolaru. Şeful statului solicită Legislativului să examineze dacă nu este cazul ca imunitatea parlamentară să fie ridicată doar printr-o majoritate simplă a voturilor.

Joi 12 iunie

• SUA: doar 3 noi state în NATO

Statele Unite s-au pronunţat oficial pentru aderarea la NATO a doar trei state, respectiv Cehia, Polonia şi Ungaria, a anunţat purtătorul de cuvînt al Casei Albe. Administraţia americană a mai arătat că aceasta e o decizie fermă, dar extinderea NATO va continua în viitor.

• Conferinţă de presă a UDMR

Puţin nemulţumită de faptul că programul de guvernare a demarat greoi, UDMR, prin vocea liderului Markó Béla, apreciază totuşi că acum există premise pentru aplicarea reformei. Liderii UDMR au apreciat că, în urma unei recente întîlniri cu premierul Victor Ciorbea, au primit asigurări că vor fi eliminate disfuncţionalităţile din cadrul coaliţiei, îndeosebi la nivel local.

Vineri 13 iunie

• Şedinţă a CSAŢ

Consiliul Suprem de Apărare a Ţării a dezbătut strategia de securitate naţională, ale cărei principale obiective sînt „stabilitatea şi integrarea europeană". „Prin obiective şi direcţii concrete de acţiune, se fundamentează procesul integrării depline şi definitive a României în structurile europene şi internaţionale, în primul rînd NATO şi UE", *a declarat Emil Constantinescu.*

• PNŢCD pentru sesiune extraordinară

Biroul de Conducere, Coordonare şi Control al PNŢCD a apreciat drept oportună convocarea Parlamentului într-o sesiune extraordinară. Această decizie urmează să fie supusă aprobării coaliţiei guvernamentale, care deja s-a pronunţat favorabil.

Sîmbătă 14 iunie

• PNL-CD şi PL '93 au format PL

Partidul Liberal (PL) a apărut prin unificarea PNL-CD (aripa Cerveni) şi PL '93, al cărui lider este acum Dinu Patriciu. PL îşi propune, printre altele, restituirea integrală a proprietăţilor confiscate şi modificarea Constituţiei pentru garantarea proprietăţii.

• Congresul social-democraţilor

Al XX-lea Congres al PSDR l-a reconfirmat în funcţia de lider pe Sergiu Cunescu, ales cu 462 de voturi dintr-un total de 480. În funcţia de vicepreşedinte al partidului a fost ales Emil Putin. Asupra relaţiilor cu PD, într-o rezoluţie a Congresului se spune că „în relaţiile din cadrul USD există încă disfuncţii serioase, nu însă în principii, ci în raporturile personale şi între organizaţii".

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

Ministrul-preşedinte al guvernului flamand, Luc Van der Brande, aflat pe 14 iunie în vizită în România, a declarat că reprezentanţii Belgiei şi Flandrei apreciază că România trebuie să facă parte din primul val de integrare în NATO. „Europa trebuie să insiste pentru integrarea României", *a mai spus demnitarul flamand.*

MARIUS OPREA

Serviciile secrete şi Piaţa Universităţii

Ştirea cu numărul 9 a buletinului Rompres din 14 iunie 1990 reproduce stenograma cuvîntării preşedintelui Ion Iliescu în faţa minerilor, proaspăt sosiţi în Bucureşti în zorii acelei zile: *„Dragi mineri, mă adresez dumnevoastră mulţumindu-vă pentru răspunsul de solidaritate muncitorească pe care şi acum l-aţi dat la chemarea noastră“*, spunea domnul Ion Iliescu, cerîndu-le apoi minerilor să ocupe Piaţa Universităţii, unde elemente fasciste, legionare ar fi comis acte de vandalism. Pe baza căror informaţii i-a etichetat astfel preşedintele de atunci al României pe cei ce îl contestaseră luni de-a rîndul la mitingul-maraton din Piaţă? Cum au luat aceste acuzaţii de sorginte stalinistă locul zîmbetului pluralist-democratic cu care Ion Iliescu încîntase în primele momente de acalmie de după decembrie 1989? Cine i-a spus preşedintelui ceea ce el afirma despre manifestanţi? Pentru că, evident, cineva s-a ocupat de asta, de vreme ce Ion Iliescu n-a trecut în iunie 1990 pe la Universitate.

Introducere: puţină istorie

Deşi nu se poate spune despre ofiţerii şi subofiţerii din fosta Securitate chiar că ar fi tăiat frunză la ciini în primele luni ale anului 1990, grupul care a preluat puterea în momentul prăbuşirii regimului comunist a încercat de la bun început să clădească şi un nou organism informativ, evident fidel, care să preia unele din atribuţiile fostului Departament al Securităţii Statului. Printre altele, a fost elaborat şi un proiect de decret care prevedea înfiinţarea Consiliului Siguranţei Naţionale, dar Ion Iliescu a refuzat să semneze acest act normativ, pe motiv că termenul de „Siguranţă“ amintea de o instituţie antebelică, deloc pe placul fostului preşedinte. Aşa că lucrurile au mai trenat o vreme. Dar nu mult.

La data cînd debuta mitingul-maraton din Piaţa Universităţii, în România funcţionau două servicii de informaţii: UM 0215, înfiinţată în primele zile ale lunii februarie 1990 în cadrul Ministerului de Interne sub titulatura de „Direcţia de pază a obiectivelor de interes politic“, şi Serviciul Român de Informaţii, al cărui decret de constituire a fost semnat de Ion Iliescu în 24 martie acelaşi an, fără să fi fost dezbătut în CPUN. Înfiinţarea lor a fost pregătită cu discreţie, în urma unor momente în care noua putere instalată la Bucureşti s-a simţit ameninţată: unitatea specială a Ministerului de Interne a apărut după puternica manifestaţie a opoziţiei din 28 ianuarie 1990, iar SRI după conflictele interetnice de la Tîrgu-Mureş.

O altă asemănare: ambele au moştenit parte din logistica, personalul, dar şi din mentalitatea şi practicile fostei Securităţi. Aşa că atît UM 0215, cît şi SRI au fost implicate activ în supravegherea manifestaţiei din Piaţa Universităţii şi în reprimarea ei sîngeroasă. Un prim argument al acestei implicări decurge chiar din atribuţiile acestor servicii secrete, despre care vom vorbi mai jos.

„Doi şi-un sfert“ faţă cu reacţiunea

„Direcţia de pază a obiectivelor de interes politic“, cunoscută ulterior prin indicativul său militar, UM 0215, schimbat de ziarişti în mai simpaticul „doi şi-un sfert“, a fost condusă iniţial de contraamiralul Cico Dumitrescu, fiind subordonată ministrului de interne, generalul Mihai Chiţac. În realitate, însă, persoana care controla acţiunile acestui prim serviciu secret înfiinţat în România după decembrie 1989 era vicepremierul Gelu Voican Voiculescu, consiliat de generalul (r) Nicolae Doicaru şi maiorul (pe atunci) Viorel Tache, pînă în 1989 ofiţer al Biroului „Înscrisuri duşmănoase“ din Securitatea Municipiului Bucureşti – unitate de elită a fostei DSS, dintre ai cărei 566 ofiţeri, la care se adăugau cadre ale fostei Direcţii a IV-a de contrainformaţii militare, proveneau majoritatea angajaţilor serviciului secret din Ministerul de Interne. Cico Dumitrescu s-a retras curînd de la comanda unităţii, lăsînd locul unor apropiaţi ai lui Voican Voiculescu – colonelul Florin Calapod (sau „Cristescu“) şi, ca adjunct al acestuia, maiorul Harosa (care lucrase, sub acoperirea de redactor, la editura Meridiane).

Toţi aceştia nu au fost străini de tipărirea şi difuzarea aşa-ziselor manifeste legionare de la Bacău şi Bucureşti, de fabricarea unor documente compromiţătoare privind personalităţi din opoziţie (Corneliu Coposu, Doina Cornea, Radu Câmpeanu şi alţii), de compromiterea mitingului şi a liderilor din Piaţa Universităţii prin atacuri în presa vremii, care au utilizat un arsenal lingvistic şi probe false, coroborate cu date reale, după metodele de intoxicare specific securistice. Uneori, aceste atacuri au frizat absurdul. Un singur exemplu: în cotidianul *Azi*, Constantin Ticu Dumitrescu era acuzat cu ajutorul unor fotografii falsificate că ar fi participat la asasinatele legionare de la Jilava şi Strejnic, omiţîndu-se că atunci cînd se petreceau acestea el avea 12 ani.

De asemenea, în sarcina UM 0215 a căzut şi infiltrarea anturajului unora dintre liderii opoziţiei: este cert că ofiţeri din fosta Securitate a Municipiului Bucureşti, angajaţi ulterior la UM 0215, au lucrat în garda de corp a ţărănistului Ion Raţiu.

Ofiţerii şi subofiţerii de la „doi şi-un sfert“, posedînd legitimaţii false şi mai multe identităţi, au fost deci implicaţi direct în supravegherea, compromiterea, dar şi în intimidarea opozanţilor regimului, a participanţilor la mitingul din Piaţa Universităţii. Amintim agresarea regretatului Petru Creţia, care ne-a mărturisit la vremea respectivă (într-un interviu publicat în *Opinia studenţească*) faptul că a fost, anterior agresiunii, ameninţat telefonic în dese rînduri de un fost securist din SMB, cît şi exemplul mult mai cunoscut al lui Gheorghe Siminea: cu o lună înainte de reprimarea manifestaţiei, acesta i-a molestat şi ameninţat pe greviştii foamei din Piaţă, după care s-a retras în sediul Institutului de studii şi proiectări pentru îmbunătăţiri funciare – unde „lucrase“ pînă în 1989 ca maior de securitate. Despre Siminea s-a afirmat că ar fi fost avansat după 1989 la gradul de locotenent-colonel, iar apartenenţa sa la Securitatea Municipiului Bucureşti, unitate care a constituit nucleul UM 0125 din Ministerul de Interne, este un indiciu privind motivaţia acţiunii sale din Piaţa Universităţii.

„Antidestabilizatorii“ domnului Măgureanu

La trei zile după debutul manifestaţiei din Piaţa Universităţii, în prima conferinţă de presă a instituţiei susţinută de Virgil Măgureanu în 25 aprilie 1990, acesta menţiona între atribuţiile Serviciului Român de Informaţii, pe lîngă apărarea statului faţă de acţiunile oficinelor de spionaj, a terorismului sau a extremismului de stînga şi de dreapta, şi prevenirea *acţiunilor destabilizatoare de orice fel*. Or, de-a lungul derulării mitingului-maraton nu au lipsit acuzaţiile privind caracterul său *destabilizator*, acuzaţii aduse de către oficiali ai puterii, în frunte cu Ion Iliescu, în repetate rînduri. Acestea au fost de natură să reclame *o implicare* a SRI în supravegherea manifestanţilor, potrivit cu atribuţiile sale legale enunţate de Virgil Măgureanu în aprilie '90.

Despre participarea acestui serviciu secret la acţiuni informative în Piaţa Universităţii există o mărturie semnată de fostul căpitan SRI Adrian Ionescu. În 6 decembrie 1990, acesta a adresat o scrisoare deschisă Parlamentului României, din care spicuim: *„În perioada 13–15 iunie 1990, cît şi în cea premergătoare ei, am participat împreună cu alte cadre din Bucureşti în Piaţa Universităţii, identificîndu-ne cu demonstranţii, în scopul cunoaşterii liderilor. Metodele de lucru utilizate au fost de atragere a informatorilor Securităţii pe baza unor stimuli materiali sau, în majoritatea cazurilor, prin şantaj, ameninţînd cu dosarul existent şi angajamentul semnat anterior“*. De altfel, în urma informaţiilor culese de subalternii săi pe parcursul mitingului din Piaţa Universităţii, Virgil Măgureanu remarca în 15 mai 1990, referindu-se la unii dintre vorbitorii din balconul Facultăţii de Geologie, că *„de mai multă vreme, pe fondul desfăşurării în România a unor confruntări între opoziţie şi actuala conducere, s-a manifestat şi o participare din partea unor cetăţeni străini. Am fost informaţi că o parte dintre aceştia s-au urcat la o anumită tribună, cerînd măturarea regimului din România pe motiv că ar fi antipopular şi antidemocratic. Nici un stat din lume nu poate permite ca pe teritoriul său să apară asemenea atitudini extremiste“*.

Într-adevăr, la exact o lună după acest avertisment, în Piaţa Universităţii se *restabilise* liniştea, dar la capătul unor violenţe care ne-au aruncat în plin ev mediu. Cu ce preţ a plătit România celé întîmplate atunci, se ştie. Unde au fost serviciile secrete în momentul declanşării evenimentelor din 13–15 iunie 1990? Răspunsul e simplu: în miezul lor.

Poliţişti mineri printre mineri poliţişti, sădind flori

Potrivit cu atribuţiile instituţiilor în care lucrau şi în conformitate cu probabilele ordine primite, atît ofiţerii de la SRI, cît şi de la UM 0215 au filat manifestaţia şi manifestanţii pe tot parcursul ei. Este deci greu de presupus ca ei să fi scăpat situaţia de sub control în 13 iunie 1990. De altfel, celebra înregistrare a discuţiei dintre generalul Diamandescu şi ministrul de interne Chiţac, care consemnează cuvintele primului („*am dat foc autobuzelor, conform înţelegerii*“), lasă să se înţeleagă participarea la acţiuni provocatoare a unor ofiţeri, probabil de la UM 0215, infiltraţi printre manifestanţi cu scopul de a potenţa violenţa acestora – tehnică deloc străină arsenalului securistic.

Au fost şi alte elemente care pot justifica această supoziţie. Piatra cubică cu care manifestanţii au aruncat în poliţişti fusese descărcată nu cu multă vreme înaintea incidentelor dintr-un camion, iar atunci cînd unii dintre cei aflaţi în stradă şi-au manifestat intenţia de a ataca Televiziunea, au apărut prompt aceleaşi bîte albe, asemănătoare celor utilizate în februarie '90, în cursul regizării atacului asupra guvernului. De ce ar fi fost considerate necesare aceste acţiuni discrete, menite să escaladeze violenţa? Pentru că o replică paşnică îi-ar fi transformat, cu siguranţă, în martiri pe cei 263 de manifestanţi arestaţi în noaptea de 12 spre 13 iunie, ca de altfel pe toţi participanţii la mitingul-maraton. Reacţia brutală a autorităţilor, care au decis evacuarea în forţă a Pieţei Universităţii, trebuia justificată de evoluţia ulterioară a evenimentelor.

Dincolo de supoziţii, există date certe privind implicarea serviciilor secrete amintite în „mineriadă“, ofiţerii lor fiind o prezenţă activă în acele zile pe străzile Bucureştiului. Nu mai trebuie, cred, să amintesc rolul jucat atunci de Gelu Voican Voiculescu, eminenţă cenuşie a UM 0215, pe parcursul evenimentelor. Grupurilor de mineri li s-au distribuit fotografii cu liderii ai Pieţei Universităţii şi au fost îndrumate la adrese dinainte cunoscute de poliţişti, civili şi falşi mineri, de fapt cadre aparţinînd în special acestui serviciu. În devastarea sediilor partidelor de opoziţie şi a redacţiilor unor publicaţii, un important rol l-au avut coloneii Viorel Tache, Ion Condoiu şi Mărăcine, din structurile UM 0215, care i-au însoţit sau au ordonat subalternilor să îi însoţească pe mineri în acţiunile lor. Acest din urmă fapt este dovedit şi de prezenţa colonelului Ion Nicolae şi a plutonierului Corneliu Dumitrescu de la „doi şi-un sfert“ în fruntea grupului condus de minerul Danciu, care a devastat casa lui Ion Raţiu. Ulterior, cei doi aveau să declare la una din şedinţele procesului care le-a fost intentat că *au acţionat la ordin*.

Există de asemenea date privind acţiunile directe întreprinse de Serviciul Român de Informaţii în acele zile. Ofiţerii SRI au predat în 15 iunie 1990 la Procuratura Generală, prin adresa 2049, un raport privind rezultatele unei percheziţii efectuate la locuinţa lui Marian Munteanu (astăzi, acesta dezminte că ar fi avut loc o asemenea percheziţie la propriul domiciliu, dar admite faptul că în acele zile a fost spartă casa mamei sale). Mai mult decît angrenarea în acţiuni directe, SRI-ului i-a fost atribuit un ordin (283/14 iunie 1990), adresat unităţilor de grăniceri, prin care se solicita reţinerea lui Petre Mihai Băcanu, Anton Uncu şi Octavian Paler, în cazul în care ar încerca să părăsească ţara. Publicat în *România liberă* din 30 noiembrie 1990, a provocat o virulentă dezminţire din partea SRI, cotidianul amintit fiind acuzat că este subordonat secţiilor de operaţii speciale ale unor oficine de spionaj. Tot în cursul lunii noiembrie a anului 1990, acelaşi serviciu a redactat şi o sinteză, privind *principalele concluzii rezultate din analiza evenimentelor din 13–15 iunie 1990*, predată comisiei parlamentare care a anchetat mineriada. Aceasta cuprindea doar ilustrarea mecanismului prin care s-au escaladat tensiunile şi *„degenerarea lor în acte extremiste grave“*. La vremea respectivă, opt membri ai comisiei parlamentare au protestat printr-o declaraţie din cauza faptului că din sinteza SRI lipseau cu desăvîrşire date privind represiunile din 14–15 iunie, abundînd în schimb exemple, într-o înşiruire tendenţioasă, relative la rolul partidelor de opoziţie în manifestaţia din Piaţa Universităţii. O vagă apreciere a rolului jucat de Serviciul Român de Informaţii în cursul mineriadei avea să vină abia în iunie 1993, cînd Virgil Măgureanu a prezentat comisiei parlamentare de control primul său raport. Cît despre Ion Iliescu, acesta continuă probabil şi astăzi să susţină că acolo, în Piaţa Universităţii, în iunie 1990 s-au sădit flori.

Epilog: Putere şi cîrnaţi

Nu se poate aprecia nici astăzi cu precizie dimensiunea intervenţiei serviciilor secrete în cursul mineriadei din iunie 1990. La şapte ani de la acele întîmplări, multe fapte rămîn învăluite în mister – din păcate, nici Comisia parlamentară de control al activităţii SRI şi nici noua conducere a Ministerului de Interne nu par să se gîndească la anchete care să contureze rolul jucat de cele două servicii în cursul celor mai violente evenimente petrecute în România postdecembristă. Nu ştim în ce măsură SRI şi UM 0215 şi-au probat atunci „eficienţa“, dar, în orice caz, de atunci încolo puterea le-a înţeles necesitatea şi le-a acordat atenţia şi importanţa cuvenite. Ele au devenit infinit mai puternice decît în perioada anterioară evenimentelor din iunie 1990. La adăpost de orice control parlamentar, „doi şi-un sfert“ şi-a continuat activităţile sale oculte, iar unii ofiţeri, precum Viorel Tache, au acumulat serioase averi. Nici SRI nu a rămas mai prejos – la două luni după plecarea minerilor din Bucureşti, în august 1990, Petre Roman semna o hotărîre de guvern prin care această instituţie primea în posesie Întreprinderea Agroindustrială Craiova, un vast complex de ferme şi secţii de prelucrare a cărnii. Astfel că, după expresia unui parlamentar al opoziţiei, în Oltenia atunci *„cîrnaţii şi salamul SRI-ului au ajuns foarte apreciaţi“*...

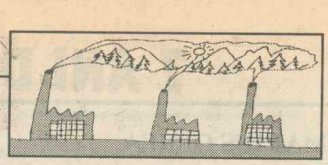

Cine nu se va privatiza în 18

– Interviu cu SORIN DIMITRIU, preşedintele FPS,

Sindicatele nu au calitatea să se exprime în privinţa reformei

S-ar părea că, în ultima vreme, ca preşedinte al FPS, aţi primit nişte cadouri cam ciudate: mai exact, sicrie.

Nu numai presa, ci şi sindicatele sînt foarte preocupate de senzaţional. Şi, ca să poată fi remarcate, cu doleanţele lor neeconomice, fac gesturi discutabile. Cei de la „Semănătoarea", de pildă, au plimbat prin Bucureşti, cu o combină, un sicriu şi o caricatură a mea. Pe urmă, acest sicriu mi-a fost adus aici, la FPS. Colegii mei n-au vrut să mi-l arate, am aflat însă că e depus la poartă. Bineînţeles că l-am văzut, l-am şi fotografiat. Singura întrebare pe care mi-am pus-o cu această ocazie a fost: *„Pe banii cui s-a făcut această plimbare?"*. Gestul nu-mi influenţează deciziile, am convingerea că sindicatele nu au calitatea să se exprime în privinţa reformei.

Cazul „Semănătoarea"

Care e interesul dv. comun cu sindicatele?

Interesul comun ar fi ca să existe o activitate eficientă, controlul calităţii produselor, seriozitatea şi disciplina muncii. Aşadar, întîlniri în care sindicatele sînt informate asupra deciziilor economice, dar nu altceva.

Vă rog să ne prezentaţi imaginea dv., adică imaginea FPS asupra cazului „Semănătoarea".

Este un caz tipic în economia românească unde mediocritatea managerială se aliază cu agresivitatea sindicatului. Din această alianţă a rezultat blocarea reformei de la societatea „Semănătoarea". Declanşarea crizei s-a produs, între altele, pentru că partenerul italian de la „New Holland" a apreciat că doi dintre directori nu-şi mai pot păstra funcţia de director într-o viitoare societate. Societatea mixtă s-a constituit perfect legal, în baza legii româneşti, aceasta fiind şi singură şansă pentru „Semănătoarea" să supravieţuiască. Astăzi, în România, ca să ne păstrăm pretenţia de candidaţi la ţări civilizate, este necesar să stabilizăm economia, iar stabilizarea economiei este determinată de trei elemente care, la nivel de societate comercială, nu pot fi tratate singular, ci simultan. Este vorba de **asigurarea capitalului de lucru**, de **capitalul de dezvoltare şi modernizare** şi, în fine, de **o piaţă nouă**, pe care trebuie să o aducă cel care face privatizarea. Produsele de la „Semănătoarea" sînt necompetitive, descalificate din start din orice competiţie. Şi, atunci, trebuie să găseşti pe cineva care, investind la „Semănătoarea", să o transforme într-o fabrică producătoare de echipamente solicitate de piaţă. Or, pentru asigurarea capitalului de lucru şi pentru capitalul de dezvoltare şi modernizare, e necesar ca cineva să bage mîna în buzunar, să scoată banii şi să-i pună în această societate. Statul român sau investitorii români nu sînt capabili de acest efort. Deci, singura soluţie este de a apela la un investitor extern, cu bani adevăraţi, cu piaţă adevărată, care să poată salva societatea. Un stat inteligent nu se bucură de numărul de proprietăţi deţinute, ci, printr-o lege normală (deci nu excesivă), impozitează activităţile economice. **Un stat trăieşte din taxe, nu din proprietăţi.** Statul român trebuie să ajungă la această situaţie, în care proprietatea va fi a altora şi impozitarea a lui. La „Semănătoarea" lucrurile s-au blocat de aproape un an. Iată, partenerul, fiind serios, a blocat şi el suma de 50 de milioane de dolari într-o bancă, în aşteptarea deciziei instanţelor româneşti. Deşi acest proces durează de aproape un an, toate instanţele au dat cîştig de cauză societăţii mixte, adică procesului normal de reformă. Aceşti investitori străini, desigur, au propriul lor interes, dar interesul lor înseamnă siguranţă pentru investiţia noastră. Am fost nemulţumit de modul în care a fost mediatizat subiectul „Semănătoarea". Şi, pentru a dovedi că s-au schimbat multe în FPS, noi am acţionat în justiţie conducerea „Semănătoarea" pentru blocarea reformei, iar miercuri 11 iunie se va depune la tribunal o acţiune în justiţie contra liderilor sindicatului şi a directorilor care au acceptat, săptămîna trecută, scoaterea maşinilor la plimbare pe bulevardele Bucureştiului, în semn de protest faţă de societatea mixtă. Pentru că plimbatul combinelor costă. Aşa cum costă şi plecatul oamenilor de la locurile de muncă. Să vedem cine a fost cel care a acceptat aceste pierderi la o societate cu probleme extraordinar de mari. În rest, eu am convingerea că „Semănătoarea" va fi foarte curînd o societate profitabilă, că justiţia română va fi corectă şi în favoarea reformei şi nu se va lăsa intimidată de gesturi sindicale în defavoarea civilizaţiei în România.

• ***Studii***: *Institutul Politehnic Bucureşti, Facultatea de Metalurgie; doctorat în deformări plastice.*

• ***Activitate profesională***: Ministerul Metalurgiei (Ministerul Industriilor): *director general al Direcţiei de retehnologizare; secretar de stat şi şef de departament; consilier tehnic al ministrului; director la Direcţia tehnică (1988–1992);* Fondul Proprietăţii de Stat: *director executiv şi preşedinte al Comitetului de restructurare (1993–1996);* Parlamentul României, Comisia pentru reformă economică: *vicepreşedinte;* Fondul Proprietăţii de Stat: *preşedinte al Consiliului de Administraţie (1996 – prezent).*

• ***Activitate ştiinţifică***: Lucrări publicate: *6 cărţi, 60 articole de cercetare (publicate în România, Japonia, SUA, Germania, Marea Britanie, Uniunea Sovietică);* Asociaţii ştiinţifice: *vicepreşedinte al Asociaţiei Generale a Inginerilor din România – AGIR; preşedinte al Societăţii Balcanice de Metalurgie (1996–2000); membru al asociaţiilor de ingineri din Grecia, Turcia, Bulgaria, SUA; membru al Asociaţiei europene a practicienilor în proceduri de insolvenţă.*

• ***Activitate universitară***: *profesor: profesor invitat – Turcia, Italia, Grecia; preşedinte al Comitetului de Dezvoltare al Institutului Naţional pentru Dezvoltare Economică – INDE.*

• ***Activitate politică***: *Departamentul de studii pentru reformă al PNŢCD: director adjunct; coautor al Programului politic al PNŢCD.*

Cazul TAROM

Subiectul TAROM ţine afişul „scandalului" de mai mult de două săptămîni.

TAROM este un alt exemplu în care, printr-o politică managerială proastă (controlată extraordinar de mult de sindicate) şi prin slăbiciuni la nivelul fostului executiv, s-a ajuns în pragul falimentului. **Societatea aceasta, fie că merge, fie că nu merge, pierde zilnic 32.000 de dolari**. Toate elementele care caracterizează compania TAROM exprimă ineficienţă. **Fiecărui pilot îi corespunde un personal auxiliar de peste 350 de oameni, ceea ce nu se întîmplă nicăieri în lume.** O astfel de companie, în care pierderile şi obligaţiile restante sînt colosale – nu le precizez, pentru că pot să creez probleme societăţii în modul de a opera –, îşi permite să cheltuiască cu diurna personalului cca 10 milioane de dolari pe an. Mai mult decît atît, compania îşi permite (chipurile, pentru protecţie socială) să opereze cu aparate de zbor neperformante, pe rute lipsite de eficienţă, cu o încărcare inadmisibilă nici pentru o companie profitabilă, dar pentru una ca TAROM, aflată într-o situaţie deosebit de grea. În privinţa TAROM-ului, există un program de restructurare, care va fi analizat zilele acestea şi finalizat ca decizie în consiliul nostru de administraţie. El presupune şi o reducere de personal şi o schimbare în management. Săptămîna viitoare am decis să am o discuţie cu sindicatele de la TAROM şi apoi voi avea o întîlnire cu conducerea societăţii comerciale pentru a explica de ce e nevoie de reformă. Am obţinut de la sindicate o amînare a oricărei acţiuni revendicative exprimate prin greve, demonstraţii, ocuparea pistei, blocarea zborurilor etc. M-am întîlnit la Parlament cu sindicatul TAROM şi sînt convins că vom găsi o soluţie ca ele să accepte programul de restructurare aşa cum este gîndit de FPS.

Noi apreciem că la TAROM problema e ceva mai complicată şi ea poate fi abordată în cel puţin două etape. O etapă este **restructurarea**, care se referă la reducerea curselor în zonele în care nu mai pot fi justificate economic. Sau pentru că operează cu aparate care nu mai sînt performante.

Aparatele TAROM riscă să şi cadă?

Nu, siguranţa zborului există, nu aceasta este problema. Dar pentru companie costul transportului este extrem de mare. Sînt aparate care ar trebui ori închiriate, ori vîndute, ori lăsate în hangare. Aceasta ar fi etapa I. În funcţie de aceasta, ar trebui **reconsiderată şi redimensionată foarte sever forţa de muncă**. Astăzi la TAROM sînt peste 3.000 de salariaţi. Într-o companie profitabilă n-ar fi mai mult de 1–1.200. Restul, în conformitate cu cadrul actual legislativ, ar trebui disponibilizat, există posibilitatea de preluare prin programele sociale ale guvernului. Prima etapă ar trebui să se încheie într-o lună–o lună şi jumătate, pentru că fiecare zi întîrziată înseamnă pierderi. După aceea, ar trebui să se realizeze un **program de privatizare**, elaborat în două etape. Întîi, **schimbarea managementului**: ar trebui atras un management străin, pentru că, din păcate, în TAROM există un anumit tip de relaţie personală în cadrul companiei, care, practic, face aproape imposibilă operarea unor reduceri de personal adevărate. Şi, atunci, e necesar un management din afara companiei, iar preferabil ar fi din afara României. Eu am iniţiat nişte contacte cu companii aeronautice internaţionale de mare renume. Din păcate, ei nu sînt atraşi să preia compania nerestructurată. Nici un management privat nu doreşte să rezolve problemele salariale, sindicale, sociale pe care le are compania. Sper că etapa de **restructurare** (care ar fi primul pas) va permite atragerea unor investitori şi a unui management care să permită preluarea spre privatizare. În fine, abia după aceea se poate vorbi de lansarea unui program naţional, cu implicaţii foarte mari asupra **privatizării TAROM**. Ar fi nevoie în primul rînd de **extinderea flotei de avioane performante**. Pentru aceasta, cineva trebuie să aducă banii. Cel puţin în următorii ani, nu cred că bugetul României este capabil să preia un astfel de program. Evident, investitorul străin este ultima şansă. Există o variantă a Ministerului Transporturilor care doreşte transformarea societăţii comerciale TAROM într-o companie naţională (adică un produs între societatea comercială şi regia de stat). E o formulă interesantă, utilă, dar care se justifică în măsura în care bugetul va putea prelua obligaţiile pentru o astfel de societate naţională. Dacă bugetul nu poate prelua această obligaţie, societatea naţională e de natură să blocheze privatizarea. Punctul nostru de vedere, al FPS, va fi prezentat la un dialog susţinut la Ministerul Transporturilor şi ulterior la Guvern. Dar, personal, apreciez că păstrarea în structură de societate comercială a TAROM-ului înseamnă creşterea şanselor de a fi atractivă la privatizare. TAROM nu poate trăi decît prin privatizare cu investitor extern. Altfel, n-are şanse.

Nota specifică a privatizării în România este să vîndă cît mai repede unui investitor potent

Dar companiile străine sînt toate privatizate?

În general există tendinţa de a face comparaţii: dar Franţa? dar Germania? E foarte simplu: „dar Franţa, dar Germania" au alte bugete. Forţa financiară a statelor respective nu poate fi comparată cu cea a României. Spania privatizează anul acesta, în program naţional, doar două companii: compania lor de transporturi aeriene, „Iberia", şi o rafinărie. Într-un an întreg. Dar acolo fiind o economie de piaţă care funcţionează,

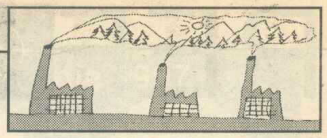

Iuni este candidat la lichidare

realizat de Gabriela Adameşteanu –

statul s-a implicat prin buget în modernizarea flotei şi, după ce au modernizat flota, în decursul unor ani, propun acum „Iberia" la privatizare. Acelaşi lucru s-a făcut şi cu alte sectoare din Anglia, Franţa. Statul a investit pentru a deveni oferta mai atractivă şi abia după aceea a făcut privatizarea. Bugetul României nu-i permite un astfel de exerciţiu. Această etapă este imposibilă. Şi, atunci, România are o singură preocupare: să vîndă cît mai repede. Aceasta este nota specifică a privatizării din România: să vîndă cît mai repede unui investitor potent, care să soluţioneze cele trei probleme ale privatizării din România: **capitalul de lucru, capitalul pentru modernizare şi o piaţă nouă.**

Combinatul de la Galaţi

Credeţi că veţi găsi investitori şi pentru marile combinate, să spunem Combinatul de la Galaţi?

Este evident că, aşa cum este azi construit Galaţiul (ca şi alte complexe industriale), nu este atractiv pentru investitori. De ce? Pentru că cel care cumpără trebuie să se ocupe şi de restructurare, care are implicaţii în plan social. FPS este instrumentul care poate să realizeze programe de restructurare într-un ritm normal şi extirparea a tot ceea ce este rău – şi la Galaţi, şi la alte complexe. Abia după aceea putem vorbi de o privatizare la Galaţi. Există şi formula de lansare a unor acţiuni pe pieţe internaţionale, dar ea nu soluţionează problemele majore ale Galaţiului, unde este nevoie şi de modernizări. La Galaţi există un anume interes pentru anumite zone ale combinatului, exprimat prin nişte scrisori de intenţie depuse la FPS şi negocieri purtate cu parteneri străini.

Întreprinderile mari ar trebui susţinute prin programe naţionale, pentru că şi abandonarea costă

Şi pentru celelalte ce soluţii aveţi?

Noi am renunţat în primul rînd la preţ. Sigur, nu sînt puse la punct toate reglementările. În plan legislativ mai sînt încă nişte inadvertenţe şi poate chiar nişte interpretări greşite, care, cu siguranţă, vor fi remediate. Dar, nemaiţinînd atît de mult la preţurile cu care vindem acţiunea, operaţiunea de privatizare se poate realiza în condiţii mai bune. Însă, cu tot optimismul meu (şi al altora), cred că întreprinderile mari, care reprezintă, totuşi, patrimoniu (precum Galaţi, Hunedoara, Iaşi), nu pot fi abandonate. Şi abandonarea costă. Cred că vor trebui susţinute în continuare prin programe prioritare naţionale, măcar pentru a evita pierderile. Abia după aceea, poate, în doi, trei, patru ani, vom putea vorbi şi de privatizare în această zonă. Privatizarea către personal nu poate fi acceptată. De altfel, unul din subiectele cu care eu am intrat în FPS este ca privatizarea către personal să fie limitată la cîteva procente.

Aveţi rezerve faţă de metoda MEBO?

Da, am rezerve, pentru că ea s-a dovedit antieconomică. Companiile mari sau mijlocii care s-au privatizat prin MEBO sînt azi în mare dificultate, jumătate sînt cu pierderi foarte mari sau chiar în situaţie de lichidare.

BRD este o bancă foarte bună, cu un consiliu de administraţie de profesionişti

Un alt subiect de presă fierbinte este privatizarea băncilor. Aş vrea să nu pierdeţi din vedere că, acum două–trei săptămîni, în *Ziua*, a existat o acuzaţie la adresa dv. în legătură cu faptul că nu aţi schimbat conducerea de la BRD.

E posibil să fi apărut, nu ştiu în ce ziar, cred că în *Ziua*, relaţia mea cu acest ziar nefiind tocmai bună. Am o explicaţie, dar nu e cazul să insist.

Insistăm noi să auzim.

E neacceptarea unor sugestii care mi s-au făcut. Consider că cei de la *Ziua* îşi vor reevalua poziţia faţă de FPS şi faţă de mine şi vor ajunge la concluzia că poziţia mea a fost corectă. Sper ca lucrurile să nu degenereze.

Există riscul să ajungă presa să aleagă managerii şi miniştrii?

Este şi acest pericol. Presa, categoric, e a patra putere, dar trebuie să fie a patra, şi nu prima. Au mai apărut în presă informaţii despre mine, care nu-s reale, că am fost în America pe banii unor firme etc. Eu n-am ajuns încă în Statele Unite, dar sper să ajung, iar asupra altor acuzaţii nu insist. La BRD nu s-a schimbat integral managementul din mai multe raţiuni. În primul rînd, pentru că este una dintre băncile foarte bune. În al doilea rînd, pentru că FPS a apreciat că actualul consiliu de administraţie (care este numai o parte din cel vechi) reprezintă un consiliu de profesionişti. FPS nu face schimbări pe criterii politice. Sigur că unii dintre ei vor fi avînd simpatii pentru unele partide politice. Dar asta îi priveşte pe fiecare, problema e de a administra banca. Or, Banca Română de Dezvoltare este una din băncile solide din România. În ce priveşte corectitudinea autorităţilor bancare, BRD, într-adevăr, a fost victima unei fraude, dar frauda a fost identificată ca urmare a sesizării făcute de actualul preşedinte, d-l Crişan. El este cel care a sesizat Poliţia, Parchetul, Procuratura, instituţiile abilitate să facă control. S-a constatat această gravă fraudă, s-a identificat şi persoana. Numai că acelei persoane, d-l Gabriel Bivolaru, fiind parlamentar, nu s-a reuşit să i se ridice imunitatea. Deci, e un subiect care mă depăşeşte şi nu vreau să-l comentez. Noi am operat cîteva modificări, vom mai opera, la nivelul membrilor consiliului de administraţie, din cauză că sînt necesare aceste operaţiuni ca urmare a unor prevederi legale: nişte persoane au intrat într-o zonă de activitate care nu le mai permite să mai fie membri în CA al BRD. Banca este pregătită pentru privatizare, în prezent se derulează etapele normale ale procesului, ea beneficiază de noile legi, iar cei care vor deţine majoritatea acţiunilor la BRD vor alege şi viitorul consiliu de administraţie, şi viitorul preşedinte. N-aveam chiar nici o justificare să schimbăm doar de dragul de a schimba conducerea de la BRD. Au fost nişte interese şi presiuni politice. Eu le ştiu foarte bine, dar n-au fost justificate. În momentul cînd ele vor fi justificate, cu siguranţă vom opera.

Banca Columna

Privatizarea băncilor le transformă în instituţii mai stabile chiar de la începutul procesului de privatizare sau ele traversează o anumită perioadă de fragilitate? Deponenţii au o anumită anxietate şi în ceea ce priveşte privatizarea băncilor.

Da, pentru că în privinţa unor bănci privatizate (Credit Bank şi Dacia Felix) există o experienţă nu tocmai bună. Din păcate, într-o situaţie foarte apropiată se află Banca Columna. Dar aceasta a fost generată nu de caracterul privat al băncilor, ci de calitatea conducerii. Băncile Credit Bank, Dacia Felix şi Columna au fost conduse de neprofesionişti. S-a dovedit că lipsa de profesionalism în conducerea unei bănci este catastrofală. În viziunea mea, privatizarea băncilor nu se poate realiza decît cu capital străin. În acel moment, managementul băncii va fi unul profesionist şi responsabil, pentru că cel care va deţine majoritatea acţiunilor va fi o persoană din lumea bancară şi, cu siguranţă, va avea responsabilitate în adevăratul înţeles al cuvîntului. În sistemul economic românesc e nevoie de încă multe bănci. Înainte operau în România circa 200 bănci, astăzi operează 30, deci cam 10% din cît era, ceea ce e foarte puţin. Băncile trebuie realizate cu bani adevăraţi, or, **banii adevăraţi în România sînt foarte puţini**. De altfel, la privatizare nu vom accepta decît bănci de primă mărime şi vom introduce în caietul de sarcini mai multe restricţii, pentru a evita situaţii de genul celor de la Credit Bank şi Dacia Felix. Procesul de privatizare la o bancă durează ceva mai mult. De pildă, la BRD el se va încheia pînă la sfîrşitul acestui an, poate şi mai repede. Dar pînă atunci va fi declanşat şi la cea de-a doua, la Banc Post. În general, vom propune la privatizare bănci solide, pentru că dorim să arătăm că în România privatizarea făcută corect economic determină activităţi profitabile şi o relansare a vieţii economice. Băncile care se vor privatiza vor fi probabil cele mai puternice din România. De altfel, Banca Ţiriac, condusă de profesionişti şi privatizată, este una dintre cele mai stabile din România. Consiliul de administraţie este format din profesionişti, care ştiu să urmărească modul în care este condusă banca. Îmi pare rău, dar la băncile cu probleme, ca şi la Columna, consiliul de administraţie – cu toată simpatia pentru cei care au acceptat să facă parte din consiliile lor de administraţie – nu a avut capabilitatea să controleze, de fapt, activitatea. Rezultatele sînt cunoscute.

Aş vrea să ne spuneţi mai multe despre Columna – despre misterul, despre fiabilitatea sa în momentul de faţă.

În general, despre bănci trebuie vorbit puţin. Lumea bancară e sensibilă şi orice afirmaţie despre o bancă poate fi dramatică pentru viaţa ei. Sînt însă cazuri cînd depunătorilor privaţi trebuie să li se atragă atenţia asupra pericolelor de a se orienta către bănci lipsite de conducere profesionistă. Toate operaţiunile pe care Columna a încercat în ultima vreme să le facă pentru a revigora banca exprimă de fapt realitatea despre ea. Nu cunosc originea capitalului băncii, dar nici nu e atît de important pentru noi. Singurul lucru pe care îl ştiu e că FPS are acolo depozitul valutar, depozitul în lei – constituit de fosta conducere a FPS – şi, din păcate, constatăm că azi nu putem să mai scoatem şi să rezolvăm problemele de restructurare, mai ales în ritmul pe care consiliul de administraţie îl aprobă. Deocamdată. Sper totuşi ca Banca Columna să-şi revină, dar pentru aceasta ar trebui un alt management.

Lista celor zece

Ce ne puteţi spune despre mult discutata listă a celor 10 întreprinderi, din care înţeleg că, în acest moment, una sau două au scăpat deja de pe listă?

E un fel de a spune cu „scăpatul" şi cu „intratul" pe lista aceasta. Întîi ar trebui să clarificăm ce este cu lista. Într-o economie care vrea să funcţioneze pe principii de eficienţă, cineva (Ministerul de Finanţe) inventariază trimestrial, pe baza rezultatelor financiare, solvabilitatea diverselor companii de stat. El face un clasament care ţine seama de două elemente: **volumul pierderilor şi obligaţiile de plată restante**. Făcînd o astfel de clasificare, Ministerul de Finanţe a ales circa 200 de societăţi comerciale aflate în dificultate. Acest clasament a fost preluat, nu în totalitate, ci pe un număr de 10 societăţi comerciale, în vederea declanşării procesului de falimentare pentru volumul pierderilor şi al obligaţiilor de plată, care, la cele mai multe dintre ele, era mai mare decît capitalul social.

(Continuare în pag. 8)

Cine nu se va privatiza în 18 luni este candidat la lichidare

(Urmare din pag. 7)

Aş trece la o listă de 100–200 societăţi comerciale ce riscă falimentul

Era o listă mult mai veche decît actuala conducere a FPS?

A fost o listă făcută pe baza rezultatelor din septembrie 1996. Noi sîntem aleşi din februarie 1997, la distanţă destul de mare. Lista a fost elaborată pe baza rezultatelor financiare de către Ministerul de Finanţe şi a fost analizată de către ministerele Industriilor, Comerţului, Agriculturii şi altele. Printre ele sînt şi multe regii. Această activitate noi am extins-o acum la 40 de societăţi comerciale. Ea este permanentă şi nu e generată nici de Banca Mondială, nici de FMI, ci face parte din politica guvernului, de asanare a societăţilor cu pierderi şi obligaţii restante, deci insolvabile. Lista s-a şi publicat. Se vor publica în continuare, la sfîrşitul fiecărui trimestru, listele cu societăţi comerciale care vor avea volumul pierderilor şi al obligaţiilor restante mai mare decît capitalul social, ca o atenţionare a administraţiei acestor companii că trebuie să ia măsuri cu rezultate imediate. Altfel, procesul de falimentare se declanşează automat de către acţionari (adică de către noi, FPS), atunci cînd constatăm că societatea nu mai are şanse să se refacă. O vom face fără consultarea sindicatelor ori a consiliului de administraţie, responsabilizăm, însă, pe reprezentanţii noştri în adunările generale ale acţionarilor şi, atunci cînd e cazul, şi pe cei ai consiliului de administraţie de la aceste companii cu pierderi mari. Activitatea este, deci, continuă. Eu aş extinde-o la circa 100–200 de societăţi comerciale, pentru că la aceste societăţi se orientează, ca prioritate, şi resursele, şi măsurile administrative.

Azi, noi nu ne mai putem permite să administrăm programe de restructurare

Nu aveţi de înfruntat reproşul anumitor manageri că sînt lăsaţi dintr-o dată din braţe, prea brusc? După o perioadă de control, urmează acum libertatea totală. N-ar fi trebuit, poate, pentru unii dintre ei, o perioadă, să spunem, intermediară, de „control limitat"? Nu le puteaţi permite o astfel de „tranziţie"?

Am spus mereu că prioritatea în România este privatizarea şi foarte multă lume m-a întrebat: dar de ce nu mai întîi restructurarea? E foarte simplu de ce. **Privatizarea e impusă de situaţia financiară a României.** Astăzi, bugetul României nu îşi mai poate permite să administreze programe de restructurare. De altfel, ceilalţi din Est, care au avut mai mult succes în reformă decît noi, au avut această etapă de care vorbiţi dv., o etapă controlată, de fapt, condusă. Tranziţia **se conduce**, pentru că tranziţia nu este nici economie de piaţă, nici economie centralizată, este ceva între ele. Nu operează nici legile economiei de piaţă, dar nici dictatul economiei centralizate. Această perioadă, în toate economiile care au traversat diverse etape de transfer de la un tip de activitate economică la altul, s-a caracterizat prin conducerea activităţii. Dar cei 7 ani care au trecut au fost ani pierduţi, pentru că în această etapă trebuiau obligatoriu administrate programe de restructurare. Astăzi, însă, timpul nu ne mai permite. Sigur, vor fi cîteva zone industriale care vor trebui, totuşi, administrate prin proiecte de restructurare (mă gîndesc la marile complexe industriale de care vorbeam înainte) pe termen limitat, dar numai ca rezultat al unei analize serioase, economice şi financiare, ale respectivei companii. Fără aşa ceva, statul nu mai poate avea grija restructurării pentru nimeni, nu-i mai poate permite bugetul, şi aceasta din cauza administraţiei acestor 7 ani. Ministerul de Finanţe, zona cea mai sensibilă şi cea mai solicitată, a ajuns să constate astăzi că angajamentele guvernelor anterioare sînt scadente acum, iar obligaţiile externe ale României sînt altele decît le-am cunoscut noi atunci cînd am venit la guvernare, în noiembrie. Obligaţiile sînt scadente **astăzi** şi trebuie constituite resurse şi surse **azi**, nu peste un an sau o lună.

Restructurarea şi privatizarea se puteau face din 1991, dar a lipsit voinţa politică

De cînd ar fi putut FPS să înceapă să facă ceea ce încercaţi să faceţi dv. acum într-un ritm accelerat? De cînd exista cadrul legislativ necesar?

Un cadru legislativ aproximativ acceptabil exista din 1993. De fapt, putea fi acceptat chiar din 1991. Din păcate, n-a existat susţinerea politică. Şi ori de cîte ori apărea un director care dorea să facă un program adevărat de restructurare, era blocat – ori de sindicat, ori politic ş.a.m.d. Atunci, marea majoritate dintre ei fie abandonau această dorinţă, fie, dacă erau mai insistenţi, erau schimbaţi. Cred că programul de restructurare şi privatizarea, în general, au fost blocate de lipsa voinţei politice. Eu am lucrat în FPS, între 1993–'95, şi m-am implicat destul de mult, atît în procesul de privatizare, restructurare, cît şi în cel de lichidare. De foarte multe ori decizia politică a fost cea care a blocat nişte iniţiative, cred eu, corecte, în spiritul reformei. Iar dovada că greşelile au fost ale celor care au blocat deciziile mele este că majoritatea societăţilor care atunci mai aveau o speranţă, astăzi nu mai au nici una şi unele dintre ele sînt printre cele 10 în procesul de lichidare. Restructurarea se face într-un anumit moment, bine determinat, cînd trebuie operat cu anumite instrumente, bine definite, iar nerealizarea lor determină starea de care v-am vorbit. Viitorul e cert: acolo unde n-a operat restructurarea, lichidarea e singura soluţie.

Cum aţi evalua ceea ce aţi făcut dv., de cînd sînteţi aici, în raport cu ceea ce aţi vrut să faceţi? Şi chiar cu promisiunile.

Nu pot spune că sînt mulţumit de ceea ce am făcut. Din păcate, nu se înţelege importanţa realizării reformei ca o prioritate. În activitatea mea zilnică, există momente, generate de diverse influenţe, intervenţii etc., care nu-mi permit să mă implic în procesul reformei. Problemele principale ale reformei, din păcate, trec pe planul doi din acest motiv, al ocupării timpului meu cu lucruri cu totul secundare. Probabil unii mai şi doresc asta, n-am certitudinea că nu. Două lucruri cred că n-am reuşit să realizez în această perioadă. Unul ar fi **definirea foarte clară a programului de privatizare prin alte noi metode**. Am lansat între altele şi privatizarea prin burse străine, care mie mi se pare o soluţie foarte importantă pentru creşterea vitezei de privatizare. Folosesc acest termen, „viteză de privatizare", pentru că am convingerea că o mare parte din ceea ce nu se va privatiza în următorul an (un an şi jumătate) va fi candidat la lichidare. Nerealizînd această privatizare în timpul acesta determinat economic, cu siguranţă societăţile nu vor mai avea nici o şansă în viitor. Şi din acest punct de vedere apreciez că nu am reuşit să acord suficient timp. De asemenea, n-am reuşit să influenţez anumite decizii, ale altor organisme implicate în reformă, pentru că, totuşi, experienţa cea mai

concretă în privatizare, în România, este în FPS. Probabil că unii dintre cei ce au lucrat aici erau conştienţi că privatizarea era o soluţie. Dar, repet, n-aveau susţinerea politică. Mai trebuie să spun că n-am reuşit să atrag foarte mulţi tineri în instituţia noastră. Eu cred că schimbarea reală o vor face tinerii, nu generaţia mea. Am vrut să-i aduc în FPS. Din păcate, pentru că există o anumită atmosferă construită în jurul instituţiei noastre, o mare parte dintre ei n-au vrut să vină, deşi, ca nivel de salarizare, ar fi destul de atractiv. Faptul acesta pe mine m-a neliniştit şi mi-am propus să încercăm să schimbăm puţin imaginea despre FPS. Începînd de săptămîna viitoare vom face mai multe conferinţe de presă şi chiar întîlniri cu absolvenţii universitari, tocmai pentru a demonstra că FPS este o instituţie deosebit de interesantă pentru tineri, e instituţia care te formează ca analist, absolut necesară în viitor şi, dacă vreţi, este formatoare şi de conducători. Sînt suficiente informaţii care ajung la noi, iar decizii importante se iau şi aici, în FPS. Sper să devină mai atractiv pentru cei tineri.

Ce ne puteţi spune despre scurta călătorie pe care aţi făcut-o săptămîna trecută.

Privatizarea o facem împreună cu Agenţia Română de Dezvoltare (ARD). Am dorit ca oferta românească şi deschiderea realizată după noiembrie să fie cunoscute de investitorii străini, pentru că România beneficiază de o imagine extraordinar de bună: schimbare realizată şi de rezultatul alegerilor, dar şi de demersurile personale ale preşedintelui Emil Constantinescu. Am avut cinstea să-l însoţesc pe preşedintele Constantinescu în mai multe vizite în străinătate şi am constatat susţinerea de care România se bucură la niveluri înalte, în lumea bancară, financiară, a oamenilor de afaceri. Beneficiind de această susţinere, am realizat *Centrul de afaceri* la World Trade Center din Bucureşti, ca să prezentăm oferta românească. În afară de aceasta, am plecat în străinătate împreună cu Agenţia Română de Dezvoltare pentru a prezenta direct în zona oamenilor de afaceri, a băncilor, interesul României, deschiderea noastră, oferta. Astfel, am organizat vizite în Germania, Grecia, Anglia şi în Spania. Am avut rezultate foarte bune, mediatizate şi de presa şi televiziunile locale. Cred că rezultatele acestora au fost, în primul rînd, vizita vicecancelarului Klaus Kinkel, care a venit însoţit de peste 100 de oameni de afaceri; de asemenea, o parte din privatizările aflate în stadiu avansat în FPS sînt realizate cu firme germane. Iar în Spania au fost întîlnirile politice, ca şi în Germania, dar şi cu oameni de afaceri din sistemul bancar, întîlniri deosebit de valoroase. Rezultatul sînt vizitele unor oameni de afaceri din Spania, care vor veni în România după 15 iunie, însoţindu-l pe omologul meu, preşedintele FPS-ului spaniol, şi pe ministrul Industriilor din Spania. În plus, a fost deschis centrul românesc de afaceri, în 11 iunie, la Barcelona, alte două urmînd a fi deschise la Salonic şi Bruxelles. Vom extinde centrul din Germania, de la Frankfurt, iar în septembrie vom deschide un centru şi la Londra şi tot atunci pe cel de la Madrid. Delegaţia românească plecată la Barcelona a inaugurat primul centru de afaceri ARD–FPS, în prezenţa ministrului Industriilor al Spaniei, a preşedintelui Comisiei pentru industrie din Parlamentul Spaniei, a unor investitori şi parlamentari spanioli. Au fost programate şi întîlniri cu oameni de afaceri din sistemul spaniol. După aceea, la Londra, au avut loc întîlni cu preşedinţii principalelor bănci britanice, cu un grup de investitori, cărora le-a fost prezentată oferta românească. Firme precum Goldman Sachs International, Schroders Investment Management, J.P. Morgan Credit Suisse, Fiat Boston, Merrill Lynch s-au arătat interesate în oferta românească şi în credibilitatea acesteia, iar persoane foarte influente în lumea de afaceri britanică, precum d-l Norman Lamond, fost ministru de Finanţe timp de 12 ani, va reprezenta oferta FPS–ARD în capitala lumii financiare.

Luni16 iunie, Bucureşti

Grupul pentru Dialog Social vă invită joi 19 iunie a.c., ora 18.00, la sediul său din Calea Victoriei nr. 120, la o întîlnire cu tema:

MONARHIE, DEMOCRAŢIE ŞI INTEGRARE EUROPEANĂ

Invitat:
prof. dr. **MICHAEL BENEDIKT**
(Institutul de Filosofie, Universitatea Viena)

Moderator: Sorin Antohi

Din numerele viitoare

• *Interviuri cu* ***György Tokay****, ministru, Departamentul de Stat pentru Minorităţi Naţionale,* ***Leon Volovici****, profesor la Universitatea din Ierusalim,* ***Ulm Spineanu****, ministrul Reformei*

• *Anchete:* ***Iulian Anghel****: „Reformă la Combinatul Siderurgic din Galaţi" •* ***„Reforma în penitenciare"****, interviu cu* ***Coen Stork****, membru al Comitetului Helsinki – Olanda, şi* ***Manuela Ştefănescu****, APADOR-CH – România •* ***„Despre reforma în Ministerul Culturii: legi, subvenţionarea revistelor şi cărţii de valoare, privatizarea culturii"***

• ***„Doi ani de la moartea lui Emil Cioran" • Michael Finkenthal****: „Scrisoare deschisă către fratele Gabriel" •* ***Andrei Cornea****: „Cine este fratele cui?" •* ***Magda Cârneci****: „Jurnal cultural parizian" •* ***Gabriela Adameşteanu****: „Călătorind prin Europa, cu viză, fără viză", „Copilul, ciinele şi simpozioniştii (II)" •* ***Dan Radu Grigore****: „Ambiguităţi profitabile" •* ***Constantin Abăluţă****: „Imaginea compactată" •* ***Andrei Codrescu****: „A face artă din cortina tocată" •* ***Ion Creţu****: „Eu pe ce listă sînt? •* ***Radu Negruţiu****: „Homo faillibilis" •* ***Constantin Olariu****: „Exerciţii de lucidităte" •* ***Valentin Feyns****: „Planul Clinton cu privire la NATO" •* ***Daniel Barbu****: „ Întîlnirea de la Amsterdam" • Cazul Goma: Horia Florian Popescu în replică la Bianca Balotă •*

17 iunie 1997
Nr. 50
22 plus
Supliment al revistei „22“

Acest supliment conţine dezbateri din cadrul seminarului „Legislaţie şi mass-media“ (Grupul pentru Dialog Social, 28–30 martie 1997), organizat de revista *„22“*, cu sprijinul Uniunii Europene.

În jurul unei „Legi a presei“

Responsabil de proiect: OANA ARMEANU
Responsabil de număr: MARIAN CHIRIAC
Redactor: CĂTĂLIN PAVEL
Tehnoredactor: LUCIAN PIUCĂ
Procesare text: MARA ŞTEFAN, LIDIA CRIŞTESCU
Corectori: RODICA TOADER, RADU DOBÂNDĂ

Supliment finanţat de Uniunea Europeană prin Programul PHARE pentru Democraţie

În jurul unei „Legi a presei“

Este necesară o lege a presei?

RODICA PALADE (redactor-şef adjunct revista „22“): Este important să discutăm despre legislaţia în domeniul mass-media, pentru că în ultima vreme se vehiculează din nou o lege a presei pe care unii parlamentari ar vrea să o promoveze în Parlament*. De aceea, am invitat la această dezbatere atît jurnalişti din presa scrisă, din radiouri şi televiziuni, cît şi parlamentari, membri ai comisiilor de cultură şi mass-media, în aşa fel încît dialogul nostru să aibă cei doi parteneri necesari, presa pe de o parte şi legiuitorul pe de altă parte. În afară de jurnalişti şi de politicieni, se află printre noi şi membrii APADOR-CH, cei care au monitorizat presa şi au fost atenţi la toate iniţiativele legislative.

S-a discutat mult în România, în ultimii 7 ani, dacă este necesară o lege a presei, au fost şi proiecte de lege, au fost discuţii în cadrul asociaţiilor de jurnalişti. Acum, această chestiune este din nou pusă pe tapet. Regimul trecut voia o lege a presei, se pare că şi regimul nou vrea o lege a presei. Noi, ziariştii, sîntem la mijloc, pentru că legile le face Parlamentul, indiferent de majoritate. Pentru această primă secţiune, care priveşte necesitatea unei legi a presei, l-am rugat pe d-l Răsvan Dobrescu să modereze discuţia.

RĂSVAN DOBRESCU (preşedintele Comisiei juridice a Senatului): Această primă secţiune are trei puncte: 1) proiecte de lege a presei; 2) Codul penal şi pedepsele pentru ziarişti şi 3) Codul deontologic al ziaristului. Vă propun să vă expuneţi opiniile în legătură cu aceste subiecte, după care să încercăm să ajungem la un punct de vedere comun.

GHEORGHE BRĂTESCU (Uniunea Ziariştilor Profesionişti): Aş vrea să fac o mică introducere asupra legislaţiei presei în România. Sînt aici jurişti care poate ştiu că România a avut o lege a presei foarte multă vreme, la care s-a renunţat în momentul în care, după primul război mondial, România şi-a reîntregit hotarele şi s-a adoptat o Constituţie. În Constituţia de la 1923 erau prevăzute lucruri absolut indispensabile desfăşurării presei, pe care Constituţia actuală nu le mai prevede. Din punct de vedere legislativ sîntem şchiopi. APADOR-CH ridică problema că nu trebuie o lege a presei, şi eu sînt de acord cu acest lucru. Dar un statut al gazetarului trebuie să existe. Această meserie există, este aprobată de Ministerul Muncii, datorită SZR şi UZP. Ne-am străduit să facem din meseria de ziarist o profesiune cu nişte norme. Oricine poate să-şi exprime opinia într-un ziar, e dreptul lui, dar profesionist, cel care răspunde de faptele sale profesionale, acela nu poate fi decît un ziarist. El trebuie să aibă nişte drepturi şi nişte obligaţii. Aceste lucruri nu există în Constituţia actuală. Avem în schimb altceva. Parlamentul a votat sub formă de lege o rezoluţie a Consiliului Europei, dar ea nu prevede nici un fel de drepturi şi obligaţii, este numai o iniţiativă. Multă lume nici nu ştie că există o lege în sensul acesta, şi noi ţipăm că nu vrem lege. Căutaţi-o şi o să vedeţi că există, şi există, culmea, două legi: una a lui Ceauşescu şi una a Consiliului Europei. Altceva nu avem: un statut al gazetarului. S-a spus în mod greşit că SZR nu este de acord cu acest statut. Toată lumea a fost de acord, şi AZR, şi SZR, şi UZP, şi Asociaţia ziariştilor de limbă maghiară. Nu se poate spune că gazetarii nu sînt de acord. 80% din gazetari sînt în provincie, nu în Bucureşti, şi toţi aceşti 80% vor să aibă drepturi şi obligaţii. Noi nu vrem. Cine nu vrea de fapt? Restul de 20%? Cîţi din cei 20%?

* **Nota redacţiei**: Deputatul Petre Ţurlea a înaintat Camerei Deputaţilor un proiect de lege a presei elaborat de UZP. Ulterior dezbaterii din cadrul acestui seminar, proiectul a primit un raport negativ din partea Comisiei de cultură, arte şi mass-media şi a Comisiei pentru drepturile omului din Camera Deputaţilor. Petre Ţurlea a declarat că va retrage proiectul dacă acesta va fi respins de Comisia de cultură. Pînă la închiderea ediţiei proiectul nu fusese retras, el urmînd a intra în dezbaterea plenului Camerei Deputaţilor.

O lege a presei nu ar mări libertatea de expresie, ci ar introduce restricţii

RENATE WEBER (APADOR-CH): Mă bucură foarte mult că avem posibilitatea acestei întîlniri, pentru că, de 7 ani, fac parte dintre cei care spun că nu este nevoie de o lege a presei în România, pentru că în permanenţă am avut temerea că ea ar proclama libertatea de exprimare în art. 1 şi ar mai face 20–50 de articole, după aceea, prin care ar veni restricţia. E adevărat însă că nu m-am aşteptat ca această iniţiativă să vină din partea ziariştilor. Au mai existat tentative de legi ale presei în legislaturile trecute şi fiecare dintre ele arăta destul de rău. În plus, avem oricum o legislaţie severă prin Codul penal – România este una din puţinele, dacă nu unica ţară europeană care pedepseşte din punct de vedere penal insulta şi calomnia. Acest Cod penal a fost modificat în toamna anului trecut, cînd, deşi nu s-a prevăzut o agravantă pentru ziarişti, pedepsele s-au majorat foarte mult şi, oricum, ziariştii sînt primii expuşi. Din acest punct de vedere nu am cîştigat nimic, dimpotrivă, s-a pierdut foarte mult. Pot să răspund şi acelei întrebări pe care dumneavoastră aţi crezut că o puneţi retoric, dacă 80% ori 20% dintre ziarişti nu vor o lege a presei. Toţi cei 100% sînt în slujba noastră, a tuturor. Deci legi în acest domeniu trebuie făcute nu-numai ca să le fie ziariştilor bine, ci să-i fie societăţii româneşti bine. În legătură cu proiectul de lege elaborat de UZP şi înaintat Parlamentului de d-l deputat Petre Ţurlea, din datele pe care le am, cel puţin la ora actuală, nu există riscul ca el să fie luat în discuţie. Cînd am citit acest proiect, am avut senzaţia ori că citesc o gazetă de perete a anilor '50, ori că citesc un regulament de punere în aplicare a legii secretului de stat a lui Ceauşescu. Şi, pentru că sîntem la Ceauşescu, mai fac o precizare: este fals că avem două legi, cum spuneţi dumneavoastră. Legea aceea adoptată în 1974 a căzut în desuetudine prin schimbările de regim produse în România, nu trebuie neapărat ca o lege să fie abrogată în mod expres, asta ar fi, sigur, procedura ideală. Dar nu înseamnă că această lege poate fi aplicată acum, pentru că există o Constituţie, o legislaţie internaţională care e parte din dreptul nostru intern, şi nu vă văd pe dumneavoastră venind acum şi invocînd legea din '74 împotriva Constituţiei din '91, cu cîştig de cauză. În ce priveşte rezoluţia Consiliului Europei, aceea nu este o lege, ci o rezoluţie. Trebuie să facem distincţie între norme juridice şi declaraţii care, chiar dacă vin de la Parlamentul României, nu sînt juridic obligatorii. De aceea în acea rezoluţie nu veţi găsi drepturi şi obligaţii, pentru că în astfel de rezoluţii nu e firesc să se recurgă la enumerarea unor drepturi şi obligaţii. Aceea nu este o lege, dar este o expresie a unei voinţe politice de a se alinia standardelor internaţionale care se practică în materie de libertate de exprimare, de protecţie a ziaristului, a surselor sale.

Revenind la proiectul de lege elaborat de către UZP. Acest proiect face exact ce vă spuneam. După ce afirmă într-un mod general libertatea presei, vine şi introduce atît de multe restricţii, sînt atît de multe şopîrle, încît nici nu mai ştii la un moment dat în ce măsură ele se datorează incompetenţei sau incapacităţii totale de a înţelege ce înseamnă o societate democrată. În momentul în care ar exista riscul ca acest proiect să fie luat în dezbaterea parlamentară, noi, evident, îl vom trimite comisiilor parlamentare. De la început am să vă rog să remarcaţi cît de mult este în contradicţie acest proiect cu intenţiile pe care România le tot afirmă în dreapta şi în stînga privind integrarea europeană: Dumneavoastră introduceţi condiţia cetăţeniei pentru a fi ziarist în România. Constituţia României cere cetăţenia doar pentru demnităţile publice. Să ceri cetăţenia pentru cea mai liberală profesie din lumea asta, cînd noi vrem să ne integrăm în NATO şi în Uniunea Europeană, înseamnă efectiv să venim cu mentalitatea de tratat de la Varşovia, de CAER, dar în nici un caz cu lumea nouă în care trăim astăzi. Dumneavoastră introduceţi obligaţii în acest proiect de lege. Eu înţeleg că se doreşte ocrotirea ziariştilor şi unele din ideile care sînt aici probabil că nu sînt rele, dar înţelegeţi să ocrotiţi ziariştii impunînd societăţii obligaţii care nu sînt compatibile cu lumea în care trăim. De exemplu, dumneavoastră îmi cereţi mie o obligaţie pe care o sancţionaţi contravenţional, de a vă informa corect cu privire la viaţa mea privată. Cum este posibil aşa ceva? Prevedeţi obligaţia autorităţilor publice de a furniza informaţii, ceea ce nu e rău, dar e o prevedere şchioapă, pentru că nu apare posibilitatea accesului la Justiţie în situaţia în care autorităţile refuză să furnizeze aceste informaţii. În schimb, vă referiţi la orice instituţii şi guvernamentale, şi neguvernamentale, care desfăşoară o activitate publică. Or, o activitate publică desfăşoară marea majoritate, dar nu puteţi interveni în zona privată cu astfel de obligaţii. Există nişte limite în care acest lucru se poate face. În ce priveşte reglementarea ca atare a profesiei de ziarist, am fost mai mult decît surprinsă să constat, de exemplu, că propuneţi să fie primiţi în profesie, cu scutire de examen, titularii diplomei de doctor în domeniul mass-media şi titularii vechilor cărţi de ziarist confirmate de organizaţiile profesionale. Deci dumneavoastră faceţi o distincţie foarte clară între categorii de oameni în funcţie de vechimea pe care o au în profesie.

Rodica Palade, Brîndușa Armanca, Răsvan Dobrescu şi Eugen Vasiliu

GHEORGHE BRĂTESCU: Cum altfel, să-i scoatem afară din profesie pe Băcanu şi pe cei ca el?

RENATE WEBER: Ceilalţi trebuie să treacă printre nişte furci caudine ca să poată accede la acest titlu. Iată, de exemplu, ce condiţie apare pentru ziariştii care de abia îşi încep activitatea: „Examenul de intrare în profesie se susţine după minim 2 ani de la încadrarea într-o funcţie redacţională cu contract de muncă pe durată de timp nedeterminată“. Cunoaştem teoria dreptului muncii din anii '50, dar sîntem totuşi în '97. Dumneavoastră legaţi posibilitatea unui tînăr de a deveni ziarist de politica managerială a unui ziar. Vrea să-i facă contract de muncă pe 2 ani, îi face pe 2 ani, vrea pe 5, îi face pe 5. După ce am citit proiectul dumneavoastră mi s-a întărit convingerea că nu este nevoie de o lege a presei în România. Este nevoie, într-adevăr, de un Cod deontologic al ziaristului, dar acesta nu e un lucru pe care să-l reglementeze Parlamentul. De ce nu faceţi dumneavoastră însivă acest efort pentru elaborarea unui Cod deontologic?

Legea presei nu poate feri ziaristul de şicanele puterii

RĂZVAN DUMITRESCU (Radio Contact): Cred că ne aflăm în faţa unui conflict de generaţii. Citind notele explicative, preambulul acestei legi, în care se justifică apariţia ei, nu pot trage decît o singură concluzie, şi anume că nu este nevoie de o lege a presei. Presupunem totuşi că am simţi nevoia unei legi. Aşa cum spuneaţi la un moment dat că Ceauşescu a reuşit să construiască o lege democratică, dar care nu a putut să asigure o presă liberă, am avea vreodată garanţia că dacă construim o lege, puterea, oricare ar fi ea la un moment dat, nu ne poate şicana? Chiar dacă legea este proastă sau bună, te poţi aştepta la şicane din partea puterii, indiferent cît de bine a fost făcută legea. Ca să nu mai vorbim de exemplele din ultimii 6–7 ani, în care legile au fost interpretate în zeci de moduri. Pe de altă parte, dacă este să citim proiectul de lege al UZP, constatăm că pentru a deveni ziarist (cu carte de ziarist) trebuie mai întîi să se creeze acel Consiliu Naţional, format din jurnalişti cu minimum 10 ani vechime, ceea ce înseamnă că, dacă legea ar opera în '97, ei ar avea şi cel puţin 3 ani vechime în presa cealaltă. Nici un coleg de-al meu de la Radio Contact, cel mai în vîrstă avînd 32 de ani, nu va putea ajunge într-un asemenea consiliu, sau să reprezinte vocea noastră, deşi sîntem unul dintre cele mai audiate posturi de radio din ţară. Ar putea fi în schimb membru un şef de gazetă cu un tiraj de 3.500–4.000 de exemplare. Vechimea unui ziarist este suficientă ca să-i confere dreptul de a deveni membru al unui juriu care dă acreditări? Eu mă îndoiesc

că două sau chiar trei asociații pot grupa toți ziariștii, ca să poată vorbi în numele lor, sau că au făcut un referendum în care au constatat că nu există ziarist de pe teritoriul României care să nu dorească o astfel de lege. Eu nu mai sînt membru al nici unei organizații. De cîte ori am avut nevoie de cîte o consultație, fie ea și juridică, n-au fost în stare să o asigure. Și în toate procesele pe care le-am avut și le-am cîștigat, am avut un avocat plătit din buzunarul meu. Eu pun sub un mare semn de întrebare funcționalitatea acestor organisme.

ALBERT PÂNZARU (consilier juridic *Antena 1*): Conform unui articol din acest proiect de lege, obținerea profesiei de jurnalist este condiționată de susținerea unui examen care se dă după doi ani de la încadrarea într-o funcție redacțională. În deschiderea acestei legi se spune că profesiunea de ziarist constă, printre altele, și în redactarea de materiale publicitare. Și atunci vin cu întrebarea: dacă o persoană ocupă o funcție redacțională, execută niște activități în contextul respectivei funcții, ce nevoie are de încă un examen după doi ani de la ocuparea ei, ca să intre într-o activitate pe care deja o are? Pe de altă parte, consider că acest proiect este o nulitate, pentru că aici sînt adunate și editate niște principii de drept civil și penal, care sînt deja existente în legislația românească. În momentul în care noi nu avem încredere în aceste principii, ce încredere putem avea într-o nouă lege? Eu văd rezolvarea acestei probleme prin crearea unui cadru general valabil pentru ziariști și activitatea lor, prin constituirea unei asociații non-profit în al cărei statut să se stabilească drepturile și obligațiile care revin ziariștilor, la această asociație urmînd să adere, în măsura în care sînt de acord cu acest statut, trusturile de presă interesate.

Referitor la drepturile prevăzute în acest proiect, se vorbea la un moment dat de niște gratuități pe calea ferată. Cu ce este obligat SNCFR să acorde gratuități unor ziariști care nu-i aduc nici un fel de servicii? Dacă acordă gratuități unui ziarist, este îndreptățit să-i solicite anumite servicii în schimb? Și atunci ajungem ca presa să fie aservită. Dintr-un alt punct de vedere, și anume al trecerii răspunderii ziariștilor din domeniul penal în cel civil, cred că o asemenea inițiativă este eronată. În primul său articol Codul penal stabilește printre altele că apără drepturile și proprietatea persoanei fizice. Dacă un ziarist încalcă drepturile unei alte persoane, răspunderea penală este garantată de stat persoanei vătămate. Dacă însă ar fi numai o răspundere civilă, atunci anumite trusturi de presă ar putea duce campanii de favorizare a unor fapte penale care se petrec la umbra puterii. Deci rămîn la părerea că fiecare va trebui să răspundă din punct de vedere penal pentru faptele sale, din punct de vedere civil pentru pagubele și prejudiciile cauzate celorlalți.

Dintr-un alt punct de vedere, ziaristul poate fi apărat în exercitarea drepturilor sale, de aceea asociația pe care o aminteam mai devreme ar putea fi utilă sub acest aspect, dar nu neapărat prin apărarea în fața instituțiilor publice, ci pur și simplu prin asigurarea unei consultanțe.

O lege a tăcerii

GEORGE STANCOV (vicepreședintele Comisiei juridice a Camerei Deputaților): Cu aceste proiecte de lege a presei ne aflăm în prezența unei manipulări, și nu doar de acum. Ea este mai veche, din anii '90. Cum să găsim noi o metodă de a face o lege a presei? Noi, care înainte aveam o ordine, o disciplină, acum nu ne mai înțelegem. Și atunci, hai să facem o lege a presei, să mai liniștim o dată derbedeii ăștia care nici n-au terminat liceul și se-apucă de scris. Noi, care am terminat și liceul, și nu știu cîte studii avem, sîntem compromiși, nu mai avem loc în față. De aceea am avea toate interesele să-i arestăm pe ziariștii care nu ne convin, fiindcă ne-au criticat, și să-i lăsăm pe ceilalți. Cam așa se pune problema.

Pe mine nu mă interesează să apar pe prima pagină a ziarelor, că aceia de pe prima pagină nu prea o duc bine. Mă interesează ca ziaristul să aibă puterea de a pune pe prima pagină ce crede el, fără să-i aprobe Comitetul Central al ziariștilor. Noi vrem mereu să organizăm colectiva. Dacă au dispărut CAP-urile, găsim o cale prin care să socializăm masa. Repede trebuie un comitet, de inițiativă, de nu știu care, dar cei care au făcut comitetul sînt membri ai grupului, ai jocului. La fel cum s-au înființat partidele, eu fac partidul, eu mi-s șeful, eu fac Uniunea, eu mi-s șeful. Ce va ieși dintr-o lege a presei? Cred că o lege a tăcerii. Pentru că atunci cînd îi spui omului pînă unde se întinde libertatea, e clar că cineva stabilește granița. Atunci cînd îi spui pînă unde are acces la informații, înseamnă că, undeva, ceva se ascunde. De ce să continuăm cu regula universală a puterilor care și-au ascuns crimele, minciuna, dezinformarea? Cine profită de asta? Eu propun să facem o lege a presei cînd se va spune de către organisme universale că la români totul s-a făcut, și mai trebuie doar o lege a presei. Am ajuns să nu avem acces la carte, pentru că este prea scumpă – și toate celelalte decurg din această constatare tristă: un ziarist nu are acces la informația necesară pentru a fi un om cultivat. Nu-i oferim condiții de creștere, dar vrem în schimb să-i oferim condiții de stagnare.

Care sînt criteriile de promovare într-o lume liberal-democratică? Ce trebuie să îndeplinească pentru a promova acolo unde se ia decizia? Vîrstă, vechime, experiență pe frontul adevărului? N-au murit înainte de '89 prea mulți ziariști români pentru adevăr. Nu am văzut în nici un cimitir zona ziariștilor căzuți la datorie. Probabil că erau atît de liberi, luptau atît pentru ieșirea din context, încît am intrat în alt context tot cu ei. După șapte ani, cineva vrea să inducă în societatea românească nevoia de disciplinare a cuvîntului pînă la uciderea lui. Cel mai periculos dușman al celor care nu înțeleg că puterea e vremelnică este cuvîntul. De aceea vor să-i reprime pe cei care prin cuvînt vor fi primii care vor demola puterea.

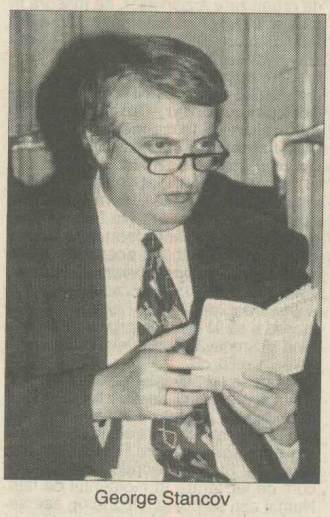

George Stancov

Nu pedepsele penale asigură credibilitatea presei, ci adevărul informației

MIRUNA RUNCAN (lector Universitatea Hyperion): În lumea care se revendică de la modelul democratic coexistă două puncte de vedere asupra libertății presei. Unul este cel din declarația Drepturilor omului și ale cetățeanului de la Revoluția franceză: „Se va proteja libertatea de expresie în ordinea legii". Celălalt este din primul amendament la Constituția SUA: „Nu se vor face nici un fel de legi care să restrîngă într-un fel sau altul libertatea presei". Ele par identice la prima vedere, dar sînt profund diferite. Apărînd cu toate puterile mele cea de-a doua variantă, vreau să spun că totuși dreptul în întreaga sa sistematică modernă tinde să apere persoana individuală, inclusiv de ingerințele născute prin cuvînt, pe tot felul de căi, care nu sînt însă ale unei legi de restrîngere a dreptului la expresie. Acest model e bazat pe două tipuri de legi, care nu au atingere cu presa decît într-o oarecare măsură firească, dar care privesc orice fel de tip de cetățean. Pe de o parte, este vorba de legile referitoare la libertatea de informare – și cu asta mut discuția de la iminența unei legi a presei pe problema reală, din punctul meu de vedere, a unei legi a libertății de informație, și care privesc orice cetățean, nu numai presa. Pe de altă parte, este vorba de legile care protejează dreptul la viață privată și dreptul la imagine în legătură cu viața privată. Ele sînt perfect compensatorii. Persoana umană trebuie apărată de ingerințele foamei de informație. Acest lucru se referă la persoana privată, nu și la cea publică. Nimeni nu obligă o persoană publică să fie o persoană publică. Din acel moment trebuie să-și asume faptul că viața sa privată devine din ce în ce mai mică. Mai intervine aici încă o problemă care se naște din cazul particular al țării noastre, în care petele de absență în materie de drept sînt destul de grave.

Pe de o parte, în acești 7 ani, ținîndu-se piept presiunii de a se face o lege a presei, s-a reușit în schimb să iasă în ultimul moment la suprafață o modificare de Cod penal care este medievală. Toate aceste probleme cu referire exclusiv la presă tind, pretutindeni în lume, să treacă dinspre Dreptul penal spre Dreptul civil; să devină treptat probleme de raport între o persoană și altă persoană, fizică sau juridică. Nu penalitățile de pușcărie sînt cele care rezolvă credibilitatea noastră și adevărul, ci însăși piața. O piață reală în domeniul presei nu poate funcționa decît bazată pe adevăr. Adevărul este grila noastră fundamentală, el creează credibilitatea și, într-un sistem de piață, imediat ai căzut la fund dacă ești descoperit că n-ai spus adevărul. Intervine și o altă problemă, pe care am extras-o văzînd Proiectul de lege propus de colegii de la UZP, de drept al muncii. Dreptul muncii trebuie reglat cuprinzînd înăuntrul profesiunii de ziarist inclusiv chestiunile de free-lancer, de liberă exercitare, fără angajament, fără carte de muncă, fără nici un fel de lanțuri la picioare. Sînt pretutindeni în lume mari ziariști care nu sînt angajați undeva. O proporție copleșitoare dintre fotoreporterii din lumea asta sînt free-lancer sau sînt angajați numai pe 1–2 ani. Există o infinitate de posibilități de a-ți regla liber raporturile de muncă. Acolo trebuie umblat, la dreptul muncii, și nu la o lege a exercitării profesiunii de ziarist. Modelul posibil de folosit în acest proiect de lege ar fi cel englezesc, care prevede că free-lancer e cineva care demonstrează la fisc că 66% din toate cîștigurile sale provin de pe urma presei. Dar nu cred că o lege a presei trebuie să prevadă aceste lucruri. Chestiunile care mie mi se pare că ar fi logic de promovat și de apărat ar fi acelea legate de glisarea dinspre penal spre civil a acestor probleme. Codurile deontologice nu stau niciodată drept înlocuitor de lege. Nu parlamentele își pun ștampila pe codurile deontologice. Codul deontologic nu este nimic altceva decît semnătura mea asumată pe niște principii pe care le împărtășește un grup. Iar dacă n-am respectat codul respectiv, breasla mă judecă. Oricare instituție de tip sindicat sau uniune de creație a jurnaliștilor poate să-și creeze un Consiliu de onoare, care să lucreze pe baze de recomandări. Mai mult decît atît ce să facă, să trimită la penal pe ziaristul care a furat munca altuia, de exemplu? Domnul de la Radio Contact vorbea despre faptul că, așa cum există ele în momentul de față, asociațiile jurnalistice n-au acoperire. Nu știu dacă aveți dreptate, faptul că tipul lor de eficiență nu vi se pare reprezentativ în ceea ce vă privește e una, că ele însă sînt necesare, asta trebuie să devină evident, în măsura în care ele reușesc să devină coagulante. Nu putem prelua modelul englezesc, care este un model ciudat de hipercentralizat în materie de asociabilitate jurnalistică, pentru că el se potrivește unei societăți care nu e deloc centralizată. Marea Britanie este singura țară din Europa care are un singur sindicat uriaș și a cărui forță este

Corneliu Turianu

formidabilă. Acolo, într-adevăr, este un consiliu de acreditare ș.a.m.d., dar eu nu-l percep ca pe ceva frustrant, ci ca pe un instrument profitabil pentru societatea lor. Nu putem lua nici modelul german să-l adaptăm la noi, pentru că acolo există asociațiile jurnalistice care impun legislația muncii, pe grile de salarizare, cu minime și maxime care sînt copleșitoare la fiecare grilă. E un model care nici el nu se potrivește în România, pentru că n-ai cum să reglementezi în momentul de față pe cale sindicală grile de salarizare în presă, oricăruia dintre noi i s-ar părea că am dat 10 pași înapoi. Nu putem prelua nici modelele franțuzești, care suprapun același tip de legislație și pe penal și pe civil, și pe o lege a presei, și pe Codul muncii. Legea presei franțuzești are articole întregi care n-au fost abrogate și sînt inaplicabile, precum articolele referitoare la ofensa adusă autorității la nivelul primului ministru și al președintelui, care spun că: „Primul ministru și președintele au dreptul, dacă s-au simțit ofensați, să oprească tirajul". Pompidou a încercat să oprească *Le Monde* la 6 dimineața, dar la 11 i-a dat drumul, pentru că Palatul Elysée era lua cu asalt. Nici englezii nu-și mai spînzură condamnații la moarte, dar asta nu înseamnă că și-au abrogat legea cu spînzurătoarea. Problema este să ne adecvăm direcției către care merge lumea, nu celei de unde vine.

Un căluș de catifea în gura presei

RĂSVAN DOBRESCU: D-l senator Corneliu Turianu, care se află alături de noi, în afara activității de judecător și de președinte al Tribunalului Municipiului București, a scris o foarte importantă carte de specialitate care se numește ***Infracțiuni contra demnității persoanei***. Îl rugăm să ne împărtășească punctul domniei sale de vedere cu privire la un aspect adus în discuție, și anume, că ar fi bine ca, atunci cînd un ziarist insultă sau calomniază, să nu fie expus unei acțiuni penale, ci uneia civile. În cartea domniei sale există și un paragraf care se referă la infracțiunile împotriva demnității persoanei, săvîrșite prin presă.

CORNELIU TURIANU (senator): Pe vremuri, ca magistrat, am susținut niște puncte de vedere cu privire la discuția de acum, pe care le susțin și astăzi

în fața dumneavoastră, și anume că **nu este nevoie de o lege a presei**. Legea din 1974, fosta *Lege 3* la care vă referați și dvs., este abrogată. Potrivit art. 150, alin. 1 din Constituția României, legile și toate celelalte acte normative rămîn în vigoare în măsura în care nu contravin prezentei Constituții. Aceasta implică constatarea că *Legea nr. 3/1974* a ieșit din vigoare prin abrogare expresă, cunoscut fiind că uneori abrogarea expresă se realizează nu numai prin indicarea actului concret care este abrogat, ci prin formularea generală care o conține, anume că *„se abrogă orice dispoziție contrară"*. Această așa-zisă lege a presei avea 3 capitole, conținînd 8 articole. Capitolul I din care rezulta că partidul are dreptate, capitolul II din care rezulta că partidul are întotdeauna dreptate și capitolul III de unde rezulta că atunci cînd partidul n-are dreptate, se aplică capitolele I și II. Asta era legea presei din '74.

GHEORGHE BRĂTESCU: Îmi pare rău, domnule Turianu, dar au fost judecați ziariști chiar de completul de judecată pe legea asta, acum doi ani. Eu vă aduc dosarul să-l citiți.

CORNELIU TURIANU: Nu după legea presei au fost judecați. Nici o lege, în nici o țară, nu cuprinde sancțiuni penale. Sancțiunile penale sînt cuprinse în Codul penal, care a sancționat dintotdeauna infracțiunile de presă. Am văzut că proiectul de lege al UZP se instituie un sistem întreg de contravenții la ziariști; mi-e milă de ei, credeți-mă. Nu trebuie să încorsetăm cuvîntul nici măcar cu călușul care se numește legea presei, și care este un căluș de catifea. Legea presei vrea să facă ceea ce făcea înainte cenzura, care era mai cinstită, te scutea să ai necazuri. Acum se face o cenzură la nivelul redacțiilor. Cînd redactorul-șef nu vrea să publice un articol, ziariștii pot să scrie orice, că oricum nu apare în gazetă. E tot o cenzură.

Toate sancțiunile sînt prinse în Codul penal, inclusiv calomnia în presă are o reglementare expresă, a avut-o și înainte. Eu cred că sînt suficiente toate aceste sancționări. Mă surprinde totuși că acum vin alții, din afara profesiei de ziarist, să susțină că nu-i nevoie de încorsetarea profesiunii, în schimb ziariștii vor să vină la jug. Întreg capitolul Constituției cu referiri la dreptul cetățeanului, libertatea de informare, pune presei niște sarcini pe care, dacă le îndeplinește, e perfect.

GHEORGHE BRĂTESCU: Domnule Turianu, **nu dorim o lege, dorim un statut**, asta nu înțelegeți dv., vorbiți de o lege cu care nici noi nu sîntem de acord.

CORNELIU TURIANU: Statutul se numește Cod deontologic al ziaristului. De ce nu este suficient, n-are sancțiuni?

GHEORGHE BRĂTESCU: Dacă unul vă înjură, dumneavoastră ce faceți, vă duceți personal la tribunal?

CORNELIU TURIANU: Dar unde să mă duc? Cînd legea cuprinde aceste amenințări prea frecvent (se va sancționa penal), să știți că timorează, și nu cred că este bine.

Un statut care să protejeze ziariștii

CORNELIUS POPA (*Gazeta de Transilvania* – **Brașov, președinte SZR**): Sînt un practician, nu un teoretician și nu pot fi acuzat nici că fac parte din vechea generație a ziariștilor. Iubesc tinerii și vreau să ajungă ziariști. Anul acesta am angajat patru ziariști tineri. Ca practician – vorbesc în numele meu personal, nu al SZR –, simt nevoia unui statut care să-mi ocrotească oamenii. Pentru că sînt supuși unor presiuni fantastice, începînd de la cele economice – nu-i un secret pentru nimeni, hîrtia a ajuns 4.100 lei/kg cu TVA, tipografiile se scumpesc tot mai mult – și terminînd cu cele de ordin social. Avem nevoie de un statut care să ne ocrotească, iar ceea ce discutăm aici sînt probleme de principiu. Trebuie să avem ceva clar care să spună ce este ziaristul, ce are el libertatea să facă, chiar dacă ajungem la o formulă care să treacă prin Parlament. Este absurd ca o afirmație de calomnie să fie automat infracțiune, să intre sub incidența Codului penal. Iar pentru o lege a presei toată lumea este împotrivă, clar. Eu cred că sînt două aspecte privind Codul deontologic. Pe de o parte, trecîndu-l prin Parlament, avem garanția că există obligativitatea de a fi respectat. Pe de altă parte, există un risc dacă se trece prin Parlament. Eu văd lucrurile astfel: în primul rînd o lege care să garanteze liberul acces la informație, în al doilea rînd o lege care să reglementeze întreprinderea de presă.

Cornelius Popa

Avem nevoie de o lege a accesului la informație

GABRIEL ANDREESCU (APADOR-CH): În cadrul Comitetului Helsinki, s-a discutat de-a lungul anilor problematica libertății de expresie, a modului în care legislația română protejează libertatea de expresie și tot ceea ce ține de activitatea de ziarist. Cred că trebuie să avem în vedere în primul rînd o lege a accesului la informație, corelată cu o lege a secretului de stat. Ele se definesc reciproc. Va trebui să avem în vedere, de asemenea, amendamente legislative punctuale, cum sînt chestiunile ce privesc protecția sursei de informație. Dar pentru asta nu ai nevoie de o lege specială. Fără îndoială că trebuie să ai în vedere decizii ale Executivului care să privească taxarea hîrtiei sau taxele de poștă. Toate acestea intră într-o politică, într-o legislație privind protecția presei și ajutorul presei. Presa este prin excelență o activitate de interes public, de aceea ea trebuie protejată în mod special. Iar acest lucru este legat fără îndoială de problema responsabilității ziariștilor. În sfîrșit, este o legislație generală, cum este Codul penal, care interesează presa. Comitetul Helsinki a insistat, cu diferite ocazii de-a lungul timpului, că trebuie desființate orice pedepse penale pentru ziariști legate de activitatea de presă. Pentru că acest lucru are un efect indiscutabil de intimidare a presei, de restrîngere a libertății de exprimare, care este absolut fundamentală într-o societate democratică. Asta nu înseamnă deloc să nu se aibă în vedere responsabilitatea ziariștilor și, deci, importanța dată unor daune civile atunci cînd aceste daune datorate activității prin presă sînt probate. Problema Codului deontologic se pune însă, de asemenea. Comitetul Helsinki a dat de-a lungul timpului o atenție specială cazurilor în care ziariști au fost condamnați penal, a încercat să facă o presiune la nivelul autorităților românești și la nivel internațional. Pe de altă parte, există acțiuni prin presă care afectează dreptul la demnitatea persoanei. În ultimul timp am văzut adevărate campanii de distrugere a imaginii publice a unor persoane sau unor întregi grupuri. În această acțiune a presei se folosesc mijloacele cele mai agresive, intoxicarea opiniei publice, introducerea de date false în mod premeditat, și la aceste lucruri ar trebui să ne raportăm. S-a vorbit în ultimul timp despre presă ca despre a patra putere în stat, mai ales în ultimul an, în legătură cu rolul presei în schimbarea regimului politic. S-au făcut și declarații triumfaliste, dar s-a ajuns și la lamentări în sensul că presa nu are nici o putere. Cred că presa are o putere și puterea ei este foarte mare. Ea poate realmente să distrugă imaginea unei persoane în mod artificial, gratuit. Orice putere trebuie legată de o anumită responsabilitate. Imaginea pe care o am în acest moment este că o parte considerabilă a ziariștilor, și nu mă refer la cei de la *România Mare*, de la fosta revistă *Europa*, ci la oamenii din presa cotidiană considerată respectabilă, nu ascultă standardele elementare privind informația, verificarea informației, respectul vieții private, demnitatea celor la care se referă. În fața unei astfel de situații, există o autoritate la care trebuie să se apeleze indiscutabil, și aceasta este Justiția. Din cauza asta noi am încurajat de-a lungul timpului diferitele mijloace de protecție a libertății de exprimare. I-am încurajat, de asemenea, pe cei care se simt afectați de către o activitate de presă să se adreseze Justiției, să ceară daune civile. Pe de altă parte, mai mult decît atît nu se poate și nu trebuie să se meargă mai departe. În conflictul acesta dintre libertate și responsabilitate, cred că libertatea trebuie să prevaleze. Ar fi necesară însă o autoorganizare a comunității ziariștilor, lucru care pare aproape imposibil. Cred că lucrul acesta nu se va realiza în următorii ani, deși este o nevoie teribilă. Pentru o astfel de organizare s-au făcut referiri la Asociațiile profesionale din Europa Occidentală. Mă mir că nu a fost dat și exemplul italian, de asemenea semnificativ. Cred că va trebui să existe niște formule alternative care să impună ziariștilor o mai mare decență, care să-i responsabilizeze. Se pot scrie adevărate manuale în care să se dea exemplul campaniilor inadmisibile prin presă în care deontologia profesională este încălcată. Se pot face liste cu situații flagrante în care ziariștii au manipulat opinia publică. Acestea țin însă tot de capacitatea de organizare a ziariștilor, de măsura în care ei înșiși și nu autoritatea din afară face ceea ce trebuie pentru ca breasla ziariștilor să fie iubită cu respect și încredere de către opinia publică.

VIRGIL ȘTEFAN NIȚULESCU (expert parlamentar, Comisia pentru cultură, arte și mass-media a Camerei Deputaților): Răspunsul la întrebarea din titlul acestei dezbateri, oricare ar fi el, nu va fi unul util, atît timp cît fiecare dintre noi are în minte altceva atunci cînd spune „legea presei". Nu întotdeauna există o concordanță foarte clară între titlul legii și conținutul acesteia. Legea se poate numi *Legea pentru asigurarea libertății totale de expresie și pentru protejarea deplină a profesiunii de ziarist*, și să fie de la un capăt la altul profund distructivă. Așa cum și vice-versa este valabilă.

În ceea ce privește necesitatea unui statut al profesiunii de ziarist, a unui Cod deontologic, pentru ca acest statut sau cod să fie respectat, el trebuie să fie aprobat prin lege de către Parlament, așa cum este Statutul cadrelor didactice, în curs de legiferare în momentul de față. Numai așa se poate impune un asemenea cod, altfel va trebui să așteptăm ca piața să decidă și în acest domeniu. Eu încă nutresc speranța că, mai devreme sau mai tîrziu, publicul va înceta să cumpere acele gazete, să asculte acele posturi de radio și să privească acele posturi de televiziune care nu respectă normele deontologice ale profesiunii de ziarist.

Codul deontologic înseamnă bunul-simț de a acționa într-o meserie

NUSIA STANCU (președintele Asociației jurnaliștilor de limbă franceză din România): Am aflat de acest proiect de lege acum o lună, cu totul întîmplător, la o dezbatere la care d-l Cornel Nistorescu a anunțat pur și simplu punerea în discuție în Senat și în Camera Deputaților a acestui proiect de lege. Majoritatea jurnaliștilor prezenți acolo am rămas foarte surprinși de acest proiect, de care nu știam. Și încă o dată rămîn surprinsă de afirmația făcută aici, că 80% din jurnaliștii din România ar fi de acord cu el. Mi se pare ciudat ca la această întîlnire să fie împotriva unei legislații a presei oameni din afara meseriei. În loc ca jurnaliștii să-și apere aceste drepturi, majoritatea celor care au luat cuvîntul au fost fie juriști, fie reprezentanți ai altor instituții. În al doilea rînd, este foarte ciudat să ajungi să ceri ca Parlamentul să discute un proiect de lege a presei în momentul în care nu se poate pune problema de a prelua ca atare niște modele din țările democratice. Normal că ele trebuie adaptate situației din România. Dar trebuie să le ai în vedere și evident privirea ta să fie îndreptată către țările cu o democrație adevărată. Ba mai mult, ne putem uita la țările din Est care au trăit aceeași experiență ca și noi și care, majoritatea, luptă împotriva acestei legislații a presei. Pe urmă, cred că există o oarecare confuzie la anumite persoane între ceea ce înseamnă lege și cod deontologic. Pentru că, în momentul în care ești de acord să schimbi titulatura unei legi a presei în cod deontologic, e clar că lucrurile nu sînt prea bine împărțite.

Nusia Stancu

Se tot spune despre presă că este a patra putere în stat. Ce înseamnă să fii a patra putere în stat, cine îți dă aceste drepturi? Sînt foarte mulți jurnaliști care se erijează în a fi judecători ai unor evenimente. Dar ei nu au nici pregătirea necesară, nici experiență. Ce înseamnă a fi jurnalist în România, astăzi? Cine îți dă acest statut? Statutul de medic sau de profesor îl cîștigi printr-o diplomă. A fi jurnalist înseamnă a avea oarecare experiență în meserie, studii în anumite domenii și, după părerea mea, o etică profesională, un bun-simț al meseriei. Cred că în România nu există această cunoaștere a limitelor, a bunului-simț. De fapt, orice jurnalist, în momentul în care își propune să aleagă această meserie, trebuie să se întrebe dacă are de gînd să respecte sau nu etica, să fie corect sau nu în meserie. Pe de altă parte, faptul că nu există în România cărți de specialitate, cărți de deontologie jurnalistică, face ca în majoritatea redacțiilor să existe o oarecare dezorientare, în special în rîndul tinerilor. Pentru că, de obicei, dacă lucrează împreună cu jurnaliști din vechea generație, ei sînt supuși unor anumite influențe. Pe de altă parte, dacă au avut șansa de a citi o carte sau de a urma niște cursuri în jurnalistică, își pun permanent problema ce au de făcut. Și chiar în aceste condiții nu știu cum să acționeze.

După părerea mea, ar trebui în primul rînd să se stabilească ce înseamnă drepturi și îndatoriri ale jurnaliștilor.

Aceasta s-ar putea face, de pildă, prin întărirea asociaţiilor jurnaliştilor care, într-adevăr, în momentul de faţă sînt mai mult sau mai puţin fantomatice dar care, în felul lor, încearcă să aibă o oarecare activitate. Pot să vă dau numai un simplu exemplu: Uniunea Internaţională a jurnaliştilor de presă şi limbă franceză, în cadrul căreia noi reprezentăm secţia română, a vrut la un moment dat să ne doteze asociaţia cu ordinatoare, faxuri, telefoane ş.a.m.d. În locul acestor dotări am cerut o bibliotecă de specialitate. Biblioteca există. S-a adunat de un an de zile, zace la Paris şi nu o putem aduce în ţară, pentru că nu avem sediu. În aceste asociaţii ar trebui să existe tineri, şi tinerii să-şi spună cuvîntul. Trebuie neapărat să se creeze nişte sindicate ale jurnaliştilor, în care să fie reprezentaţi tinerii jurnalişti, şi n-au decît patronii de ziare să-şi facă sindicatele lor. Mi se pare foarte ciudat ca problema sindicatelor, a codurilor profesionale etc. să fie reglementată de către Parlament. Ce ar însemna ca fiecare profesie să facă lucrul acesta, să ceară Senatului să creeze un cod deontologic? Şi ce înseamnă aceste coduri deontologice de fapt: bunul-simţ de a acţiona într-o anumită breaslă, într-o meserie.

GÁSPÁR SÁNDOR (preşedintele Asociaţiei Ziariştilor Maghiari din România): În proiectul acesta se conturează nişte interese, dar, din păcate, nu prea concrete. În primul rînd, aş dori să clarific observaţia d-lui Brătescu, şi anume că şi noi am fost de acord cu acest proiect. Asociaţia Ziariştilor Maghiari din România este o asociaţie puternică faţă de multe altele, însă reprezintă numai o parte foarte mică din presa românească. În varianta de proiect pe care am primit-o, au fost nişte probleme care ne-au atins, le-am discutat şi le-am eliminat, dar nu era vorba de proiectul în general, ci de cîteva lucruri foarte precise. În mod concret am în mînă două variante ale acelui proiect de lege: varianta, presupun originală, înaintată de UZP domnului Ţurlea, şi varianta d-lui Ţurlea, înaintată comisiei de specialitate a Parlamentului, cu motivarea că acest proiect este elaborat de UZP. Între ele găsim diferenţe esenţiale. Atît de mari, încît chiar şi UZP a luat poziţie împotriva acestor modificări. Una este cea privind Consiliul Naţional care, cum au observat şi alţi colegi, e un organ cam departe de practica de ziarist.

O altă modificare apărută se referă la drepturile băneşti pentru ziarişti, susţinute cu vehemenţă în acest proiect, dar care nu ştiu în ce măsură sînt realizabile. Pînă cînd nu există legea funcţionarului public, nu cred că putem reglementa cît de cît situaţia ziaristului. Fiindcă în fiecare proiect de lege sau iniţiativă se pomeneşte cumva şi de funcţionarul public. Unii ar dori ca ziaristul să fie asimilat cu funcţionarul public, alţii să nu fie asimilat, dar să fie protejat de lege. De mult se discută ideea reglementării activităţii jurnalistice, a statutului ziaristului, a legii accesului la informaţie. Înseamnă că în fondul lucrurilor există ceva nelămurit, care trebuie reglementat cumva. Nimeni nu contestă că problemele ridicate aici nu sînt reale. Dar cred că acestea nu se pot reglementa într-o singură lege. E vorba de nişte interese foarte diferite şi eu lansez propunerea de a încerca să stabilim care sînt problemele şi de a căuta rezolvarea lor diferenţiat, nu legate una de alta. Poate atunci ajungem la un rezultat mult mai accesibil, fără să periclităm libertatea presei care, într-adevăr, este singurul rezultat al schimbării din '89 care nu poate fi contestat de nimeni. Referitor la acest proiect de lege, cred că domnul Gabriel Andreescu a avut perfectă dreptate cînd a enumerat anumite incorectitudini şi nişte puncte în contradicţie cu Constituţia ţării, dar, totuşi, trebuie să admitem că UZP şi SZR au ceva dreptate cînd cer reglementări, dar nu în cadrul acesta. Vă rog să acceptaţi că, în cadrul AZMR, noi am discutat acest proiect de lege şi Consiliul director va lua o poziţie foarte amănunţită. În nici un caz nu putem fi de acord ca legea presei să fie dezbătută în procedură de urgenţă.

Ziariştii au nevoie de un statut moral al profesiunii, şi nu de o lege a presei

TOMA GEORGE MAIORESCU (consilier al preşedintelui CNA): Un bun prieten al meu a fost grav calomniat într-un ziar central. S-a comis un brutal atentat la demnitatea şi la imaginea sa. Ziarul central nu i-a acordat dreptul la replică, şi atunci el a acţionat ziarul în justiţie pentru calomnie. Probabil că ar fi cîştigat. Cînd însă au apărut ruşinoasele articole 205–206 din Codul penal, ziariştii fiind ameninţaţi cu închisoarea, prietenul meu şi-a retras plîngerea. Dar calomnia trebuie, totuşi, sancţionată. Cine sancţionează această calomnie? Firește, nu cu închisoare, ci prin Codul deontologic al gazetarului, prin statutul

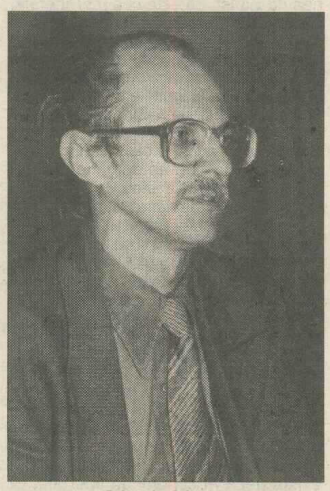

Gáspár Sándor

profesiunii de ziarist. Minţind, gazetarul a încălcat propriul său statut profesional. Cred că prietenul meu a făcut foarte bine că şi-a retras plîngerea, dar conducerea gazetei calomniatoare n-a procedat corect. În primul rînd, pentru că nu i-a dat dreptul la replică şi, în al doilea rînd, pentru că nu l-a sancţionat pe calomniatorul care şi-a întinat profesiunea. Cred că în direcţia aceasta ar trebui să acţionăm, pentru un statut moral al profesiunii, făcut nu de alţii, ci de gazetarii români, şi nu pentru o lege a presei.

VLADIMIR ALEXANDRESCU (redactor-şef adjunct *Azi*): Propunerea şi adoptarea unei asemenea legi a presei mă duce cu gîndul la povestea unui sclav care vreme de mai mulţi ani a purtat la mîini cătuşe. După ce a fost eliberat, îşi vede urmele lăsate de cătuşe la mîini şi îşi închipuie că acolo a avut cine ştie ce bijuterii de preţ, pe care începe să le caute cu nostalgie. Cred că aceasta este situaţia unei legi a presei în România, astăzi. Altminteri, problema e simplă. Condiţia ziaristului trebuie să fie guvernată de nişte principii, deci este o problemă de educaţie, de formaţie, de cultură şi de cultivare a acestor principii, şi în nici un caz o problemă de lege. Cît priveşte libertatea de expresie în general, cred că trebuie să fim deosebit de atenţi, pentru că şi într-o societate democratică ea poate să fie îngrădită, nu numai într-o societate totalitară. Şi în acest sens, aş ţine să amintesc exemplul american, unde libertatea de expresie a fost serios afectată din anii '30 pînă în anii '70, prin existenţa unui sistem de urmărire şi de presiune continuă asupra oamenilor de cultură şi a mass-media din partea unor organisme cît se poate de instituţionale, de pildă FBI. De aceea, cred că o lege nu este deloc necesară şi că avem nevoie de un cod pe care trebuie să ni-l construim noi înşine. Lucrul este posibil, nu este deloc dificil de făcut.

DORIN TEODORESCU (redactor-şef *Rondul*, Sibiu):

Este necesară o lege a presei? Răspunsul meu este nu. Cred că sînt nişte chestiuni care trebuie discutate, legate de condiţia de jurnalist la ora actuală în România. Cred că legătura dintre jurnaliştii bucureşteni şi cei din restul ţării ar trebui mult mai mult strînsă, cultivată, pentru că numai printr-o colaborare strînsă între jurnalişti, indiferent că sînt din capitală sau din provincie, lucrurile se vor îndrepta, încet-încet, spre interesul comunitar. Apropo de Codul deontologic al jurnalistului.

Lecţia cea mai interesantă şi cea mai constructivă pentru mine, ca jurnalist, am primit-o datorită unei şanse deosebite de a merge la un curs în SUA. Cei care au organizat cursul, ne-au prezentat în prima zi de curs pe tablă principiile jurnalismului. 1) nu scrie dacă n-ai înţeles; 2) întreabă dacă n-ai înţeles; 3) fii sceptic ; 4) fii onest. În momentul în care ne-am clarificat activitatea pornind de la aceste principii, am observat că nu se poate întîmpla nimic în defavoarea noastră, şi am încercat să cultiv aceste principii şi în rîndul colegilor mei şi al altora.

Cred că legat de condiţia jurnalistului în România sînt poate de adoptat alte legi decît cea a presei. Legea funcţionarului public, de pildă, mi se pare foarte importantă, pentru că funcţionarii publici cu care avem noi de-a face în Sibiu nu au la ora actuală conştiinţa responsabilităţii lor în faţa comunităţii. Ei întotdeauna, chiar şi cei aleşi, invocă, dacă e o chestiune politică, ce spune Bucureştiul sau organizaţia centrală. Niciodată nu au o responsabilitate a lor ca să lămurească comunitatea despre problemele care o interesează. Legat tot de condiţia noastră, cred că ar fi necesară, referitor la activitatea jurnalistului, o amendare a procedurilor judecătoreşti prin care să se stabilească foarte repede dacă reclamaţia cuiva la adresa unui jurnalist este sau nu calomnie. Personal am avut un proces care a durat un an şi jumătate, plecat de la o reclamaţie a cuiva care a vrut să deschidă într-un sat de lîngă Sibiu un alt Caritas. Acest Caritas, datorită influenţei pe care a avut-o respectivul, şi-a găsit sediu în casa parohială. Am început o campanie de presă împotriva lor, şi unul din articole se intitula cam aşa: *„Lucrul dracului în casa popii"*. Acesta a fost pentru el unul din capetele de acuzare la adresa mea, am ajuns inculpat rapid, chemat, judecat.

ALBERT PÂNZARU: În legătură cu declanşarea unor procese penale, nu cred că ziariştii ar trebui să fie atît de speriosi încît să clacheze numai la auzul veştii că a fost pus pe rol un proces împotriva lor.

Justiţia nu trebuie să sancţioneze obţinerea de informaţii

LIANA COJOCARU: Mie, ca ziarist, nu-mi trebuie o lege a presei. Vreau să fiu apărată de Constituţie şi de sistemul legislativ al României. Nu trebuie decît să mi se garanteze că nu sînt sancţionată în Justiţie dacă obţin informaţii. Mie nu-mi trebuie să-mi deschidă nimeni uşile. E problema mea cum îmi obţin informaţiile. Important este ca în momentul în care obţin informaţia, ea să nu fie considerată ofensă. În '90, eu am publicat un serial în *Expres* despre d-l Bîrlădeanu, care era academician fără operă, avînd totala adeziune a conducerii redacţiei. A fost un scandal întreg, pentru că pentru d-l Bîrlădeanu a fost o ofensă, iar pentru mine a fost o informaţie corectă. Atunci legile nu erau foarte clare şi d-l Bîrlădeanu nu m-a dat în judecată. Dar un asemenea caz poate ajunge în Justiţie, în baza articolului 238 din Codul penal. Exact acest sens îl are acolo ofensa: ceva ce pentru mine este corect, pentru celălalt poate fi calomnie. Şi atunci, chiar fără o lege a presei, pe mine mă poate trîrî în Justiţie. După legea Statelor Unite, cel care se consideră ofensat trebuie să demonstreze că ziaristul nu a avut dreptate. Ajungem aici la un alt aspect al apărării ziaristului. Ziaristul trebuie apărat nu de opinia publică, pentru că el, dacă are dreptate, pînă la urmă şi-o impune. Problema este că informaţia mea corectă, cu dosar de presă, poate să supere patronatul unui ziar. Patronii de presă adesea nu sînt profesionişti de presă. Ce se întîmplă cu ziaristul respectiv? Patronul poate arunca în stradă un ziarist care a exprimat un adevăr pe baza unei informaţii documentate. Eu vreau să fiu apărată, repet, de Codul muncii, Constituţie şi de către sistemul legislativ. Sînt mii de organizaţii neguvernamentale în România care nu funcţionează. Fac parte din Consiliul Naţional al AZR şi de un an de zile nu am unde să plătesc cotizaţia. O asociaţie a ziariştilor care funcţionează poate avea un statut în funcţie de care să se opereze. Nu cred că trebuie să ne zbatem pentru o lege, pentru noi, ci să fie clarificaţi nişte termeni în actuala legislaţie şi, mai ales, să fim atenţi cu acel articol 238.

Procesele de presă – o lecţie dată jurnaliştilor?

BRÎNDUŞA ARMANCA (director TVRT, Timişoara): Predau deontologia presei la Universitatea de Vest din Timişoara şi adeseori am purtat discuţii despre onoarea presei. Eu mă străduiesc, cu o doză de idealism, să reintroduc în circuit această sintagmă: **onoarea jurnalistului**. Firește că nu se poate renunţa la onoare chiar dacă există atît de multe condiţionări în legătură cu situaţia jurnalistului.

Dorin Teodorescu

După părerea mea, o lege a presei n-ar rezolva chiar foarte multe, ba chiar ar pune nişte bariere şi nişte constrîngeri de care meseria asta, liberală, n-ar avea trebuinţă. Mă străduiesc de mult să fac un dosar al proceselor de presă, cel puţin în zona Timişoarei. Sînt peste 20 de cazuri. Am încercat să adun documente, am mers la dosare, dar n-am reuşit să le adun pe toate pentru că aşa este la noi, hîrtiile circulă greu. Cei mai mulţi dintre jurnalişti, dintre cei cu care am stat de vorbă şi care au procese, au sentimentul că sînt chemaţi în instanţă pentru că se doreşte a li se da o lecţie, pentru a fi tracasaţi. N-are importanţă cum se termină un proces de insultă sau de calomnie intentat unui jurnalist. Dar, a sta în instanţă un an, doi, trei – cei mai mulţi sînt de vreo trei ani în instanţă –, a avea termene de judecată, a trebui să te întîlneşti sistematic cu avocatul şi toate celelalte, toate aceste lucruri tracasează. Unii dintre jurnalişti timişoreni pe care îi amintesc în acest raport nu mai sînt la publicaţiile respective sau publicaţiile respective s-au desfiinţat, dar ei au rămas cu procesul.

În ceea ce am încercat eu să înţeleg din toată această situaţie, din dosarele lor, nu reiese faptul că ziariştii nu sînt niciodată vinovaţi. Uneori au fost condamnaţi pe drept cuvînt. Au fost imprudenţi, nu s-au informat. Adeseori cînd vorbesc cu studenţii mei le spun că astăzi condiţia jurnalistului se situează între onoare şi eroare.

Vreau să mai spun că avem în Timişoara cîteva cazuri de jurnalişti daţi în judecată pentru ofensă adusă autorităţii. Îmi însuşesc în totalitate critica pe care cei de la APADOR-CH au adus-o acestei teme, considerînd că este anacronică această ofensă adusă autorităţii, în măsura în care autoritatea este oricum supraprotejată prin lege.

RĂSVAN DOBRESCU: Eu aş considera mai curînd că populaţia ar trebui apărată de autoritate, şi nu autoritatea de populaţie.

BRÎNDUŞA ARMANCA: Sigur, asta se întîmplă în legislaţiile normale. La noi autoritatea este protejată. Cei care au dat în judecată ziarişti pentru ofensă adusă autorităţii aveau poziţii oficiale recunoscute. De pildă, un preşedinte de tribunal dă în judecată o ziaristă. Într-o primă fază, pînă cînd acesta nu s-a clătinat în funcţia sa, jurnalistul respectiv n-a avut nici o şansă de cîştig. Există, de asemenea, un caz foarte interesant în Timişoara, cazul unui jurnalist care a fost dat în judecată de către un ofiţer de grăniceri pentru că a susţinut că acesta a făcut abuzuri. Acolo se aduce atingere unui principiu care figurează şi în legislaţia europeană asupra libertăţii presei şi asupra responsabilităţilor ei. Este vorba de confidenţialitate, care este menţionată şi în rezoluţia 1003 şi în rezoluţia 1215. Judecătorul sau instanţa l-a condamnat pe jurnalist pentru că nu a dezvăluit sursa informaţiilor sale. Vreau să spun că judecătorii sînt adeseori puşi în faţa unor situaţii pentru care fie nu se informează destul, fie nu există încă o practică. De exemplu, pentru ei legislaţia internaţională nu are relevanţă, ei judecă conform Codurilor: Codul penal, Codul civil etc. Cînd este invocată de exemplu o rezoluţie a Consiliului Europei, la care România este parte, aceasta este pusă deoparte, ignorată voit sau involuntar. La deciziile judecătorilor aceste lucruri nu contează.

Procesele de presă, pentru insultă, calomnie etc, i-au făcut pe jurnalişti mult mai prudenţi. Cei mai mulţi ne-au mărturisit acest lucru. Sînt mult mai atenţi la ce scriu, sînt mult mai atenţi la documentare. Nu aşa se învaţă meserie, adică nu e neapărat nevoie să te „frigi", dar unul dintre efecte chiar acesta este. Cei mai mulţi ziarişti se consideră lipsiţi de sprijin pentru că asociaţiile de presă nu sar în ajutorul lor. A ajuta nu înseamnă a face presiuni, a ieşi în faţa tribunalului cu pancarte, ci înseamnă cel puţin asigurarea unei consultanţe juridice. Deocamdată asociaţiile de presă sînt destul de debile în această privinţă.

Răsvan Dobrescu

Asociaţiile de presă mai sînt debile şi în alte privinţe, spre exemplu pentru că nu şi-au fixat suficient de clar principiile care să constituie Codul deontologic al meseriei. Asociaţiile de presă nu au repere suficient de clare. În Timişoara există o Asociaţie a presei locale, dar care a adunat jurnaliştii mai degrabă în jurul unor mese, decît în jurul unor principii. La ultimul bal al jurnaliştilor am avut uriaşa surpriză să regăsesc printre sponsorii acceptaţi de conducerea Asociaţiei indivizi care constituie subiectul fierbinte al presei. Uluită de acest lucru, le-am spus: oameni buni e vorba de o asociaţie a presei, e vorba de minime principii. Mi s-a răspuns: *„Lasă-l încolo, că n-a dat decît 10 sticle de vodcă"*.

Consider că ziariştii au cîştigat în aceşti şapte ani, cu paşi mici, o nouă conştiinţă de sine, ba chiar şi o nouă cultură profesională. Sînt convinsă că vom trece într-o nouă etapă doar cînd ne vom simţi năpădiţi de tinerii jurnalişti care ies din şcolile superioare de jurnalistică. Deocamdată avem destul de mulţi mercenari, jurnalişti care pot fi plătiţi. Sîntem pe o piaţă în care dacă nu ne stabilim noi principiile vor veni alţii să ni le stabilească printr-o lege a presei care va fi aşa cum este regimul.

Ziaristul nu trebuie constrîns în nici un fel

RĂSVAN DOBRESCU: Spunea distinsul meu coleg, şi de profesie şi de Senat, d-l avocat Niculae Cerveni, că avocatura este cea mai liberală profesie. Eu nu sînt de acord cu dînsul. Profesiunea de ziarist, **ea** este cea mai liberală. Ziaristul nu trebuie să fie constrîns în nici un fel. Singura lui constrîngere trebuie să fie o autoconstrîngere, în sensul de a nu minţi (de a propaga adevărul), şi de a rămîne în limitele destul de elastice ale bunului simţ. Sînt foarte mulţumit că s-a făcut precizarea, de către d-l Brătescu, că acest proiect de lege despre care discutăm nu aparţine UZP, ci d-lui deputat Petre Ţurlea.

Eu nu pot fi de acord cu multe dintre prevederile acestei propuneri legislative. Ce înseamnă ca ziariştii să aibă anumite drepturi, mai mici sau mai mari, în funcţie de vechimea în profesie, care ar trebui să fie de 10 ani? Ce înseamnă 10 ani faţă de anul acesta, 1997? Ai fost ziarist înainte de revoluţie? Ai dreptul să profesezi. N-ai fost ziarist, ai drepturi mai mici. Nu există ziarist în România care să aibă 10 ani de profesie. Pentru că în România pînă la 22 decembrie 1989 nu a existat presă, ceea ce apărea într-o formă care seamănă cu ziarul, în realitate nu era ziar. Jurnaliştii nu pot exista decît în condiţii de libertate. Şi condiţii de libertate neexistînd înainte de 22 decembrie, nu a existat ziaristică. Prin urmare, nu există ziarişti cu 10 ani vechime în România, decît poate cei care au profesat pînă prin 1946.

Singura atestare pe care un ziarist trebuie să o primească este credibilitatea sa personală în ochii cititorilor şi credibilitatea ziarului la care el scrie. Există aceste mecanisme de autoreglare care în presă mai mult decît oriunde trebuie să se impună. Dacă un avocat face o trăznaie, el trebuie sancţionat de barou, eventual de Uniune, dar ziaristul nu trebuie sancţionat de corpul lui profesional. De ce? Pentru că avocatul aduce pagube concrete clientului lui sau sistemului de drept. Jurnalistul produce şi el pagube, dar mecanismul de eliminare a unui ziarist din profesie nu trebuie să fie acela brutal al pedepselor sau al sancţiunilor disciplinare, mergînd pînă la excludere din corpul profesional, ci un mecanism de autoreglare. Îşi pierd credibilitatea **el** şi **gazeta la care scrie**.

Trecerea răspunderii ziaristului din domeniul penal în cel civil

Aş vrea să ating şi o problemă care a fost discutată aici, şi anume: **transferul răspunderii ziaristului din domeniul penalului în domeniul civilului**. Chestiunea este foarte gingaşă, cel puţin aparent, pentru că insulta şi calomnia săvîrşite de către un ziarist nu sînt decît o particică a sferei mai largi a insultei şi calomniei în general. Pentru a răspunde la întrebarea dacă ziaristul trebuie tras la răspundere penală sau nu, pentru insultă şi calomnie, trebuie să răspundem mai întîi la altă întrebare: trebuie oare sau nu ca insulta şi calomnia în general să fie sancţionate de Codul penal? Spre deosebire de insulta şi calomnia săvîrşite peste gard sau la colţul străzii, care au un impact limitat la cîteva persoane sau la cîteva zeci de persoane, insulta şi calomnia difuzate prin presă ajung la mii, zeci de mii sau sute de mii de cititiori. Este oare corect să transferăm răspunderea ziaristului din domeniul penalului în domeniul civilului? Nu este oare mai gravă această faptă dacă este săvîrşită prin presă, decît dacă este săvîrşită la colţ de stradă sau pe uliţa satului?

De aceea, mie mi se pare că, faţă de acest impact mult mai serios, mai percutant, pe care ziarele îl au asupra populaţiei, impact care este de natură să distrugă o persoană, nu mai este vorba de exercitarea unui drept, ci de un abuz de drept. Ei bine, abuzul de drept trebuie sancţionat. Problema este

Legislaţia americană în domeniul presei

JON GREENBERG (ziarist National Public Radio, SUA): Este irelevant să vorbim despre o lege a presei în România, atîta vreme cît nu vorbim despre schimbări majore în sistemul tribunalelor. Asta pentru că, dacă ar fi să vorbesc despre experienţa americană, aceasta este legată în primul rînd de interpretarea pe care tribunalele o dau Constituţiei.

Ar fi important şi util să discut despre libertatea accesului la informaţie. Aceasta este o excepţie a principiului general, pentru că există **o lege specială care asigură accesul la orice informaţie guvernamentală**. Modul în care această leg este legată de subiectele discutate mai înainte, se reflectă în două teme majore. Prima este că această lege este motivată de suspiciunea care există în privinţa guvernului. Cel de al doilea principiu este că niciodată nu se defineşte **cine** şi **ce este** un jurnalist. Aceasta este baza legii, iar un fapt care e de la sine înţeles este că toate documentele guvernamentale sînt accesibile publicului. Există trei excepţii de bază la această lege: securitatea naţională, implementarea legilor şi dreptul la viaţă privată. Această lege este foarte eficientă, dar nu cred că legea în sine poate să influenţeze activitatea sau capacitatea jurnaliştilor de a face investigaţii. Limita cea mai importantă pe care o au ziariştii în Statele Unite în demersurile lor investigative este legată de bani. E inutil să vorbim despre accesul la documente guvernamentale fără să ne gîndim că ia foarte mult timp şi efort să găseşti dosarele, să iei informaţia care este relevantă şi apoi să constaţi că nu poţi s-o foloseşti pentru că se încadrează într-una dintre excepţiile la legea respectivă.

Şi un alt aspect care demonstrează că banii limitează activităţile ziariştilor este interesul persoanelor care au bani de a nu susţine financiar astfel de investigaţii. Şi în acest mod, deoarece presa americană este

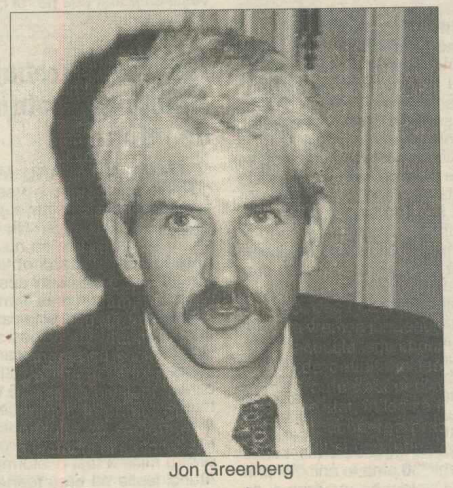

Jon Greenberg

în bună măsură susţinută financiar prin publicitate, este simplu să ne imaginăm că acest aspect are un rol destul de important în decizia redactorilor şefi de a permite ziariştilor respectivi să facă astfel de investigaţii.

Legea americană privind calomnia stipulează clar că acest delict nu are un aspect penal. În Statele Unite, într-un proces de calomnie, în cazul în care ziaristul este vinovat, el nu poate fi băgat la închisoare, ci numai sancţionat printr-o amendă, deci nu se pune problema închisorii, spre deosebire de legea românească care prevede ori amendă, ori închisoare în cazul vinovăţiei.

Există foarte multă ipocrizie în America, dar măcar din acest punct de vedere legea americană este foarte clară şi nu este deloc ipocrită. Cel mai important caz pe care l-am avut legat de această lege a fost dezbătut de Curtea Supremă. *New York Times* a fost acuzat că a publicat informaţii incorecte. Cu toate acestea, Tribunalul a hotărît că, chiar dacă aceste informaţii erau false, *New York Times*, atunci cînd le-a publicat, nu a ştiut că ele sînt false şi, deoarece se refereau la subiecte de interes public, ziarul a fost găsit nevinovat.

Din acest caz au rezultat cinci principii asupra calomniei în SUA. Primul este că, dacă eşti o persoană aleasă în mod oficial, este problema ta cum şi dacă dovedeşti că o afirmaţie publicată, care se referă la tine, este falsă. Al doilea principiu este că, pentru ca o publicaţie să fie găsită vinovată, trebuie să existe certitudinea că informaţia respectivă a fost publicată cu un înalt grad de rea intenţie sau că, atunci cînd ea a fost publicată, s-a ştiut că nu e adevărată. Şi sigur că persoana care face reclamaţie trebuie să demonstreze că prin acel articol i-au fost aduse prejudicii. Pentru a dovedi că publicaţia a permis apariţia unui articol cu rea intenţie, acuzatorului i se permite să facă cercetări în toate dosarele şi documentele publicaţiei respective. Deoarece această cercetare ridică problema protejării surselor informative pe care le foloseşte publicaţia, legea americană a hotărît că reporterii nu au dreptul să aibă confidenţialitatea sursei lor de informaţii, nu au dreptul să protejeze sursa. Cu toate acestea, există o condiţie foarte importantă. Trebuie să ne reamintim primul principiu, acela al liberei circulaţii a informaţiei. Dacă vrei să aduci un ziarist la tribunal, dacă vrei să-l dai în judecată, trebuie să demonstrezi că informaţia pe care a dat-o jurnalistul respectiv şi pentru care îl dai în judecată este relevantă şi că acea informaţie nu era disponibilă din nici o altă sursă.

cum? Vi se pare drept să existe o simplă răspundere civilă delictuală sancționată în condițiile articolului 98 ş.u. din Codul civil? În prezent există alternativa închisoare sau amendă şi, cu două excepții în materie de insultă şi calomnie (ziarele *Ziua* şi *Telegraf* de la Constanța), singurele pedepse aplicate au fost cele cu amendă. În orice caz, un lucru este sigur: că, în imensa majoritate a jurisprudenței penale, pedeapsa aplicată este cea cu amendă, şi nu pedeapsa cu închisoarea.

Eu sînt împotriva condamnării ziariştilor cu pedepse privative de libertate. Dar, pentru că impactul insultei şi calomniei prin presă este mult mai mare decît cea de la colț de stradă, eu cred că nu se poate transfera această răspundere din domeniul penalului în domeniul civilului.

MANUELA ŞTEFĂNESCU (APADOR-CH): Dar nu credeți că dacă marele pamfletar național Corneliu Vadim Tudor ar fi plătit pînă acum cîteva miliarde de lei despăgubiri, s-ar fi terminat de mult cu toată această treabă?

RĂSVAN DOBRESCU: De ce nu funcționează mecanismul? Pentru că pe de o parte scrie la ziar şi spune: eu sînt ziarist şi am libertatea să scriu, pe de altă parte se ascunde în spatele imunității parlamentare.

MANUELA ŞTEFĂNESCU: Nu vi se pare mult mai usturătoare o despăgubire imensă, poate chiar mai mult pentru un ziar, decît o condamnare penală?

RĂSVAN DOBRESCU: Am avut un proces în care am apărat pe cineva împotriva ziarului *Adevărul* şi, pentru că autorul articolului nu a putut fi identificat sau nu s-a vrut să se identifice (autorul era semnat cu un pseudonim neidentificabil), am dovedit şi am cerut justiției să-l condamne pe redactorul-şef, dar nu la închisoare, ci la o amendă penală, iar aceasta să fie minimă pentru că eu, parte vătămată, şi eu, avocatul părții vătămate, respect libertatea presei. De dragul libertății presei am cerut daune morale de 20 milioane lei.

Procesul penal are două laturi: latura penală (cea cu condamnarea) şi latura civilă (cea cu despăgubirile). Pericolul social în cazul calomniei prin presă este mult mai mare datorită gravității faptelor imputate, datorită tirajului mare al ziarului decît pericolul social al unei simple înjurături la colț de stradă. Şi atunci trebuie să rămînă fapta penală. Problema este ca, pentru că legea prevede pedeapsa alternativă a închisorii cu amenda, judecătorul să evite cu mult discernămînt să aplice o pedeaspă cu închisoarea şi să se limiteze la amendă penală. Dar în acelaşi timp trebuie să-i rămînă ziaristului stigmatul pe frunte, pentru că a abuzat de libertatea presei.

Separat de aceasta, sînt împotriva reglementării printr-o lege, statut, regulament sau ce-o mai fi, ca un corp al ziariştilor să examineze, să atesteze alți ziariști. Lucrurile acestea trebuie lăsate la îndemîna şi în atribuțiile cui este prevăzut de legea penală sau de legea civilă a instanțelor judecătoreşti. Nu e bine să vă judecați între dv., ziariştii, pentru că există invidie şi printre ziariști. Şi ziariştii se pot judeca între ei cu *parti pris*.

S-a mai spus că legile le face Parlamentul. Da, aşa este. După Constituție, legea este făcută de Parlament, dar Parlamentul nu va putea să facă legi bune în anumite domenii dacă nu se consultă în permanență cu societatea civilă. Trebuie să existe acest contact, şi contactul trebuie să fie bivalent. Parlamentarii şi guvernul, în primul rînd, trebuie să se consulte cu societatea civilă, iar aceasta la rîndul ei să încerce să exercite presiuni asupra parlamentarilor pentru că numai în felul acesta, cel puțin în anumite domenii, vom putea face legi bune.

Nu vreau să vi se pară că teza pe care am susținut-o, cu privire la continuarea incriminării penale a celor două infracțiuni de insultă şi calomnie, constituie o poziție care se îndepărtează de la ceea ce am enunțat la început, cum că sînt un partizan ferm al libertății presei.

Legea accesului la informaţie versus Legea secretului de stat

Garanţiile constituţionale nu pot asigura accesul la informaţie

EUGEN VASILIU: Am început discuțiile cu „Dacă este necesară o lege a presei", şi în felul acesta am deschis cutia Pandorei. Pandora pentru mine este informația. Dacă porneam discuția de aici, poate era şi mai scurtă, pentru că eu cred că, în momentul în care am stabilit exact relația noastră cu informația, toate celelalte decurg de aici. După o lege-cadru care stabileşte accesul la informație, se poate vorbi liniştit despre legea privind secretul de stat, despre accesul la informație al ziaristului, pentru că accesul la informație în general este al cetățeanului, nu numai al ziaristului. Poate colegii noştri de la APADOR-CH, care au lucrat la un proiect de lege în acest sens, au să ne spună ceva mai mult.

MANUELA ŞTEFĂNESCU: Liberul acces la informație trebuie să fie asigurat pentru absolut toată lumea. Vă amintesc că este o garanție constituțională, prevăzută în art. 31 din Constituție. Problema este că avem nevoie şi de o lege, pentru că eu nu văd practic cum m-aş putea duce cu Constituția în mînă la Primărie şi să spun: am acces la informație, dați-mi informația pe care o vreau. Deci ne trebuie o lege asupra modului cum această garanție constituțională poate fi pusă în practică în mod foarte concret. APADOR-CH a făcut, într-adevăr, ceva ce am putea numi o propunere de anteproiect de lege. Această propunere a fost făcută în '93 şi de atunci noi am tot încercat să găsim măcar un parlamentar care să-şi arate interesul, pentru că aşa cum ați aflat mai devreme, din păcate, inițiativa legislativă aparține parlamentarilor sau unui număr de 250.000 de cetățeni. Este foarte adevărat că liberul acces la informație n-ar fi de mare ajutor în domeniul presei, dacă e vorba de ştiri imediate. Dar dacă este vorba despre un articol care să aibă referiri la documente anterioare, despre o analiză sau un studiu pur şi simplu, nu neapărat făcute de ziariști, ci de oricine altcineva, liberul acces la informație este absolut esențial.

Şi acum aş vrea să vorbesc despre **secretul de stat**. Noi am trecut pe lîngă un foarte mare pericol. Senatul trecut a adoptat o lege a secretului de stat care, în forma trecută de Senat, era la fel de restrictivă, dacă nu mai restrictivă decît cea de pe vremea lui Ceauşescu. Înainte de orice această lege cuprindea o sumă întreagă de definiții în termeni atît de vagi încît putea acoperi practic orice. Secretul de stat, în loc să fie extrem de clar definit, acoperea practic aproape tot domeniul şi cuprindea exprimări de genul: interesele tehnice, economice, ştiințifice sau de altă natură ale României. În varianta finală care a ieşit la Senat, s-a adăugat o literă la coada lungii liste de secrete de stat, spunînd că Guvernul poate emite hotărîri pentru a defini alte categorii de secrete de stat. Pe de o parte, se dădea posibilitatea Guvernului ca printr-o hotărîre să modifice o lege organică, ceea ce este totalmente interzis de Constituție. Pe de altă parte, pericolul foarte mare al acestei legi consta în legiferarea noțiunii de secret de serviciu. Acest secret de serviciu se referea practic pînă şi la persoane fizice sau persoane juridice de drept privat. Această lege era făcută de SRI. SRI îşi asigura controlul integral asupra tuturor categoriilor, inclusiv tuturor stărilor vieții sociale, economice, politice, şi nu exista nici o posibilitate ca SRI să fie tras la răspundere. Este adevărat că teoretic, pe hîrtie, SRI, ca şi toate celelalte opt servicii secrete (opt depistate de noi, pot fi şi mai multe), trebuie să răspundă în fața Parlamentului. Numai că, din cîte s-a dovedit, nu ştim în ce constă controlul pe care-l exercită aceste comisii parlamentare asupra serviciilor secrete.

Manuela Ştefănescu

EUGEN VASILIU: În fața Parlamentului prezintă raport numai Serviciul Român de Informații, celelalte servicii sînt socotite departamentale, şi din acest motiv fac rapoarte la miniştrii lor.

Ați văzut cum răspunde SRI: face un raport din cînd în cînd, care este mai mult sau mai puțin criticat, dar fără consecințe. Vă dați seama cum arată rapoartele celor care răspund în fața miniştrilor, în ce situație sînt.

Cu privire la această chestiune a informației, ne găsim în situația că, în afara acestui drept al cetățeanului care este dublu, dreptul de a fi informat şi dreptul de a informa, pe care el trebuie să-l exercite, practic cetățeanul este sfîşiat între două mari categorii de interese. Interesul instituției publice, care este totdeauna un reflex de protejare a informației şi duce la secretizare, chiar dacă uneori ea mimează transparența. Pe de altă parte, este vorba fără îndoială de interesul presei, care are interes să circule informația, iar la capătul acesta pericolul este manipularea prin informație. Şi aici cetățeanul trebuie protejat, fără îndoială. Dar tocmai de aceea, o lege privind accesul la informație trebuie să fie prima lege şi toate celelalte trebuie să fie consecința. Nu poți să introduci în Parlament o lege privind secretul, cum s-a întîmplat, pînă nu ai introdus o lege privind accesul la informație.

RENATE WEBER: Aş vrea să vă prezint o revistă, *Accesul la informație*, care cuprinde **studii de caz** făcute de cîteva **organizații neguvernamentale** din domeniul mediului, al drepturilor omului, social ş.a.m.d. şi care au întîmpinat un refuz categoric al birocraților noştri din toate ministerele dar şi din administrația publică locală, îndeosebi pe ideea *„cum o să vă dau eu o informație pe gratis, ce dacă e de interes public?"* Prin birocrat mă refer chiar la funcționarul public.

Pe de altă parte, vreau să vă spun că informația trebuie privită într-un sens foarte larg. Cred că şi presa ar trebui să facă puțin mai mult ca şi în România să se aplice cîte ceva din cele pe care le spunea invitatul din Statele Unite. La nivel continental există o instituție astăzi care şi-a însuşit foarte multe din aceste principii. Să nu uităm că deciziile Curții Europene, care fac corp comun cu Convenția, sînt parte din dreptul nostru intern. Există însă, din păcate, în România, un anume dezinteres față de ceea ce se întîmplă acolo.

În legătură cu sugestia pe care o avea domnul de la *Adevărul de Cluj* cu privire la accesul ziariştilor la informații: dacă eu, cetățean sau asociație, mă duc şi urmez procedura pe care o asemenea lege ar prevedea-o, dacă informația nu mi se dă în timpul legal, o să mă adresez instanței. Nu cred că e o soluție să introducem presa în aceeaşi situație şi să facem discriminări pozitive. Soluția ar fi ca prin adoptarea unei asemenea legi să se reuşească în cele din urmă o schimbare de mentalitate la nivelul instituțiilor statului.

EUGEN VASILIU: Nu se va pune problema în Senatul României şi nici în Cameră, din cîte ştiu, să se discute din nou o lege a secretului de stat, indiferent de cine e făcută, înaintea acestei legi a Accesului la informație.

VIRGIL ŞTEFAN NIȚULESCU: Pînă în momentul în care vom avea o lege a accesului la informație, şi chiar după aceea, este necesară o schimbare a mentalităților, lucru care va dura destul de mult. Altfel vom rămîne la stadiul în care sîntem astăzi. Aş vrea să dau doar un exemplu: mi s-a întîmplat, ca funcționar public în Parlamentul României, să îmi fie blocată informația de către un coleg de-al meu pentru că, deşi era o informație publică, exista bănuiala că acea informație ar putea fi utilizată politic. Această schimbare a mentalităților de care vorbeam va mai dura ceva timp.

MANUELA ŞTEFĂNESCU: Toată lumea ştie acum că *Legea secretului de stat* de pe vremea lui Ceauşescu nu a fost explicit abrogată, şi chiar dacă nu mai este respectată litera ei, spiritul ei există. În 1995, Comitetul Helsinki a trimis o scrisoare Inspectorátului General de Poliție, cerîndu-i: 1) efectivele Poliției şi 2) regulamentele care se aplică în aresturile poliției. Răspunsul a fost: efectivele sînt fluctuante, deci nu vă putem spune cîte sînt, iar regulamentele privind aresturile poliției sînt secrete. Acesta este un exemplu, iar al doilea, Ministerul de Interne a înaintat Statutul polițistului foarte tîrziu în Parlament. Statutul polițistului conținea un anume articol care prevedea o impunitate pentru polițişti. Un procuror care lucrează cu

Gabriel Andreescu

noi, fiind foarte interesat de legislaţia privind drepturile omului, a luat acest proiect de lege şi s-a dus la Parchet, cerîndu-le celor de acolo să aibă şi ei o reacţie. Prima întrebare pusă de fostul şef a fost: de unde ai textul? Asta confirmă cele spuse mai înainte în privinţa necesităţii schimbării mentalităţilor.

Legea secretului de stat trebuie să fie însoţită de Legea accesului la informaţie

GABRIEL ANDREESCU: Aş pune accentul pe observaţia domnului Vasiliu, care se referea la faptul că există o logică în dezvoltarea unei eventuale legi a secretului de stat în urma unei legi privind accesul la informaţie. Pînă în acest moment s-a amintit că există un fel de propunere de ante-proiect de lege. El sintetizează mai multe principii care rămîn valabile. Aş mai adăuga faptul că adoptarea unei legi a accesului la informaţia publică este o componentă a programului de guvernare. Lucrul acesta este important pentru că, ştiind asta, ziariştii, organizaţiile neguvernamentale au o legitimitate în plus de a cere o grabnică elaborare a unei legi care este absolut fundamentală pentru democraţie. Legile nu se fac măsurînd mentalitatea colectivă, ci legile sînt promotor pentru o nouă mentalitate, pentru o nouă abordare a problemelor societăţii.

Din păcate a existat, în tradiţia legii secretului de stat şi a comportamentului instituţiilor, obiceiul de a trece automat un anumit gen de informaţie la sfera secretului de stat.

În ianuarie, Ministerul Cercetării şi Ştiinţei a făcut un lucru interesant, a promovat ceea ce a devenit mai tîrziu o ordonanţă guvernamentală privind stimularea cercetării, dezvoltării şi inovării. Interesant este că această ordonanţă guvernamentală făcea o deschidere cu efecte considerabile. Ordonanţa guvernamentală a produs furtună la Ministerul Finanţelor, ceea ce relevă dificultatea acestor instituţii publice faţă de o schimbare a mentalităţilor şi procedurilor. Încercarea asta de a crea ceva premergător legii la nivelul guvernului este interesantă, pentru că ea zdruncină mentalitatea publică şi, în momentul în care apare o lege, într-un fel mentalitatea este mai aproape de ceea ce i se cere la nivel formal.

RENATE WEBER: Aş vrea să vă dau un exemplu doar ca să vedeţi pînă unde este dusă de către unele ministere această teribilă secretomanie. Într-un dosar pe care, din anumite motive, noi l-am monitorizat şi care s-a desfăşurat la Braşov, o persoană se judecă acolo cu Ministerul Apărării Naţionale. E un litigiu de muncă relativ banal. A fost nevoie ca persoana respectivă să facă dovada veniturilor sale ca să poată să i se calculeze despăgubirile. Ei bine, mai întîi Ministerul Apărării Naţionale a anunţat instanţa de la Braşov că nu poate să-i comunice sumele, pentru că sînt secrete de serviciu. Asta se întîmpla în '95–'96, nu în '85–'86. După care, după mai multe eforturi, se pare că MApN a înţeles că totuşi veniturile acelei persoane nu pot fi secrete de serviciu şi le-a făcut publice. Am avut ocazia să văd dosarul. Printre actele depuse acolo exista un act normativ cu privire la felul cum se calculau veniturile lor. Pe el era o ştampilă mare cu Ministerul Apărării Naţionale – „secret de serviciu".

Accesul la informaţie este îngrădit de mentalitatea instituţiilor de proprietari ai informaţiei

ILIE CĂLIAN (redactor-şef *Adevărul de Cluj*): De 7 ani încoace, breasla aceasta a ziariştilor n-a reuşit să se adune. Din ce cauză? Unii lucrează în radio, alţii în televiziune, alţii la Rompres, presă de Bucureşti, naţională, presă de provincie. Această diversitate de interese explică de ce nu s-a reuşit nici măcar să se realizeze o unică asociaţie profesională.

Răsvan Dobrescu, Eugen Vasiliu, Renate Weber şi Corneliu Turianu

Am înţeles că nu mai trebuie o lege a presei, ci alte reglementări. Problema este că toată lumea a sesizat că trebuie reglementări. Ce e mai simplu, să umblăm la 17 legi şi coduri în interesul ziariştilor sau să punem un text fie el cît de scurt, unde acele lucruri privind protecţia ziaristului, accesul la informaţie ş.a.m.d. să fie puse explicit?

Am înţeles de ce nu este nevoie de o lege a presei. Avem Codul penal. Şi în acest caz nu văd de ce ne mai trebuie legea accesului la informaţie, dacă aceste lucruri sînt prevăzute în Constituţie. Cred însă că ne trebuie o altfel de lege, cel puţin din punctul de vedere al patronatului, şi mă refer la cei care au nişte bani investiţi în mass-media. Cîtă vreme reglementări putem găsi la modul general în Constituţie, putem găsi şi în altă parte, dar nu găsim nişte instrumente cu care să putem opera. S-a propus să avem o lege referitoare la accesul la informaţie şi atunci întreb, de ce oare o asemenea lege care să vorbească în general despre accesul la informaţie, să nu cuprindă şi nişte paragrafe referitoare la ziarişti? Din acest punct de vedere, s-ar găsi şi locul reglementării practicii profesiei de ziarist, care ar fi cu totul altceva decît unele revendicări de natură sindicală ori altele care apar adeseă în discuţiile ziariştilor. Cred că, dacă s-ar aborda chestiunea accesului la informaţie, foarte multe dintre problemele efective ale exercitării profesiei s-ar rezolva.

BRÎNDUŞA ARMANCA: Instituţiile, aşa cum funcţionează acum, operează cu această mentalitate de proprietar al informaţiei instituţionale. Pe de altă parte, readuc în discuţie jurnalistul care operează în mod obişnuit cu informaţia. Şi jurnalistul este o victimă a unei mentalităţi, şi anume că el este deţinătorul adevărului, că el livrează adevăr. Sigur că aici mai intervine şi atitudinea jurnaliştilor din România faţă de propria lor menire. În definitiv, ce face presa? Este o contraputere? E a patra putere sau contraputerea? Este cîinele de pază sau un mediator al comunicării sociale? Pînă cînd presa nu va înţelege că este înainte de toate un mediator al comunicării sociale, va cere printr-o lege a accesului la informaţie mai mult decît trebuie. Va fi tentată să vrea totul pentru a deveni proprietar al adevărului şi pentru a deveni neapărat o contraputere. Sigur că presa exercită un control asupra puterii, şi în sensul acesta o putem numi contraputere, dar să nu uite înainte de toate acest rol de mediator al comunicării sociale.

Aş vrea să vă spun că există forme insidioase, de care ne lovim de asemenea, de a refuza informaţia. De pildă, amintiţi-vă, cred că sînt doi ani de atunci, SRI-ul a anunţat că scriitorii îşi pot vedea dosarele şi îşi pot recupera manuscrisele. Un prieten de-al meu a vrut să-şi vadă dosarul, a vrut să-şi recupereze caietul pentru care fusese incriminat, era un caiet de poezii. La prima întrevedere cu omul de la arhivă (era o arhivă a unui tribunal militar, unde SRI trimisese nişte dosare) i s-a pus în mînă un dosar care nu conţinea decît două-trei file. Omul avea memorie bună, îşi amintea că era un dosar mare. A reclamat acest lucru şi a spus: *„Acesta nu este dosarul autentic"*. După mai multe insistenţe, i s-a dat dosarul autentic. I s-a spus că: *„Da, poate să le ia"*, dar mai întîi trebuie să facă o cerere la şeful instituţiei. Această cerere a ajuns acolo unde trebuie, a venit un răspuns că ar trebui şi la conducerea parchetelor militare făcută o astfel de cerere. Omul a tot fost plimbat şi nu şi-a recuperat niciodată caietul.

Există, aşadar, aceste forme insidioase, purtatul pe drumuri, ţi se spune întotdeauna, da, însă de fapt nu obţii niciodată nimic. Lucrul acesta nu depinde de oameni, ci de mentalitatea cu care operează instituţiile. Îmi amintesc de un caz din Statele Unite ale Americii, care m-a uluit. Într-o localitate mică de 2.000 de locuitori, doi oameni simpatici şi pasionaţi scoteau un săptămînal. La un moment dat nu li s-a livrat o informaţie de la judecătoria districtuală. Nu că li s-a refuzat, nu le-a fost dată concomitent cu celelalte publicaţii din regiune. Omul l-a dat în judecată pe şeful instituţiei, a cîştigat procesul, n-a cerut despăgubiri pentru că, dacă ar fi cerut despăgubiri n-ar mai fi putut să dea altă dată instituţia în judecată. Legea americană nu permite ca, după ce ai luat despăgubiri, să mai dai aceeaşi instituţie în judecată pentru aceeaşi chestie. Nu mi-am imaginat că o instituţie răspunde doar pe baza primului amendament al Constituţiei americane, nimic altceva nu a fost invocat. Am hîrtiile acelui proces care n-a fost foarte lung, dar a durat cîteva luni totuşi, şi prin care omul acesta şi-a reglementat relaţia cu instituţia în privinţa accesului la informaţie.

Există şi o altă formă insidioasă, foarte arătoasă de altminteri. Începem să operăm cu Public Relations. Instituţia doreşte să-şi promoveze o anumită imagine, să pună în faţă informaţii care îi sînt ei în avantaj. Apar purtătorii de cuvînt. Noi, ziariştii, ne cam lovim de ei, ni se pare că sîntem chiar prieteni. Am invitat mai mulţi purtători de cuvînt la o întrunire zonală, în partea de vest a ţării, ca să le reproşăm foarte vehement că ei de fapt sînt nişte intermediari răi între instituţie şi presă, că ei de fapt deţin şi reţin informaţia. Ei ne-au reproşat un lucru care ne-a arătat cît de buni sîntem sau cît de încă neprofesionişti sîntem, ne-au reproşat faptul că nu-i întrebăm. Că ne mulţumim cu ce ne dau. Şi aveau dreptate. Aşadar şi aici se confruntă profesionalismul unora şi al celorlalţi. Alegerile americane nu reprezintă altceva decît o confruntare între profesioniştii de imagine şi profesioniştii din mass-media.

Accesul la arhive

ANA ŞINCAI (GDS): În mod sigur, în cadrul accesului la informaţii nu s-a abordat aspectul fondurilor speciale din biblioteci. Ridic această problemă chiar dacă acum nu se mai poate spune că nu mai ai acces la publicaţiile existente în fondurile speciale. De ce totuşi consider importantă această problemă? O parte din biblioteci nu au încă posibilita-

Ilie Călian

tea de a pune în circulaţie aceste fonduri, neavînd spaţiu şi oameni care să pună în circuitul public toate informaţiile. Există şi voci care consideră că nu toate ar trebui puse la discreţia elevilor sau a studenţilor, unii se referă la doctrinele ideologice cum ar fi cea legionară sau cea comunistă. Poate că o lege precum cea propusă de APADOR-CH ar fi bine să cuprindă şi acest aspect.

Separat de asta, voiam să amintesc ceva legat de *Legea secretului de stat*. La instituţia unde lucrez, s-au primit nişte instrucţiuni, nişte reglementări oficiale din partea Arhivelor, potrivit cărora trebuie îndosariate şi ţinută o evidenţă strictă a tuturor documentelor de serviciu. Pînă şi documentele între serviciile aceleiaşi unităţi trebuie neapărat păstrate, îndosariate şi întotdeauna ţinute la dispoziţia oricărei persoane din partea Arhivelor. Mi se pare un exces de zel, chiar aberant, în condiţiile în care n-avem spaţiu nici pentru publicaţii.

VLADIMIR ALEXANDRESU: Evident că accesul la informaţie la noi se află încă într-o situaţie puţin neobişnuită. Am să ilustrez cu exemplele pe care le cunosc. De pildă, nu numai că un cetăţean simplu sau un ziarist care este un cetăţean cu o anumită educaţie în căutarea informaţiei nu poate să ajungă la informaţie, dar sînt situaţii în care nici măcar Arhivele naţionale, deci organismul abilitat să strîngă informaţia, nu pot să ajungă la informaţiile care de drept ar trebui să se afle acolo. Am deschis în ziar o pagină săptămînală pe care, pentru a ne-o asigura din punctul de vedere al informaţiei, am oferit-o chiar unuia dintre directorii Arhivelor naţionale. Se referă la documente privind activitatea scriitoricească din România în perioada de după 1944. Documentele pe care am reuşit să le publicăm pînă acum sînt deosebit de interesante. Cu privire însă la unele aspecte mai particulare ale acestei perioade, chiar cel care susţine rubrica, deşi este director al Arhivelor naţionale, nu reuşeşte să ajungă la acele documente care de drept ar fi trebuit să reintre în circuitul naţional. Era o chestiune foarte firească, naturală, dar din păcate ea nu s-a petrecut şi nu sînt şanse să se petreacă prea curînd, chiar dacă deocamdată arhivele ţin de Ministerul de Interne, deci în cadrul unei instituţii unde se poate asigura un anumit control la un nivel competent.

O altă chestiune legată de accesul la informaţie priveşte toate publicaţiile periodice din perioada interbelică. Cea mai bogată colecţie de acest gen este cea de la Biblioteca Naţională. Din păcate, această minunată colecţie nu poate şi nu va putea fi în curînd abordată, şi nu din vina funcţionarilor de acolo care ar fi dispuşi să ofere un total acces la ea, ci pur şi simplu pentru că se află sub forma unui munte de hîrtie. Din păcate, dintre toate ţările estice, sîntem cei care am făcut cel mai puţin în domeniul recuperării istoriei noastre relativ recente şi cred că, militînd pentru o lege a accesului la informaţie, trebuie să realizăm ceva măcar din punctul acesta de vedere.

E nevoie să militäm într-o manieră mai puternică pentru ca trecutul recent să devină accesibil. Este absolută nevoie de o lege care nu numai să garanteze accesul la informaţie, ci să şi creeze mijloacele pentru ca acest acces să fie realmente asigurat.

Vladimir Alexandrescu

MANUELA ŞTEFĂNESCU: În afară de o lege cu privire la liberul acces la informaţie, trebuie avute în vedere modificări ale unor legi existente în momentul de faţă. Iată, de exemplu Legea SRI-ului. SRI-ul a preluat integral Fondul arhivistic al fostei Securităţi şi, conform legii SRI-ului, el nu poate dezvălui nimic din acest fond timp de 40 de ani. O lege privind liberul acces la informaţie s-ar ciocni imediat de această prevedere, deci trebuie şi asta modificată.

RĂZVAN DUMITRESCU: În ceea ce priveşte scriitorii contemporani, o mare parte din aceste documente se află la SRI. Şi culmea este că o persoană reuşeşte mai degrabă să ajungă la acele dosare decît la cele aflate la Arhivele naţionale.

EUGEN VASILIU: O lege privind accesul la informaţii trebuie să aibă şi sancţiuni. Conform practicii internaţionale, putem stabili cele trei mari categorii care sînt obligatoriu de oferit de către instituţiile publice (informaţiile care se publică automat şi periodic, cele care se dau la cerere şi informaţii contracost). Pe de altă parte, trebuie specificat exact şi care sînt informaţiile ce constituie secret de stat: în afara acelora privind siguranţa naţională, a celor privind sistemul apărării şi al politicii externe, mai este o categorie importantă de informaţii care pot constitui secrete de prim ordin şi anume acelea ale instituţiilor publice care lucrează cu date personale.

Presa scrisă este mai puţin supusă constrîngerilor decît audiovizualul

CRISTIAN MITITELU (director BBC): Vorbesc de pe poziţia unui om care a trăit în Anglia, unde lucrurile sînt privite altfel. Toată această credinţă în lege este mai puţin temperată decît în România. O lege bună este o lege care poate fi aplicată. O lege, chiar dacă este foarte inteligent redactată, dacă nu se bucură de sprijinul măcar tacit al opiniei publice, devine inoperantă. De

Cristian Mititelu

aceea, eu nu m-aş grăbi să emit sute de legi într-un termen foarte scurt folosind diferite modele occidentale. Mă gîndesc, de asemenea, şi am avut experienţa nefericită de a observa cum funcţionează tribunalele în România, la modul cum este aplicată legea. Dacă vă uitaţi la numărul de termene care sînt necesare pentru soluţionarea unui caz sau la problemele de întîrziere în redactarea hotărîrilor, cîteodată modul contestabil în care sînt redactate hotărîrile ş.a.m.d., cred că nici legea nu ne poate salva într-o astfel de situaţie atît de uşor pe cît ar putea să pară. Dar fiindcă tot vorbim de lege, ceea ce aş remarca este că, atunci cînd s-a introdus în România o lege a audiovizualului, s-a procedat cum se procedează şi în celelalte ţări occidentale: o lege este interpretată de către Curţile Constituţionale de aşa natură încît principiul libertăţii cuvîntului este aplicat cu mult mai multă rigoare în cazul presei scrise decît în cazul audiovizualului.

În cazul audiovizualului, şi în România s-a copiat un model, justificat sau nejustificat, care dă unei autorităţi – în

Legislaţia franceză în domeniul presei

FRANÇOIS CARREL (ziarist *Bucarest Matin*): Legislaţia franceză în domeniul presei este bazată pe o lege adoptată în 1981, lege care consacră libertatea presei şi este fundamentată de Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, care consfinţeşte libera comunicare a opiniilor printre drepturile cele mai sacre ale omului. Legea, însă, conţine articole prin care se poate limita această libertate, în mai multe situaţii, cum ar fi: calomnia, injuria, discriminarea rasială, protejarea vieţii private. Toate acestea sînt încadrate în Codul penal şi în alte prevederi, adică într-un ansamblu de legi care limitează abuzurile. Concret, persoanele lezate se pot adresa Justiţiei, iar jurnalistul trebuie să-şi dovedească buna-credinţă. Judecătorii se vor baza pe seriozitatea datelor oferite de jurnalist, pe absenţa unei animozităţi între jurnalist şi reclamant, pe precauţiunile pe care jurnalistul a ştiut să şi le ia în redactarea articolului său şi pe faptul dacă persoana atacată a avut posibilitatea de a se pronunţa, de a fi intervievată sau nu. Verdictul aparţine exclusiv judecătorului, iar dacă jurnalistul şi-a făcut bine meseria, poate cîştiga procesul. Sînt şi cazuri cînd el pierde: defăimarea vieţii private a unei persoane sau cînd faptele relatate ca incriminante de către jurnalist au fost amnistiate de Justiţie.

Deci, în Franţa există un ansamblu de legi care prevăd, pe de o parte, libertatea de exprimare a jurnalistului, pe de alta, responsabilitatea lui în faţa Justiţiei. În afară de acestea, jurnalistul are o serie de drepturi. Ele sînt înscrise în Statutul jurnalistului, elaborat în 1936, graţie presiunii exercitate de sindicate. El are dreptul la Cartea de identitate, care i se eliberează de o comisie formată din 8 persoane din partea sindicatului şi 8 din partea directorilor de publicaţii, care îi examinează dosarul şi îi acordă legitimaţia. Statutul jurnalistului este întărit de o Convenţie a jurnaliştilor, datînd din 1976, care apără libertatea de opinie, libertatea de a aparţine unui sindicat, precum şi dreptul de a refuza orice constrîngere de natură publicitară din partea directorilor de jurnal. Sînt şi dispoziţii financiare, de salarizare, dintre care unele sînt prevăzute şi de Codul muncii. Una dintre acestea, numită „clauză de conştiinţă", specifică numai ziariştilor, le permite dreptul la indemnizaţie în situaţia în care au fost daţi afară din slujbă, ori ziarul a fost vîndut, ori s-a schimbat proprietarul şi ei nu-l agreează pe noul proprietar. Ziaristul poate atunci pleca, obţinînd drepturile materiale ca şi cînd ar fi fost concediat, lucru foarte important din punct de vedere pecuniar, dar şi moral.

De asemenea, există în Codul muncii o prevedere specială pentru jurnalişti, care se referă la dreptul de a accede la documentele administrative. Acesta este, în acelaşi timp, un drept general al cetăţenilor, nu numai pentru ziarişti, acordat în 1978. În Franţa, ca şi în România şi în alte ţări, există probleme privind accesul la documente. De aceea s-a creat o comisie care examinează toate reclamaţiile cetăţenilor privind refuzul autorităţilor de a acorda informaţiile cerute şi care atenţionează administraţia care a refuzat să dea informaţiile. În 80% din cazuri avizul comisiei este respectat de administraţie. Pentru restul, persoana care a făcut cererea se adresează Justiţiei, pentru a obţine informaţia printr-o decizie judecătorească.

În ciuda existenţei sistemului pe care l-am prezentat, persistă totuşi pericole în ce priveşte libertatea accesului la informaţie. Prima este relaţia între jurnalişti şi Justiţie. În Franţa există aşa-numitul **secret judiciar**, adică în timpul derulării unei anchete nu ai dreptul să publici informaţii asupra acesteia. Însă procurorii au dreptul să vorbească despre dosar, iar jurnaliştii au şi ei acest drept, în numele binelui victimei sau al anchetei. Din păcate, anumite interese ale clasei politice încearcă să limiteze libertatea jurnaliştilor de a publica astfel de informaţii. Aceasta e o dezbatere de mare actualitate în Franţa, şi chiar preşedintele Chirac încearcă să facă ceva, iar jurnaliştii francezi speră că se va pune capăt acestei situaţii. A doua problemă, legată de televiziune şi radio, este o reminiscenţă de lege care datează de pe vremea înfiinţării audiovizualului de către generalul de Gaulle, prin care instituţiile aflate în serviciul public, France 2, France 3, Radio France International, sînt redacţii supuse presiunilor, ceea ce înseamnă limitarea libertăţii de exprimare a presei. În general însă, în Franţa, ansamblul legilor permite exercitarea libertăţii de exprimare.

CRISTIAN MITITELU: Există o prevedere specială în legătură cu protecţia minorului?

FRANÇOIS CARREL: Da. Există.

EUGEN VASILIU: În baza cărei legi presa nu a putut publica lucrul care oricum era cunoscut, şi anume că preşedintele François Mitterrand avea un copil dintr-o legătură extramaritală? În Anglia, presa ar fi semnalat lucrul acesta.

FRANÇOIS CARREL: Nu e vorba de o lege. Există o protecţie a vieţii private şi numai dacă persoana despre care se publică informaţii decide să atace jurnaliştii care au dezvăluit secrete private, ei sînt supuşi sancţiunii legii. În cazul despre care vorbiţi, însuşi preşedintele Mitterrand a permis publicarea în *Paris Match* a materialului respectiv, cu fotografii etc.

cazul de faţă Consiliului Naţional al Audiovizualului –, puterea de a impune unui post de radio sau de televiziune (chiar şi particular şi comercial), ce fel de grilă de programe să aibă, cîtă proporţie să fie cultură, cît la sută sport. Nici unui ziar nu i se cere aşa ceva. Există, de asemenea, restricţii legate de condiţii de imparţialitate. Nu se cere şi ziarelor să fie imparţiale sau obiective. Iată un lucru care a fost copiat puţin în pripă. În Occident sînt mai multe teorii prin care s-ar justifica această discriminare pe care o fac judecătorii, Curţile Constituţionale, în aplicarea legii între presa scrisă şi presa audiovizuală. Şi una din ele ar fi că undele herţiene sînt o resursă publică. Lucrul acesta o fi fost aşa, dar acum, cu apariţia televiziunii prin cablu, trebuie să tragi de legi în aşa fel încît să spui că şi caldarîmul este o resursă publică fiindcă trebuie să-l spargi ca să faci un şanţ pentru cablu ş.a.m.d. Deci este un argument care s-a erodat. Al doilea argument era că frecvenţele care pot fi alocate sînt limitate. Ar mai exista argumentul că Televiziunea şi Radioul, dar mai ales Televiziunea, sînt medii mai influente decît presa.

În Occident există o diferenţă considerabilă de ani între apariţia presei scrise, în unele cazuri cu trei, patru secole în urmă, şi apariţia Radioului şi a Televiziunii. Poate că ar fi fost mai avantajos ca în această situaţie legiuitorii să privească mai puţin la modele care se bazează pe tradiţii.

Rolul asociaţiilor profesionale

EUGEN VASILIU: În problema rolului asociaţiilor profesionale în reglementarea activităţii ziariştilor, am văzut ce a păţit o asociaţie care a încercat să reglementeze aceste lucruri; dar fără îndoială că în cadrul asociaţiilor profesionale, al sindicatelor, se pot face multe lucruri.

RĂZVAN DUMITRESCU: Aş aborda problema, care e binevenită, mai ales că am obţinut informaţii despre cîteva modele din Europa civilizată. Se întîmplă un lucru foarte ciudat la noi, ar fi interesant de văzut cum au ajuns alţii la organizaţii şi consilii care acordă bile negre, pentru că eu zic că la noi ar trebui să se pornească de la bani. Aş întreba: cîte cotidiane au sindicat? Vă spun eu: nici unul. Şi atunci cum facem noi un consiliu de sus în jos, de la patroni în jos, care să acorde legitimaţii de ziarist? Ca redactor, cine mă protejează de posibilele abuzuri ale unui patron? Am plecat din trei locuri de muncă fără carte de muncă, iar ultima companie a fost Media Pro. În măsura în care nu există alt procedeu legal, în momentul acesta cred că un sindicat al ziariştilor este o soluţie.

ALEXANDRU LĂZESCU (director executiv *Monitorul*, Iaşi): Nici un patronat nu va încuraja emanaţia unor sindicate din interior.

RĂZVAN DUMITRESCU: Codul muncii din Franţa, de pildă, spune clar ce poate face un ziarist cînd vede că s-a schimbat orientarea politică a publicaţiei, nimeni nu poate să-l blocheze.

ALEXANDRU LĂZESCU: Sîntem într-o criză de organizare la nivelul media. Personal, am participat la varii încercări de organizare în audiovizual, unde lucrurile sînt destul de delicate în raport cu o autoritate cum este CNA, destul de agresiv în anumite momente, ca să nu mai vorbesc de partea de presă scrisă, care are pe hîrtie vreo trei organizaţii.

Dacă sîntem foarte oneşti, rolul acestor organizaţii a fost extrem de redus. Putem pune şi întrebări în sens mai larg, dacă reuşim să organizăm ceva sau lipsa de coagulare în jurul unor asociaţii este expresia unei anumite perioade fluide, a faptului că media românească nu s-a construit ca industrie. Cred că e greu să sperăm că organizaţii profesionale reale se vor constitui în foarte scurt timp.

Virgil Ştefan Nîţulescu

Deşi sînt de acord cu domnul Mititelu că acest exces de reglementare în domeniul audiovizualului începe să fie depăşit de ceea ce se întîmplă în tehnologia de distribuţie a semnalului audiovizual, în momentul cînd vom avea sute de canale transmise prin satelit, pe acelea cine le mai reglementează?

Ca o altă observaţie cu titlu personal: nu aş fi deloc încîntat să preluăm modele de reglementare din alte ţări. Dacă aş lua, fără nici un fel de intenţie de a ofensa, mă tem că ceea ce se întîmplă în Germania este departe de a mă încînta, ca tip de organizare. Sigur, probabil că pe societăţi mai aşezate capacitatea de reacţie a autorităţilor, a organismelor de reglementare este ponderată de o anumită presiune a opiniei publice. Dar, într-o societate ca a noastră, care are încă multe grade de libertate, cred că graba de a ne azvîrli către reglementări trebuie să fie bine gîndită şi nu m-aş grăbi să merg către aşa ceva.

Legislaţia germană în domeniul presei

KATHRIN LAUER (corespondent Agenţia germană de presă): În Germania, reglementări care privesc presa se găsesc atît în Constituţie, în Codul penal, Codul civil, cît şi în nişte legi ale presei la nivel de land. Este un sistem federalist şi în domeniul *Legii presei*. Art. 5 din Constituţie prevede dreptul fundamental la exprimarea părerii prin orice mijloace, interdicţia cenzurii, dar tot Constituţia spune că aceste drepturi îşi găsesc limita în dreptul individului la demnitatea personală şi în protecţia pentru tineri. Dreptul la informaţie este stabilit în legile landurilor. Orice instituţie publică de stat este obligată să informeze asupra activităţii ei, excepţii constituind informaţiile considerate ca fiind secrete, pentru că dezvăluirea lor ar fi în dauna interesului public sau al interesului unei persoane particulare. Acest drept la informaţie se poate reclama, bineînţeles, şi pe cale judecătorească, iar judecătorul trebuie să hotărască de la caz la caz dacă dreptul şi nevoia de informare ale publicului larg sînt mai importante decît protecţia informaţiei respective. Au fost şi cazuri cu mare ecou în presă, cînd jurnalişti au mers la Tribunal pentru că nu au avut acces la informaţie. În Germania, ziaristul nu este obligat să-şi divulge sursa de informaţie, decît în cazul în care este suspectat a fi infractor. De asemenea, nimeni nu are voie să facă percheziţii la redacţie şi nici la ziarişti acasă.

În '62, într-un ziar important a fost publicat un articol care dezvăluia slăbiciunile armatei germane, cu ocazia unui exerciţiu NATO. S-a iscat un mare scandal, s-a supărat ministrul apărării german etc. Autorul articolului a fost arestat împreună cu alţi redactori şi timp de patru săptămîni s-au făcut percheziţii la redacţie, s-au confiscat materiale, a fost ceva absolut ieşit din comun, pentru ca după aceea Guvernul Federal să considere că acuzaţia este atît de ridicolă încît nici nu a mai deschis procesul. S-a încercat să se construiască o acuzaţie de trădare de patrie, ceea ce nu avea nici un temei. În legătură cu trădarea de patrie şi divulgarea secretelor există abia din '68 o prevedere nouă în Codul penal, în care se spune clar că nu orice trădare de patrie trebuie pedepsită, ci numai dacă se dovedeşte în mod clar care este dauna, prejudiciul cauzat.

În Germania se pune mare preţ pe protecţia vieţii private. Nu ai voie să filmezi sau să fotografiezi pe nimeni dacă este persoană particulară şi nu vrea să fie prezentată public. Există, de exemplu, chiar pericolul ca un reporter care face un film pe un aeroport, şi acolo filmează întîmplător în mulţime un individ care pleacă cu iubita undeva, să fie dat în judecată. Protecţia persoanei în Germania merge mai departe decît în ţările anglo-americane, chiar şi o persoană publică avînd un anumit drept la viaţă privată. Prinţesei Caroline de Monaco, de pildă, i s-a dat dreptate, în Germania, într-un proces. Ea fusese fotografiată de nişte reporteri nemţi, într-un restaurant, sărutîndu-se cu iubitul ei. Pentru că fapta s-a petrecut într-un colţ retras, unde ea nu ştia că poate fi văzută, judecătorii au considerat că ziariştii nu aveau dreptul să publice acea poză. Alta era situaţia dacă se întîmpla în plin restaurant sau pe plajă. De asemenea, în informaţiile despre crime, accidente, nu se publică niciodată numele complet al unui inculpat, pînă nu este judecat. Este posibil ca omul să fie găsit nevinovat şi are dreptul să nu i se publice numele. În Germania există drept la replică şi există şi dispoziţia ca dreptul la replică să apară pe aceeaşi pagină pe care a apărut articolul incriminat şi cu aceeaşi lungime. O singură prevedere mai restrictivă există în landul Saarbrücken, unde primul-ministru, Oskar Lafontaine, a extins dreptul la replică în modul următor: în restul Germaniei, după dreptul la replică, redacţia poate face un comentariu, să zică: ceea ce se afirmă în acest drept la replică nu-i adevărat, noi considerăm că-i altfel. În Saarbrücken nu e voie, fiecare poate să scrie în dreptul la replică ce vrea, indiferent dacă este adevărat sau nu, fără ca redacţia să aibă dreptul să comenteze. Calomnia, ca peste tot, se pedepseşte dacă există un reclamant, nu se pedepseşte din oficiu, şi numai cu daune băneşti.

O particularitate în Germania este existenţa unui aşa-zis Consiliu al presei, care este un organ alcătuit din ziarişti proeminenţi. El nu are nici o putere de decizie sau de control, e o instanţă consultativă, onorifică, dar în fiecare an pronunţă mustrări, de tipul: ziarul cutare a greşit din punct de vedere deontologic în următorul fel. Asta se publică, şi atunci ziarelor respective nu le rămîne decît să le fie ruşine, şi atît. Ei au elaborat şi un cod deontologic în 13 puncte, care corespunde cu principiile deontologice din toată lumea. Acest consiliu există de la război încoace şi cuprinde toţi preşedinţii asociaţiilor de ziarişti, ai sindicatelor din media, redactori-şefi, dar toţi aceştia nu au nici o putere – nici executivă, nici poliţienească.

BRÎNDUŞA ARMANCA: Cît de mare e diferenţa între legislaţia landurilor în privinţa accesului la informaţie?

KATHRIN LAUER: Există o singură diferenţă, pe care am văzut-o în legislaţia din Berlin, şi anume, că instituţiile media pot cere ca fiecare instituţie de stat să dea informaţiile la toţi în acelaşi timp, să nu facă decalări în timp pentru că nu au voie să dezavantajeze în felul acesta un ziar sau altul.

RĂZVAN DUMITRESCU: Există o sancţiune de tipul celei care s-a discutat aici, privind ridicarea dreptului de a profesa?

KATHRIN LAUER: Nu, nu există.

CRISTIAN MITITELU: În legătură cu informaţii considerate a fi secrete, se pare că exista o lege din 1935 care mai era folosită, pe baza căreia ziaristul putea fi penalizat pentru publicarea de informaţii considerate a fi secrete, în care caz trebuia să dezvăluie şi sursa. S-a abrogat vreodată?

KATHRIN LAUER: S-a abrogat. Acum este valabilă legea din '68, în care prevalează măsura daunei cauzate prin divulgarea secretului.

Cu excepţiile de rigoare. Cred că *Legea audiovizualului* trebuie discutată în mod serios şi modificată. Avem nevoie, de asemenea, de o lege foarte simplă, a accesului la informaţie. Deşi ea nu va rezolva problemele, pentru că în timp am văzut că nici ziariştii nu se pot aştepta ca printr-o lege să-şi rezolve problemele de informare. De aceea există ziare mai bune sau mai rele, sau canale media mai informate şi mai puţin informate. Pînă la urmă, e şi o chestiune de performanţă jurnalistică. Dar, măcar ca mentalitate, trebuie să se ştie că o informaţie publică e publică şi numai în condiţii foarte bine precizate ea poate fi stopată de a căpăta statutul de informaţie cu caracter public. Cred că excesele patronale, care nu sînt specifice media, ci caracteristice în general companiilor private, reprezintă şi ele un stadiu de dezvoltare a societăţii româneşti. Iar, dacă discutăm de asociaţiile profesionale, cred că ele sînt cu totul nepregătite. Noi putem da nişte legi minunate, dar nu cînd avem nişte organizaţii care nu prea există. Aş fi destul de îngrijorat dacă acest lucru s-ar întîmpla, cu atît mai mult cu cît nici nu putem stabili o ierarhie a organizaţiilor, în momentul de faţă.

BRÎNDUŞA ARMANCA: Aş reveni la o chestiune ceva mai pragmatică. Ne-am bătut capul din cauza unor abuzuri care s-au petrecut unor jurnalişti din zona mea, în partea de Vest, şi am încercat să răspundem la întrebarea „ce facem?". Ne-am gîndit la următorul lucru şi încercăm să-l punem în aplicare: în Rezoluţia 1003 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, adoptată în

Eugen Vasiliu

1994 de Parlamentul României se recomandă formarea comitetelor de redacţie. Comitetul de redacţie este un sindicat. Nu e recunoscut ca sindicat oficial, pentru că, neavînd o structură federativă, nu va participa niciodată la negocierile mari. Dar el poate impune patronului, nu patronatului, anumite clauze în contractul de muncă. Eu n-aş mai semna niciodată un contract de muncă în care nu este specificată respectarea clauzei de conştiinţă. Atîta timp cît patronul nu e conştient de faptul că eu am dreptul să refuz ceea ce contravine principiilor deontologice ale profesiei mele, e clar că el mă poate abuza profesional. Acest lucru este posibil. şi eu îl spun studenţilor mereu. Dacă ei pleacă cu această chestie în cap, că şi noi trebuie să pretindem anumite drepturi. Bănuiesc ca în următoarea perioadă, nu prea lungă, să se petreacă acest lucru.

Altă problemă: asociaţiile profesionale. Preşedinta SZR vă poate spune în ce fel, la un moment dat, într-o perioadă de reviriment cum e acesta, a încercat să devină ceea ce-şi propusese iniţial, în 1990, adică să fie sindicatul ziariştilor. SZR n-a fost acceptat ca o confederaţie, pentru că nu are un caracter confederativ, ci este o asociaţie în care jurnaliştii intră individual, dar nu strîng asociaţii de pe teritoriul ţării. Dacă ar avea acest caracter, şi ar trebui să-l primească, SZR sau altă asociaţie care ar putea confedera, atunci ar fi acceptată la negocieri. Nouă nu ne-ar strica să avem la discuţiile cu patronatul o astfel de reprezentare. Pentru că noi, din punct de vedere al legislaţiei muncii, sîntem descoperiţi. Te-a dat afară, te-ai dus. Din cotizaţiile noastre, la SZR, la AZR, nu te poate ţine nimeni. Ar trebui să pretindem să avem aceeaşi acoperire pe care o au şi alte profesiuni, fie ele şi liberale. Nu văd altă soluţie decît ca iniţiativa să plece de la noi, cu aceşti paşi pe care îi prevăd posibili. În Timişoara deja există această conştiinţă, pentru că s-au întîmplat diverse lucruri, oamenii au fost trîntiţi de perete pentru că au refuzat să scrie ceva sau pentru că au stricat o afacere a patronului.

RĂZVAN DUMITRESCU: În principiu sînt de acord că trebuie protejaţi ziariştii. Problema e că nu e aşa simplu să definim ce e aceea un ziarist. De ce spun asta? Pentru că noi sîntem într-o situaţie cînd numărul de ziarişti în România a crescut foarte mult, de aceea eu personal aş fi extrem de parcimonios cu denumirea de „ziarist". Dacă mă duc spre o atestare de tip universitar, ajung într-o fundătură; pe de altă parte, e complicat să stabileşti o altă atestare, să zic informală. Pentru că nu există criterii. Probabil obligativitatea contractului colectiv de muncă ar putea introduce nişte elemente de genul celor care au fost subliniate. Dar, pe de altă parte, una este clauza de conştiinţă, care mi se pare un lucru foarte elegant şi foarte interesant şi care trebuie, într-adevăr, să protejeze condiţia de ziarist, şi alta este totala lipsă de profesionalism pe care o întîlnim peste tot şi care ar putea fi o posibilă justificare. E foarte bine să reglementăm, dar atunci intrăm în alte dificultăţi.

CRISTIAN MITITELU: Apropo de clasificare, eu am aici un document oficial, datînd de un an sau doi. Este „Clasificarea ocupaţiilor din România", editată de MMPS şi Comisia pentru Statistică. Este clasificarea oficială pentru interesul prelucrării statistice cu privire la forţa de muncă, unde găsim „Grupa minoră 245", unde există „Subgrupa 2451: scriitori, ziarişti şi asimilaţi". Iată care este definiţia: *„Scriitorii, ziariştii şi asimilaţii acestora creează opere literare în vederea publicării sau reprezentării în spectacole, apreciază calitatea acestora şi a altor creaţii artistice. Redactează şi colectează informaţii, articole, comentarii, intervievează personalităţi politice în timpul conferinţelor de presă şi cu alte ocazii sau înregistrează dezbaterile din timpul întîlnirilor, pentru radio şi televiziune, concep şi redactează manuale, broşuri şi publicaţii analoge.* (...) *Ocupaţiile sînt: caricaturist, comentator publicist, corector, corespondent special ţară şi străinătate, corespondent radio, corespondent presă, critic de artă, editorialist, fotoreporter, lector presă sau de editură, poet, publicist comentator, redactor, reporter, reporter operator, scriitor, secretar de ediţie, secretar de redacţie, secretar responsabil de agenţie, şef agenţie publicitate, tehnoredactor, translator emisie, ziarist, critic literar, critic muzical, comentator politic, desenator artistic.*". Asta este tot ce e recunoscut oficial la meseria de ziarist. Sînt foarte multe care rămîn pe dinafară.

Soluţia: un sindicat al ziariştilor?

EUGEN VASILIU: Concluzia acestei discuţii este că oamenii din presă trebuie să-şi facă o asociaţie, pentru că au nişte interese de apărat şi pe care le apără greu aşa, fiecare cum poate. Pe de altă parte, e vorba de un sindicat profesional. E limpede că ziariştii n-au interesul

Liana Cojocaru

să existe şapte sindicate, pentru că au toţi aceleaşi interese de apărat, minime, dar care trebuie garantate. În momentul în care vor reuşi să facă acest sindicat – şi poate n-a fost rea intenţia ca SZR să se transforme în sindicat, dar atunci trebuie să se reînfiinţeze nu pe baza *Legii 24/21*, ca asociaţie, ci pe a *Legii sindicatelor*, ca să poată fi federativă, respectiv confederativă şi să poată discuta contractele colective. În momentul de faţă, contractele colective ar fi importante pentru ziarişti tocmai pentru că asociaţia are nişte particularităţi: 1) e legată de legislaţia privind accesul la informaţie, 2) e legată strict de profesie (clauza de conştiinţă nu poţi să o iei de la alte profesii) şi 3) e legată de *Legea dreptului de autor*. Ziariştii sînt şi ei autori, în afară de alte calităţi, şi lucrul trebuie să se reflecte în contractul lor de muncă. Iată interesul de a avea un sindicat. Dincolo de asta, se pot face tot felul de asociaţii profesionale, care sînt, însă, asociaţii de consacrare. Sînt membru al Uniunii Ziariştilor, care este o uniune de creaţie, în sensul ziarist-autor, şi Uniunea Ziariştilor îmi acordă această calitate, după nişte criterii pe care le stabileşte ea în mod asociativ. Eşti membru dacă ai peste un număr de articole publicate, dacă ai lucrat peste un număr de ani în presă şi dovedeşti asta. Spun că este numai un for de consacrare, pentru că Uniunea poate da premii, poate să-şi constituie un consiliu care să atragă atenţia asupra unor abateri, dar nu mai mult, lucruri care însă pentru opinia publică pot începe, încet-încet, să conteze. Aşa cum contează şi cel din Germania şi din alte ţări. Un for de consacrare – dacă el se dovedeşte serios în ceea ce recomandă şi în ceea ce spune – are importanţă, contează dacă un asemenea for te descalifică în mod public. Nomenclatorul acela, nu întîmplător este un nomenclator de **ocupaţii**, şi nu de **profesii**. Pentru că, la profesii, într-adevăr, începe să fie dificil: cine e profesionist? În ciuda ridicolului exprimării de acolo, este luat din tipicul internaţional. Aşa arată lista asta în toate ţările. Nu asta e dificultatea, a formulării de acolo; e chiar foarte bine, într-un fel, că s-a căutat să fie cît mai completă. Dar, dacă se vorbea despre profesii, începea să fie necesar să se dovedească anumite studii în domeniu. Ca ocupaţie, este evident că cel care se ocupă de ziaristică poate să nu aibă nici un fel de studii, dar să aibă har şi, dacă, pe deasupra, în cîţiva ani, mai are şi cîteva premii acordate de uniunea de creatori, e chiar foarte important şi devine un ziarist consacrat. Iminentă ar trebui să fie pentru toţi constituirea sindicatului. Sigur că directorii de ziare, reprezentanţi ai patronatului, nu sînt interesaţi să apară. Dar ziariştii trebuie să se bată să-şi înţeleagă interesele şi să-şi facă sindicatul lor. Pentru asta au cadru legal, ei trebuie să se asocieze. Sindicatul te apără, de pildă, atunci cînd patronul schimbă linia ziarului. Cînd *Evenimentul zilei* a schimbat linia şi, după ce a înjurat într-o parte, a început să înjure în cealaltă, ziariştii aveau, poate, dreptul să spună că vor să plece de la ziar şi patronul să le plătească despăgubire, ca şi cum ar fi fost daţi afară. La fel în celălalt caz, în care patronul vinde ziarul. Aceste lucruri trebuie să fie garantate de un contract colectiv şi, în general, să fie impuse de sindicate.

Rodica Palade, Eugen Vasiliu şi Jon Greenberg

Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România susţine intrarea în NATO a României

În urmă cu două săptămîni, Organizaţia Mondială Evreiască pentru Restituiri (WJRO), organism afiliat la Congresul Mondial al Evreilor, adoptase la Ierusalim o rezoluţie în care se spunea că această organizaţie „va utiliza toate mijloacele de care dispune" pentru a bloca admiterea în NATO a României, Cehiei şi Poloniei. WJRO reproşa acestor ţări că „nu au făcut suficiente eforturi pentru restituirea proprietăţilor evreieşti confiscate în timpul regimurilor fasciste şi comuniste". Pe data de 10 iunie, Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România (FCER) a organizat o conferinţă de presă în care şi-a precizat poziţia faţă de rezoluţia WJRO. Cu această ocazie, a fost prezentat următorul comunicat.

Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România a aflat cu surprindere – consternare – şi nesfîrşită părere de rău, prin intermediul unor publicaţii bucureştene (avînd ca sursă de informare Agenţia Internaţională de Presă Reuters), despre o rezoluţie a WJRO (Organizaţia Mondială Evreiască pentru Restituiri) şi, în paralel, despre o declaraţie a vicepreşedintelui acestei organizaţii, Naphtalie Lavie, privind întîrzierea, tergiversarea, în fapt, a acţiunilor de restituire a bunurilor comunitare şi individuale evreieşti preluate abuziv în perioada regimului comunist în unele ţări, nominalizate fiind Polonia, Cehia şi România, în acelaşi context vorbindu-se şi despre intenţia WJRO de a se opune, din acelaşi motiv, intrării celor trei ţări în NATO.

Spunem că am aflat cu surprindere despre o astfel de declaraţie, deoarece d-l Naphtalie Lavie, vicepreşedintele WJRO, s-a aflat de curînd în România, în luna aprilie a.c., în fruntea unei delegaţii oficiale, vizita desfăşurîndu-se sub semnul unei excelente înţelegeri şi colaborări cu autorităţile române, iar deciziile la care s-a ajuns, de comun acord, în cadrul respectivelor întîlniri, **fiind deja transpuse în viaţă**. Respectiv, s-a emis **o ordonanţă de urgenţă a guvernului român privind retrocedarea unor proprietăţi comunitare evreieşti** (ordonanţa a şi intrat în vigoare, ca urmare a publicării ei în Monitorul Oficial), Senatul şi Camera Deputaţilor urmînd să le reconfirme, şi din unghiul puterii legislative, chiar în aceste zile. S-a hotărît cu acest prilej **crearea unei fundaţii în al cărei patrimoniu** – sub o conducere mixtă, a FCER şi WJRO – vor intra toate proprietăţile retrocedate prin această ordonanţă sau care vor fi retrocedate în viitor. Fundaţia a devenit şi ea realitate, statutul ei fiind definitivat de FCER.

Spunem că am aflat cu părere de rău despre amintita rezoluţie a WJRO, deoarece îndeplinirea întocmai a tuturor hotărîrilor la care s-a ajuns între partea română şi evreiască aflate în tratative reprezintă semnul cel mai sigur al unei bune colaborări de viitor. Cu atît mai mult cu cît actualul guvern al României şi, poate în primul rînd, preşedintele României sînt partizanii unei acţiuni ferme de restitutio in integrum – de restituire integrală – a proprietăţilor comunitare ale tuturor etniilor, într-o primă etapă, şi, mai apoi, a celorlalte proprietăţi preluate abuziv de regimurile totalitare.

D-l Naphtalie Lavie cunoaşte aceste evoluţii, sperăm, relaţiile Ministerului Afacerilor Externe al României cu WJRO fiind cît se poate de bune şi neputînd înţelege ce anume a putut distorsiona aceste evoluţii – altceva decît o eventuală informaţie eronată, fragmentară sau tendenţioasă. Regretăm că WJRO nu a cerut informaţii suplimentare din partea FCER, declaraţia acestei organizaţii fiind făcută fără cea mai sumară informare a Federaţiei noastre. De aici şi consternarea de care aminteam.

Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România, consecventă cu sine şi cu principiile sale – aşa cum am declarat cu repetate prilejuri –, a fost, este şi rămîne partizana fermă a restituirii proprietăţilor evreieşti, fără nici un prejudiciu pentru ţara în care trăim şi cu al cărei destin ne identificăm toţi cei 14.000 de evrei care trăim în România, şi fără nici un prejudiciu de fond şi de drept pentru etnia evreiască; după cum înţelegem că restituirea proprietăţilor individuale nu poate fi decît parte integrantă a unei legi organice de restituire a tuturor proprietăţilor individuale către toţi cei prejudiciaţi, indiferent de etnie.

Rămînem ferm convinşi că declaraţia se întemeiază pe o neînţelegere ori o denaturare premeditată de forţe răuvoitoare a raporturilor fireşti, pe care un dialog deschis între părţi le-ar putea uşor elucida, Federaţia fiind hotărîtă să se adreseze în acest scop Congresului Mondial Evreiesc, Agenţiei Evreieşti, B'nai B'rith, WJRO şi, nu în ultimul rînd, statului Israel, cu care România se află în cele mai bune relaţii, confirmate şi reconfirmate stăruitor, şi pe al căror sprijin România contează în aderarea sa la structurile NATO. O aderare cu multiple semnificaţii de normalitate, ca o nouă garanţie pentru evoluţia democratică a României, pentru îndeplinirea reformelor profunde pe care le angajează trecerea ţării la o economie de piaţă, pentru perfecţionarea structurilor proprii unui stat de drept, garant şi al restituirii proprietăţilor de care s-a amintit înainte.

Regretăm, totodată, că declaraţia d-lui Lavie în numele WJRO apare ca un şantaj, practică străină unei abordări democratice, aflată în afara normalităţii în lumea relaţiilor internaţionale şi străină de mentalitatea noastră iudaică cu care ne mîndrim. Din nou, ne place să credem că este o interpretare în afara intenţiilor WJRO. Denaturarea la care ne-am referit ar putea conduce tocmai la alterarea bunelor relaţii dintre România şi comunitatea evreiască mondială.

Sîntem convinşi că apropiata vizită a ministrului de Externe al României în Israel, cît şi eforturile FCER de a oferi un curs corect şi o evoluţie normală a raporturilor cu toate aceste organizaţii – pentru care vom pleda, ca şi pînă acum, în toate întîlnirile şi discuţiile noastre cu reprezentanţii Congresului Mondial Evreiesc, ai Agenţiei Evreieşti şi ai guvernului statului Israel – vor conduce final la lichidarea oricăror neînţelegeri şi suspiciuni. După cum sîntem convinşi că organismele evreieşti internaţionale ne vor susţine în continuare, fără rezerve, în pledoaria şi eforturile tuturor forţelor democratice româneşti pentru ca România să fie primită în structurile euro-atlantice.

Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România rămîne angajată ferm, prin toate forţele sale, în ampla acţiune a României de integrare în NATO.

Aşa să ne ajute Dumnezeu!

Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România

Revenirea germanilor în România

Presat de problema integrării noastre în NATO, d-l Radu Boroianu a făcut la Bonn, acum cîteva luni de zile, cîteva propuneri generoase pentru reîntoarcerea germanilor în România (incluzînd retrocedarea unor clădiri şi pămînturi). Întrebările puse ulterior d-lui Adrian Severin, în legătură cu o eventuală „strategie" a guvernului în acest sens, l-au pus pe acesta în încurcătură. De fapt, nimeni pînă astăzi nu a conceput un adevărat proiect care să bată la poarta acestei şanse, a reîntoarcerii în ţară a unei comunităţi cu o importanţă considerabilă pentru identitatea Transilvaniei (a cărei bogăţie constă în varietatea ei) şi, implicit, a întregii Românii.

Politicienii par mai puţin interesaţi de obiective (oricît de generoase) al căror termen nu poate fi decît lung. Există însă oameni, grupuri care privesc cu luciditate greutăţile revenirii germanilor născuţi în România tocmai pentru a putea găsi eventualele soluţii. Forumul Democratic German şi în special liderul ei, dr. Paul Phillipi, au pledat, pe diferite căi – ultimul, inclusiv prin exemplul personal – pentru atragerea saşilor emigraţi în Germania. Dr. Maria Luise Roth-Hoppner a constituit în acelaşi scop, la Sibiu, asociaţia „Arca lui Noe". Ar trebui amintită, în context, poziţia cvasitotalităţii organizaţiilor de saşi din Germania. Teza lor: locul saşilor este în Germania, a avut ca motivaţie (şi, desigur, ca explicaţie faţă de autorităţile germane) regimul inadmisibil creat de comunişti în România. E greu, astăzi, să renunţe la o motivaţie care a devenit, pentru ei, o chestiune de identitate.

Paul Phillipi, Maria Luise Roth-Hoppner, Smaranda Enache, Victor Neumann, Gerhard Mockel (care conduce Academia Evanghelică Transilvania) şi alţii (incluzîndu-i pe organizatori, dintre care aş menţiona-o pe impresionanta directoare a Academiei din Bad Boll, Godlind Bigalke) au fost prezenţi la conferinţa desfăşurată la Evangelische Akademie Bad Boll, *la sfîrşitul lunii mai, dedicată „Transilvaniei – impulsul european al României". În acest cadru, s-a pledat pentru o politică (românească) care să fructifice tradiţia europeană a Transilvaniei, una care asigură „spaţiul de regăsire" pentru germani. Dintre propuneri (recomandări, dorinţe) aş aminti: enunţarea interculturalităţii ca principiu al manualelor şcolare; iniţierea unor proiecte comune între istoricii tuturor etniilor; operări concrete în modul de prezentare a istoriei transilvane; reflectarea tradiţiilor locale şi regionale în denumirea străzilor, bi sau multi-lingvismul în denumirea localităţilor. O parte consistentă a discuţiilor s-a axat pe „atractivitatea" României pentru investitori şi necesitatea de a face o politică „de imagine", în acest sens. Dar nu este vorba numai despre afaceri, ci şi despre cooperări în domenii variate, incluzînd protecţia naturii şi a patrimoniului istoric.*

Conferinţa desfăşurată la Evangelische Akademie Bad Boll *ar fi fost eficientă dacă ea ar fi pregătit o strategie pentru ameliorarea cadrului general (în primul rînd, juridic) care să dea o şansă dorinţei libere, uneori ţinînd de hazard, a acelor sute sau mii de germani motivaţi personal să-şi facă (refacă?) viaţa în România. Aceasta a fost şi promisiunea participanţilor (ca plan de viitor), la final.*

GABRIEL ANDREESCU

Reduceri de personal în rîndul cadrelor didactice

Ca urmare a necesităţii restructurării economice şi în acest domeniu, Ministerul Învăţămîntului a decis o reducere a numărului de posturi cu 30.000 (de la 460.070 existente la 1 aprilie 1997 la 430.028). Potrivit declaraţiilor ministrului Învăţămîntului, Virgil Petrescu, făcute cu prilejul unei conferinţe de presă (12 iunie 1997), această restructurare va afecta în mică măsură sau chiar deloc cadrele didactice titulare. Reducerea va viza în principal posturile neocupate, care vor fi desfiinţate, cadrele didactice care au împlinit vîrsta de pensionare, cadrele didactice necalificate şi personalul TESA. Numai în învăţămîntul preuniversitar există în prezent cca 9.000 de cadre didactice care vor îndeplini pînă la 1 septembrie condiţiile de pensionare (numărul pensionabililor la nivelul întregului învăţămînt fiind de 13.000–14.000), a declarat Florin Diaconescu, secretar de stat în Ministerul Învăţămîntului. Toate prelungirile dincolo de vîrsta de pensionare acordate deja de inspectoratele şcolare au fost blocate pînă la rezolvarea problemei restructurării. Există, de asemenea, 5.000 de posturi TESA vacante, din care 85–90% vor putea fi desfiinţate. Totodată, 38.000 de posturi sînt ocupate în prezent de cadre didactice necalificate, din care două treimi în mediul rural. Astfel încît titularii nu au a se teme de această restrîngere. Dacă totuşi restructurarea va atinge posturi ocupate de titulari, acestora li se vor oferi locuri de muncă în şcoli aflate cît mai aproape de domiciliul lor.

Responsabilii din minister consideră că restrîngerea de posturi trebuia oricum făcută pînă în 1998, din cauza scăderii importante a numărului de elevi, ca urmare a reducerii natalităţii, în paralel cu o creştere cu cca 50.000 a numărului de posturi în învăţămînt în ultimii 7 ani. Ei apreciază, de asemenea, că procesul educaţional nu va avea de suferit, numărul de elevi într-o clasă şi norma didactică rămînînd aceleaşi.

Cu aceeaşi ocazie, ministrul Învăţămîntului a anunţat primele măsuri de restructurare a procesului de învăţămînt. Ele vor fi supuse dezbaterii publice şi vor intra în vigoare de abia în anul şcolar 1998–1999. Una dintre acestea este prelungirea anului şcolar la 36 de săptămîni, faţă de 34 în prezent, şi împărţirea lui în două semestre egale, cu o vacanţă de Crăciun, o vacanţă de iarnă între cele două semestre, o alta de Paşti şi o vacanţă de vară. Avantajul este eliminarea trimestrului al treilea, care este prea scurt şi nu permite o recapitulare finală necesară sedimentării cunoştinţelor, precum şi simplificarea sistemului de teze. Începînd cu vara lui 1998 se va introduce un examen naţional de capacitate la terminarea clasei a opta. Pe baza acestui examen şi a celui de bacalaureat se vor stabili ierarhii de admitere la licee şi universităţi. O altă măsură prevede restructurarea planului de învăţămînt, care va conţine în proporţie de 70% un curriculum de bază, comun la nivelul întregii ţări, restul de 30% urmînd a fi stabilit la nivel local, în funcţie de necesităţile specifice.

În învăţămîntul superior modificările vizează posibilitatea realizării doctoratului şi în altă specialitate decît cea absolvită. O altă prevedere va permite absolvenţilor de colegii universitare să urmeze un al doilea colegiu, fără examen, la fel cum pînă acum absolvenţii unei facultăţi puteau să se înscrie la o a doua facultate.

OANA ARMEANU

Adevărul despre

VICTOR BÂRSAN (GDS): Există în acest moment o mare cantitate de adevăr accesibil **juridic** despre mineriade. Mineriada din iunie '90 a însemnat o tentativă de resovietizare a României, de impunere prin teroare a unui partid unic. Efectul său a fost revigorarea pe termen scurt a regimului Iliescu, dar şi delegimitarea şi condamnarea sa la dispariţie. Personal sînt pasionat de faptul că locul care a fost cel mai rănit de mineriadă, adică Piaţa Universităţii, a fost cel în care au apărut germenii noii puteri. Unul din efectele acestei agresiuni a fost formarea unei obscure organizaţii, „Solidaritatea Universitară", care a prezentat pe Emil Constantinescu candidat la preşedinţie, cu destinul pe care îl cunoaştem. A fost o separare de ape în delegitimarea şi legitimarea unui regim sau a altuia.

Dintre invitaţii noştri, mă bucur să-l salut mai întîi pe d-l inginer Ioan Mănucu, cel care ne-a arătat că stă în putinţa fiecăruia dintre noi să schimbăm istoria. Domnia sa a oprit trenurile de mineri în seara zilei de 13 iunie, la 9.30 seara. Dacă s-ar fi găsit cineva care să facă mai departe o acţiune similară, să pună lumina roşie undeva pe calea trenurilor, trenurile s-ar fi oprit. Credeam că, după cîştigarea alegerilor, d-l Mănucu o să fie, poate, ministru al Transporturilor sau o persoană importantă în ierarhia ministerului. Dînsul este pensionat în acest moment, se ocupă de agricultură.

Biletele de călătorie în grup Petroşani-Bucureşti nu s-au plătit nici acum

IOAN MĂNUCU: Din punctul de vedere al Căii Ferate, această deplasare este reglementată şi acum după aceleaşi reguli ca şi atunci. Vreau să scot în evidenţă 5 puncte şi să stabilim pe seama lor dacă această acţiune a avut un caracter legal sau nu. „Tariful local de călători", art. 20, alin. 1 spune că trenurile, chiar dacă ar fi fost special comandate, se pot forma şi pot circula **numai** dacă disponibilităţile de material rulant şi dacă circulaţia o permit. La art. 17, alin. 3, pct. 1 din acelaşi „Tarif local", comanda se face cu cel mult 15 şi cel puţin 3 zile înainte de plecare. Acelaşi art.17, pct.1, alin.4, aprobarea pentru trenurile special comandate se dă de Regionala Căi Ferate în cazul călătoriilor în interiorul regionalei sau de Direcţia mişcare-comercial, în cazul călătoriilor pe două sau mai multe regionale. Cazul nostru a fost două sau mai multe regionale. Art. 17, pct. 4, plata se face din timp, cu cel puţin 6 ore înainte de plecarea trenului. Iar art. 21, pct. 2, accesul călătorilor în trenurile special comandate se face pe baza biletelor de control emise după încasarea biletelor de călătorie în grup. După informaţiile mele, nici pînă la această oră, plata trenurilor de la Petroşani la Bucureşti nu a fost achitată. Aceste informaţii au fost depuse de mine la Procuratura Generală a României, ca sesizare penală, cu nr. 56. 193, în 10.08.1990. Nu s-a dat nici un răspuns acestei sesizări. A fost depusă la primul-ministru, d-l Petre Roman, cu nr. 20.070 din 4.09.1990. Nu s-a răspuns nimic. Întîmplarea a făcut ca în seara respectivă să fiu informat despre ce se întîmpla şi să mă găsesc la punctul de dispecerat de la Regionala Căi Ferate Craiova şi, conform atribuţiilor din regulamentele Căii Ferate, m-am opus circulaţiei acestor trenuri.

Fără argumente, primul-ministru Petre Roman a declarat în 1990 că nu guvernul a organizat mineriada

Nici pînă la această oră instituţia Căii Ferate, guvernul României nu şi-au însuşit această ilegalitate. Am fost îndepărtat din serviciu şi am întîmpinat opoziţie la revenirea înapoi. Am cîştigat într-un tribunal intern al Căii Ferate reîncadrarea, cu plata din urmă. Expunerea situaţiei transportului minerilor la Bucureşti s-au făcut şi în cadrul unor audieri organizate în baza Programului Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare şi de Organizaţia Internaţională a Muncii, prilej cu care, timp de o oră, am dus un război juridic cu reprezentanţii guvernului din septembrie 1990, cu delegaţi ai Ministerului Justiţiei şi Ministerului Transporturilor. Pe baza argumentelor mele juridice n-au putut să îmi mai găsească vreo vină. Deci, la nivel de instituţie şi guvern, nu s-a recunoscut nici o greşeală, cu toate că d-l prim-ministru Petre Roman, în 15–16 iunie 1990, la interviurile date la televiziunile franceză şi italiană, a spus clar că guvernul nu a organizat, ci din contră, a încercat să se opună. Dar n-a venit şi cu argumentele. În seara de 13 iunie 1990, directorul RCF Craiova a mobilizat Procuratura, prin procurorul Dimon Vasile (care, pe timpul cercetării, a dat dovadă de profesionalism) şi Poliţia locală. Deşi avizaţi încă din seara de 13 iunie 1990 despre ce se va întîmpla, n-au luat nici o măsură. Iar procurorul Dimon la această oră este supus unor vexaţiuni la Craiova, pentru că este singurul care a acţionat în perioada scursă împotriva corupţilor şi a celor rău intenţionaţi din judeţ. Este falsă ideea că nu se găsesc persoane vinovate sau că Justiţia şi Poliţia nu au de unde să înceapă. Eu vă dau nume de la RCF

Craiova şi similar se regăsesc, la nivel de minister şi la celelalte regionale. Este vorba de directorul **Dobre Gheorghe**, inginer care a fost pe timpul respectiv director general la RCF Craiova (între 1990–1992), a lucrat apoi director de sinteză la SNCFR (între 1992–1996), apoi în 1996 a lucrat ca prefect de Dolj, iar acum este directorul Direcţiei privatizare din Ministerul Transporturilor. Este vinovat direct. În seara respectivă a organizat trecerea trenurilor şi a cerut cercetarea penală a celor care i-au atras atenţia că nu e în regulă. Ing. **Costea Constantin**, şef Divizie instalaţii la RCF Craiova, prezent personal la cele întîmplate. Ulterior, director tehnic la Instalaţii, între 1991–1994, şef serviciu plan-dezvoltare, 1994–1996, actual director Infrastructură, pus în 1997 de noua putere. **Moldovan Dumitru**, ing. pr. II, care, culmea culmilor, pe timpul noii puteri sau la sfîrşitul vechii puteri, este şi revoluţionar, cu certificat! Ing. **Vulcanu Silviu** a fost director pentru linii, acum pensionar, **Davidescu Ion**, director mişcare-comercial, pensionar, colonel de poliţie **Turturică** de la Poliţia Transporturi, procuror **Dimon**. Şi încă două persoane interesante: ing. **Dorobanţu Valeriu**, care în 1980 a fost director organizare şi control la Ministerul Transporturilor, bănuiesc că oficial acoperit de Securitate, dat afară din funcţie în dec.1989, a trecut la Siguranţa Circulaţiei, iar la 14–15 iunie n-a plecat de la RCF pînă nu mi s-a desfăcut contractul meu de muncă, la insistenţele lui şi ale ing. Cutieru Ion. Numai eu v-am spus 9 oameni care sînt implicaţi direct şi vinovaţi pentru transportul minerilor la Bucureşti. Singurii care au sesizat aspectul nenormal au fost salariaţii de rînd ai Căii Ferate.

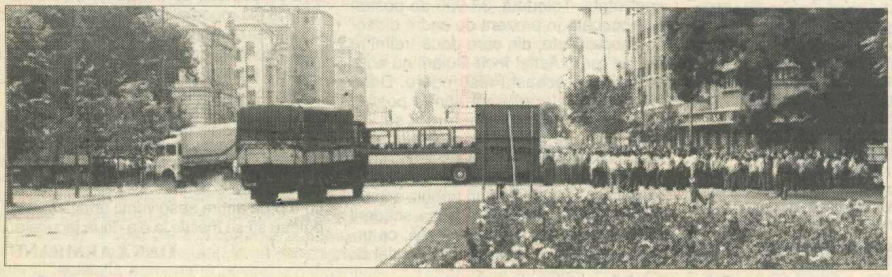

Peste 1.000 de oameni reţinuţi abuziv în unităţi militare şi peste 40 de persoane ucise

VIOREL ENE (preşedintele „Asociaţiei victimelor mineriadelor"): Peste 1.000 de oameni au fost reţinuţi abuziv la Măgurele şi Băneasa. Unii luaţi de pe stradă, unii de la locul de muncă, strînşi şi duşi la Măgurele şi Băneasa, adică la unităţi militare. Din punct de vedere legal, aceşti oameni au fost reţinuţi mai mult de 24 de ore abuziv, pentru că nu s-au emis mandate de arestare decît după 3–8 zile. Din 1.024 de cazuri pe care le recunoaşte Procuratura azi, dintre cei consideraţi „suspecţi" de Procuratură, peste 800 de oameni au fost eliberaţi. Rămîn cca 170 de persoane, împotriva cărora s-au emis mandate de arestare. Doar 76 de persoane au fost trimise în judecată Diferenţa este clar imputabilă procurorilor care au emis aceste mandate şi superiorilor lor, care au validat prelungirea peste 30 de zile a acestor mandate. Un material în acest sens este întocmit de d-na procuror Monica Macovei, în care sînt analizate 72 de cazuri, dintre care 59 sînt imputabile procurorilor. Au fost oameni maltrataţi, au fost morţi.

Pe 13 iunie, în faţa Ministerului de Interne au fost ucişi 4 oameni, prin împuşcare. Mai nou, sînt 5 cazuri, nu ştiu al cincilea în ce zonă a fost omorît. Din datele noastre, peste 40 de persoane au fost ucise şi îngropate la Străuleşti şi la Domneşti. Lucrul acesta urmează să-l cercetăm şi să venim cu date mai concrete. Au fost oameni maltrataţi, bătuţi, jefuiţi, schingiuiţi. **„Asociaţia"** poate pune la dispoziţie materiale probatorii. Dintre aceştia, 746 au făcut plîngeri penale, depuse în termenul legal, care, în momentul de faţă sînt nesoluţionate. **„Asociaţia"** a făcut multe demersuri, la Procuratura Generală, Ministerul de Interne, am fost în audienţă la d-l ministru Dejeu, la d-l procuror general Cochinescu. D-l Cochinescu nu consideră că procurorii sînt vinovaţi, iar de cele 746 de cazuri, cu aşa-zişi autori necunoscuţi se consideră că sînt în grădina d-lui ministru de Interne. Asociaţia noastră a avut o întrevedere cu dînsul, din păcate fără rezultat concret. Din cele 746 de cazuri, Ministerul de Interne recunoaşte doar 71, dintre care dînşii consideră că 46 au fost soluţionate, mai rămînînd cca 25 în curs de soluţionare. Eu sînt printre cei care am depus plîngere penală încă din 1990, am făcut toate demersurile legale, certificatul medical este de 55 de zile, deşi am fost spitalizat peste 90, deci cazul meu nu este trecut la prescripţii. Poliţiştii au fost implicaţi în mod clar în represiune, i-au însoţit pe mineri, chiar le-au dat concursul. Avem casete şi fotografii în care apar mineri în maşină de poliţie, condusă de ofiţeri de poliţie. Dosarele noastre de la Procuratură au fost trimise la poliţiştii implicaţi în aceste cazuri. Dosarele sînt în starea aceasta din 1990. Salariaţii Ministerului de Interne au primit degeaba salariu pentru rezolvarea acestor cazuri. La Procuratură, aceeaşi situaţie, procurori implicaţi în cercetarea evenimentelor din 1990 sînt încă în posturi de conducere în Procuratură. Procurorul general Nicolae Cochinescu se opune din toate puterile la o cercetare corectă. **„Asociaţia"** a depus, afară de multe alte documente, pe data de 14 februarie 1997, o plîngere penală împotriva lui Miron Cosma, prin care solicitam anchetarea lui şi pentru 1990. Nu este firesc să fie cercetat numai pentru 1991, cînd ştim bine ce a făcut el în 1990. Fiind arestat, poate foarte bine fi cercetat şi pentru faptele din 1990. Pe 18 februarie 1997 am depus plîngere penală împotriva numiţilor **Cosma Miron**, **Cămărăşescu Nicolae**, **Iliescu Ion**, **Roman Petre**, **Voiculescu Gelu Voican**, **Diamandescu Corneliu**, **Chiţac Mihai**, **Băsescu Traian**, lista aceasta rămînînd deschisă, urmînd să o continuăm după strîngerea altor dovezi . Dosarul a zăcut 2 luni la Parchetul General, am primit răspuns de la d-l procuror Cinteză. 7 ani nu s-a făcut nimic, sperăm ca măcar acum, cu noua conducere politică, să se mişte ceva.

Arestări fără probe

MONICA MACOVEI (fost procuror): Primul meu contact a fost pe 13 iunie, cînd eram procuror la sectorul 1. Cînd am ajuns la birou, dimineaţa,

mineriade

procurorul-şef de atunci ne-a spus că un grup de 4–5 procurori să mergem la Măgurele. Acolo oamenii aduşi de la 5 dimineaţa stăteau la măsuţe şi scriau, păziţi de poliţişti. Declaraţiile lor erau aduse într-un singur birou, unde eram toţi cei 6–7 procurori. Am făcut aşa un teanc, am zis că nu este nici o probă, nici o vinovăţie, toată lumea trebuie să plece acasă. După **3–4 ore**, a venit fostul procuror-şef al Capitalei şi procurorul Ovidiu Păun (în prezent adjunctul d-lui Pavel Abraham, pe atunci, şef de birou la Procuratura Capitalei). După ce am spus opinia mea şi a unui alt coleg de la sectorul 1, că toată lumea trebuie să plece acasă, a zis: *„Mulţumim, plecaţi dv. acasă"*. În 1991 eram procuror şef de birou la Procuratura Capitalei. Procuratura analizează în fiecare an dosarele cu persoane arestate, dar netrimise în judecată, dosare care sînt finalizate prin alte soluţii decît trimitere în judecată şi analizează probele care au existat în momentul arestării preventive: adică dacă mandatul a fost sau nu legal. În anul 1992 am făcut acest lucru pentru dosarele soluţionate în anul 1991, an în care au început să vină de la IGP o parte din dosarele mineriadei, ale celor arestaţi, dar netrimişi în judecată, cu propuneri de scoatere de sub urmărire penală şi aplicarea unei amenzi administrative. Asta înseamnă că există infracţiune, există vinovăţie, dar pericolul social al faptei este atît de mic că nu merită să trimitem în judecată şi propunerea era să dăm o amendă administrativă, pe atunci de 1.000 lei. E hilar că în iunie 1990 ai considerat că trebuie să fie arestaţi pentru că prezintă pericol pentru ordinea publică, iar peste un an spui să le dăm 1.000 lei amendă. Motivul era că nu erau probe. Aşa cum n-au fost probe de arestare, nu erau nici de trimitere în judecată. Şi una e în ograda Parchetului, şi alta este să trimiţi dosarul în instanţă. Şi atunci, au preferat să rămînă aşa. Eu am dat în 1991 un număr de 10 soluţii de scoatere de sub urmărire penală fără amendă administrativă. Iar în 1992, cînd am întocmit acest material, cu soluţiile de netrimitere în judecată pentru persoanele arestate, am înaintat cele 76 de dosare pe care eu le-am văzut venind de la IGP cu măsura arestării preventive, întemeiată sau nu. Şi deci, cînd le-am terminat, am ajuns la concluzia că în 60 de dosare soluţia arestării a fost nelegală, nu există nici un fel de probă. Am dat şi numele procurorilor şi ale procurorilor-şefi care au dispus prelungirile. Acest material l-am trimis la Parchetul General, cerînd să se pronunţe pe vinovăţia procurorilor şi a procurorilor-şefi care au prelungit arestarea, dar de atunci nu am mai auzit vreodată de raportul meu.

Poliţia a acţionat braţ la braţ cu minerii

Cîteva cuvinte despre constatările mele, la parcurgerea acestor dosare în 1991 şi 1992. Poliţia a acţionat braţ la braţ cu minerii. Mineri şi poliţişti, fie în grupuri mixte, fie numai minerii, culegeau oamenii de pe stradă, din Universitate, din partide politice şi îi duceau la Poliţie. Am sesizat şi atunci aceasta, şi nu s-a întîmplat nimic, pentru că, între 1–8 zile, în sediile poliţiei de la Măgurele, Băneasa, Academia de Poliţie, Roşu şi altele, au stat reţinuţi oameni fără nici un fel de act legal, privaţi de libertate, fără mandate, legale sau nu. Dacă un poliţist reţine pe cineva fără un act legal, o face cu un ordin care vine de foarte sus, din Ministerul de Interne. Există cîteva astfel de dovezi scrise, procese verbale uitate din greşeală în unele dosare, în care se scrie *„din ordinul d-lui general Penciu, către UM Măgurele, Secţia de Poliţie x"*, *„din ordinul d-lui general Penciu vă trimitem pe Popescu Ion"*. Deci, Popescu Ion era trimis de la o secţie de poliţie din Bucureşti la Măgurele. Aşadar, există cel puţin o persoană care în 1990 a dat ordin. Citind conţinutul actelor de constatare – acum poate veţi zîmbi, dar oamenii aceştia au stat în puşcărie 3–4 luni – am găsit o persoană la care au venit minerii acasă, unde au găsit fotografia d-lui Alexandru Paleologu, *Imnul Golanilor* şi inscripţia „Golancă". Au făcut scandal, au bătut-o, au rupt-o, au furat şi au dus-o la poliţie, unde a fost reţinută şi arestată de Parchet. Alt caz este al familiei Boştinaru, unde poliţiştii, de data aceasta de la Secţia 15, au găsit material de propagandă al PNŢCD şi al d-lui Ion Raţiu. În procesul verbal a ceea ce au găsit în locuinţa lor, pe baza căruia au fost arestaţi, scrie: *„manifeste scrise la maşina de scris, toate cu conţinut de instigare, mobilizare a muncitorilor la forţă împotriva guvernului, FSN, Securităţii, Poliţiei, Televiziunii, Armatei, toate ale PNŢCD şi Ion Raţiu. Apeluri scrise cu conţinut duşmănos ale PNŢCD, cam 50. Coale de hîrtie cu autobiografia lui Ion Raţiu, reclame cu PNŢCD şi Ion Raţiu, pungi inscripţionate, baloane cu aceeaşi inscripţie «Ion Raţiu»" Toate acestea au fost considerate „material duşmănos"* şi ne arată cum au gîndit poliţiştii şi procurorii.

Despre poliţie se tace în continuare

Sigur că aceşti procurori sînt vinovaţi, însă nemulţumirea mea este că despre poliţie se tace în continuare. D-l Pavel Abraham, la întîlnirea de ieri la Alianţa Civică, a prezentat un fel de film îmblînzit al evenimentelor din '90, în sensul că la Academia de Poliţie Băneasa reţinuţii au fost îngrijiţi, hrăniţi, deşi acolo au fost oameni crunt bătuţi. Plîngerea organizaţiei „13–15 iunie" se află la Parchetul Militar, pentru că, atît timp cît există şi militari implicaţi în evenimente, competenţa revine parchetelor militare. Pentru unele dintre aceste infracţiuni există termen de prescripţie, unele s-au şi prescris. Cine face anchetă, deci, trebuie să se grăbească şi, oricum, vinovaţii trebuie să-i stabilim, chiar dacă nu se aplică răspunderea penală.

PAVEL ABRAHAM (şeful IGP): M-am angajat în faţa dv., ieri, cu privire la faptul că d-l Ene a spus că are 746 de cereri, eu am spus că n-am cunoştinţă, dar am şi luat măsuri azi să-i prezentăm d-lui ministru de Interne o situaţie clară.

GAVRIL DEJEU (ministru de Interne): Aici este nevoie să se constituie un organism bine articulat, căruia să i se pună la îndemînă pîrghiile necesare, probatorii, pentru a putea scoate la lumină adevărul acelor vremi. Eu personal socot că, în ciuda încărcăturii de atribuţii cu care sîntem confruntaţi zilnic, nici rezolvarea acestor lucruri nu trebuie amînată. Socot că ar trebui să se înfiinţeze acest organism comun, căruia să i se fixeze printr-o anumită hotărîre politică structura şi competenţele.

Voce: Printre priorităţile pe care le-aţi menţionat, se află cumva şi aceea de a menaja pe partenerii dv. de coaliţie care au fost implicaţi în evenimentele din acel timp?

GAVRIL DEJEU: Eu v-am spus că nu voi menaja nici pe oamenii propriului meu minister care vor intra în viziunea acestei cercetări, necum pe alţii.

Dosare închise în fişete de 7 ani

NICOLAE ŞTEFĂNESCU-DRĂGĂNEŞTI (preşedintele LADO): Nu există imunitate parlamentară pentru bandele care au atacat Bucureştiul. Noi cerem să fie anchetate persoanele din aceste bande. Dacă ei se vor referi la unele persoane de la care au primit dispoziţii, asta e altă chestiune. E ca secretul lui Polichinelle, că d-l senator Ion Iliescu a mulţumit minerilor că au venit în Bucureşti. Toată lumea ştie că am avut un prim-ministru, d-l Petre Roman, pe care anumite persoane nu vor să-l deranjeze, ca doamne fereşte să nu se strice coaliţia parlamentară. Un prim-ministru care acceptă ca un ministru al său să ia măsurile care s-au luat atunci, împreună cu aşa-zişii mineri e măcar complice. Vă citesc dintr-o declaraţie zguduitoare a lui Horac Iulia, o copilă de 19 ani: *„Noi am trecut printre cordoanele de poliţişti loviţi foarte tare în cap de bastoanele acestora. Eram trîntiţi pe jos, plini de sînge (...) i-au băgat pe toţi în maşină, în aer închis. De atîta bătaie, toţi am urinat şi era îngrozitor în dubă, timp de o oră şi ceva"*. Restul, pe care le-am trimis la Parchet, e un coşmar. Pe 14 iunie, am trecut prin Piaţa Universităţii şi am constatat că se întîmplau lucruri înfiorătoare. Un om tînăr, cu ochiul drept scurs, era ţinut de dreapta de un militar, de stînga de un poliţist şi în spate bestiile dădeau cu bîtele în el.

S-au trimis plîngeri în 1990. Am cerut să se trimită la Procuratura Militară, pentru că erau implicaţi ofiţeri şi soldaţi. Teancul de dosare a stat cîteva luni la Procuratura Militară, după care s-a întors la Procuratura Generală. După luni de zile am cerut relaţii, de ce nu se trimit în judecată. Răspunsul: *„Lucrările sînt în curs de judecată"*. În fiecare an ni se comunică faptul că cercetările continuă. În 1994, d-na Monica Macovei a venit şi a cercetat la noi. Nu s-a mişcat nimic la Parchetul General. Mai tîrziu, de la Parchetul General am primit o adresă în care ni se spune că s-ar fi luat măsuri, dacă Poliţia ar înţelege să-şi facă datoria. Ne mai spune că controlul s-a efectuat în două etape, noiembrie '93, martie '94, fiind verificate secţiile 1, 5, 10 Poliţie. În adresa către d-l general Niţu Nicolae, procurorul general spune: *„Din totalul de cauze verificate, lucrătorii de poliţie nu au efectuat nici un act de cercetare"*, timp de 3 ani de zile. În ianuarie 1997 ne adresăm d-lui procuror general, d-lui ministru al Justiţiei, d-lui preşedinte al României şi d-lui ministru Remus Opriş. Din 21 ianuarie, 6 luni n-am primit nici un răspuns. Ce cerem noi? Secţia 1 Poliţie are cele mai multe dosare închise în fişet. Mi s-a spus că au ordin să nu umble la ele. Daţi ordin, d-le ministru, ca subalternii să deschidă fişetul şi să dea drumul la dosare, unde sînt: declaraţiile victimelor, declaraţiile martorilor, fotografii, diferite sesizări care au venit de la diferiţi oameni şi organizaţii. Ce comisie? Vrei să nu meargă ceva, faci o comisie! Să trimită dosarul la Parchet, Parchetul la tribunal. Tribunalul are dreptul să administreze în continuare probe, să le verifice pe cele care sînt, că sînt destule, şi am terminat! Dacă vrem să judecăm evenimentele din 1990! Nu vrem să le judecăm?

Adevărul despre

VICTOR BÂRSAN (GDS): Există în acest moment o mare cantitate de adevăr accesibil **juridic** despre mineriade. Mineriada din iunie '90 a însemnat o tentativă de resovietizare a României, de impunere prin teroare a unui partid unic. Efectul său a fost revigorarea pe termen scurt a regimului Iliescu, dar şi delegimitarea şi condamnarea sa la dispariţie. Personal sînt pasionat de faptul că locul care a fost cel mai rănit de mineriadă, adică Piaţa Universităţii, a fost cel în care au apărut germenii noii puteri. Unul din efectele acestei agresiuni a fost formarea unei obscure organizaţii, „Solidaritatea Universitară", care a prezentat pe Emil Constantinescu candidat la preşedinţie, cu destinul pe care îl cunoaştem. A fost o separare de ape în delegitimarea şi legitimarea unui regim sau a altuia.

Dintre invitaţii noştri, mă bucur să-l salut mai întîi pe d-l inginer Ioan Mănucu, cel care ne-a arătat că stă în putinţa fiecăruia dintre noi să schimbăm istoria. Domnia sa a oprit trenurile de mineri în seara zilei de 13 iunie, la 9.30 seara. Dacă s-ar fi găsit cineva care să facă mai departe o acţiune similară, să pună lumina roşie undeva pe calea trenurilor, trenurile s-ar fi oprit. Credeam că, după cîştigarea alegerilor, d-l Mănucu o să fie, poate, ministru al Transporturilor sau o persoană importantă în ierarhia ministerului. Dînsul este pensionat în acest moment, se ocupă de agricultură.

Biletele de călătorie în grup Petroşani-Bucureşti nu s-au plătit nici acum

IOAN MĂNUCU: Din punctul de vedere al Căii Ferate, această deplasare este reglementată şi acum după aceleaşi reguli ca şi atunci. Vreau să scot în evidenţă 5 puncte şi să stabilim pe seama lor dacă această acţiune a avut un caracter legal sau nu. „Tariful local de călători", art. 20, alin. 1 spune că trenurile, chiar dacă ar fi fost special comandate, se pot forma şi pot circula **numai** dacă disponibilităţile de material rulant şi dacă circulaţia o permit. La art. 17, alin. 3, pct. 1 din acelaşi „Tarif local", comanda se face cu cel mult 15 şi cel puţin 3 zile înainte de plecare. Acelaşi art.17, pct.1, alin.4, aprobarea pentru trenurile special comandate se dă de Regionala Căi Ferate în cazul călătoriilor în interiorul regionalei sau de Direcţia mişcare-comercial, în cazul călătoriilor pe două sau mai multe regionale. Cazul nostru a fost două sau mai multe regionale. Art. 17, pct. 4, plata se face din timp, cu cel puţin 6 ore înainte de plecarea trenului. Iar art. 21, pct. 2, accesul călătorilor în trenurile special comandate se face pe baza biletelor de control emise după încasarea biletelor de călătorie în grup. După informaţiile mele, nici pînă la această oră, plata trenurilor de la Petroşani la Bucureşti nu a fost achitată. Aceste informaţii au fost depuse de mine la Procuratura Generală a României, ca sesizare penală, cu nr. 56. 193, în 10.08.1990. Nu s-a dat nici un răspuns acestei sesizări. A fost depusă la primul-ministru, d-l Petre Roman, cu nr. 20.070 din 4.09.1990. Nu s-a răspuns nimic. Întîmplarea a făcut ca în seara respectivă să fiu informat despre ce se întîmpla şi să mă găsesc la punctul de dispecerat de la Regionala Căi Ferate Craiova şi, conform atribuţiilor din regulamentele Căii Ferate, m-am opus circulaţiei acestor trenuri.

Fără argumente, primul-ministru Petre Roman a declarat în 1990 că nu guvernul a organizat mineriada

Nici pînă la această oră instituţia Căii Ferate, guvernul României nu şi-au însuşit această ilegalitate. Am fost îndepărtat din serviciu şi am întîmpinat opoziţie la revenirea înapoi. Am cîştigat într-un tribunal intern al Căii Ferate reîncadrarea, cu plata din urmă. Expunerea situaţiei transportului minerilor la Bucureşti s-au făcut şi în cadrul unor audieri organizate în baza Programului Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare şi de Organizaţia Internaţională a Muncii, prilej cu care, timp de o oră, am dus un război juridic cu reprezentanţii guvernului din septembrie 1990, cu delegaţi ai Ministerului Justiţiei şi Ministerului Transporturilor. Pe baza argumentelor mele juridice n-au putut să îmi mai găsească vreo vină. Deci, la nivel de instituţie şi guvern, nu s-a recunoscut nici o greşeală, cu toate că d-l prim-ministru Petre Roman, în 15–16 iunie 1990, la interviurile date la televiziunile franceză şi italiană, a spus clar că guvernul nu a organizat, ci din contră, a încercat să se opună. Dar n-a venit şi cu argumentele. În seara de 13 iunie 1990, directorul RCF Craiova a mobilizat Procuratura, prin procurorul Dimon Vasile (care, pe timpul cercetării, a dat dovadă de profesionalism) şi Poliţia locală. Deşi avizaţi încă din seara de 13 iunie 1990 despre ce se va întîmpla, n-au luat nici o măsură. Iar procurorul Dimon la această oră este supus unor vexaţiuni la Craiova, pentru că este singurul care a acţionat în perioada scursă împotriva corupţilor şi a celor rău intenţionaţi din judeţ. Este falsă ideea că nu se găsesc persoane vinovate sau că Justiţia şi Poliţia nu au de unde să înceapă. Eu vă dau nume de la RCF

Craiova şi similar se regăsesc, la nivel de minister şi la celelalte regionale. Este vorba de directorul **Dobre Gheorghe**, inginer care a fost pe timpul respectiv director general la RCF Craiova (între 1990–1992), a lucrat apoi director de sinteză la SNCFR (între 1992–1996), apoi în 1996 a lucrat ca prefect de Dolj, iar acum este directorul Direcţiei privatizare din Ministerul Transporturilor. Este vinovat direct. În seara respectivă a organizat trecerea trenurilor şi a cerut cercetarea penală a celor care i-au atras atenţia că nu e în regulă. Ing. **Costea Constantin**, şef Divizie instalaţii la RCF Craiova, prezent personal la cele întîmplate. Ulterior, director tehnic la Instalaţii, între 1991–1994, şef serviciu plan-dezvoltare, 1994–1996, actual director Infrastructură, pus în 1997 de noua putere. **Moldovan Dumitru**, ing. pr. II, care, culmea culmilor, pe timpul noii puteri sau la sfîrşitul vechii puteri, este şi revoluţionar, cu certificat! Ing. **Vulcanu Silviu** a fost director pentru linii, acum pensionar, **Davidescu Ion**, director mişcare-comercial, pensionar, colonel de poliţie **Turturică** de la Poliţia Transporturi, procuror **Dimon**. Şi încă două persoane interesante: ing. **Dorobanţu Valeriu**, care în 1980 a fost director organizare şi control la Ministerul Transporturilor, bănuiesc că oficial acoperit de Securitate, dat afară din funcţie în dec.1989, a trecut la Siguranţa Circulaţiei, iar la 14–15 iunie n-a plecat de la RCF pînă nu mi s-a desfăcut contractul meu de muncă, la insistenţele lui şi ale ing. Cutieru Ion. Numai eu v-am spus 9 oameni care sînt implicaţi direct şi vinovaţi pentru transportul minerilor la Bucureşti. Singurii care au sesizat aspectul nenormal au fost salariaţii de rînd ai Căii Ferate.

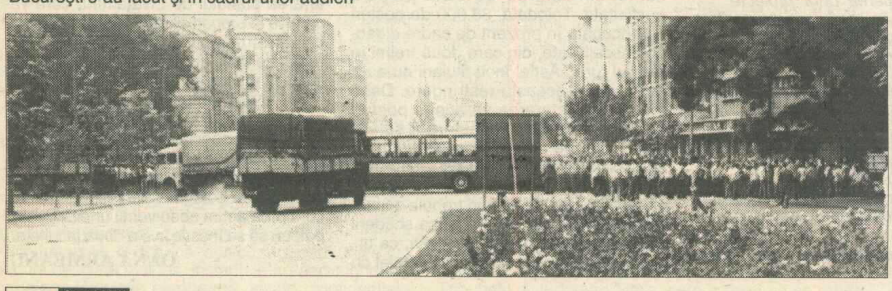

Peste 1.000 de oameni reţinuţi abuziv în unităţi militare şi peste 40 de persoane ucise

VIOREL ENE (preşedintele „Asociaţiei victimelor mineriadelor"): Peste 1.000 de oameni au fost reţinuţi abuziv la Măgurele şi Băneasa. Unii luaţi de pe stradă, unii de la locul de muncă, strînşi şi duşi la Măgurele şi Băneasa, adică la unităţi militare. Din punct de vedere legal, aceşti oameni au fost reţinuţi mai mult de 24 de ore abuziv, pentru că nu s-au emis mandate de arestare decît după 3–8 zile. Din 1.024 de cazuri pe care le recunoaşte Procuratura azi, dintre cei consideraţi „suspecţi" de Procuratură, peste 800 de oameni au fost eliberaţi. Rămîn cca 170 de persoane, împotriva cărora s-au emis mandate de arestare. Doar 76 de persoane au fost trimise în judecată Diferenţa este clar imputabilă procurorilor care au emis aceste mandate şi superiorilor lor, care au validat prelungirea peste 30 de zile a acestor mandate. Un material în acest sens este întocmit de d-na procuror Monica Macovei, în care sînt analizate 72 de cazuri, dintre care 59 sînt imputabile procurorilor. Au fost oameni maltrataţi, au fost morţi.

Pe 13 iunie, în faţa Ministerului de Interne au fost ucişi 4 oameni, prin împuşcare. Mai nou, sînt 5 cazuri, nu ştiu al cincilea în ce zonă a fost omorît. Din datele noastre, peste 40 de persoane au fost ucise şi îngropate la Străuleşti şi la Domneşti. Lucrul acesta urmează să-l cercetăm şi să venim cu date mai concrete. Au fost oameni maltrataţi, bătuţi, jefuiţi, schingiuiţi. **„Asociaţia"** poate pune la dispoziţie materiale probatorii. Dintre aceştia, 746 au făcut plîngeri penale, depuse în termenul legal, care, în momentul de faţă sînt nesoluţionate. **„Asociaţia"** a făcut multe demersuri, la Procuratura Generală, Ministerul de Interne, am fost în audienţă la d-l ministru Dejeu, la d-l procuror general Cochinescu. D-l Cochinescu nu consideră că procurorii sînt vinovaţi, iar de cele 746 de cazuri, cu aşa-zişi autori necunoscuţi se consideră că sînt în grădina d-lui ministru de Interne. Asociaţia noastră a avut o întrevedere cu dînsul, din păcate fără rezultat concret. Din cele 746 de cazuri, Ministerul de Interne recunoaşte doar 71, dintre care dînşii consideră că 46 au fost soluţionate, mai rămînînd cca 25 în curs de soluţionare. Eu sînt printre cei care am depus plîngere penală încă din 1990, am făcut toate demersurile legale, certificatul medical este de 55 de zile, deşi am fost spitalizat peste 90, deci cazul meu nu este trecut la prescripţii. Poliţiştii au fost implicaţi în mod clar în represiune, i-au însoţit pe mineri, chiar le-au dat concursul. Avem casete şi fotografii în care apar mineri în maşină de poliţie, condusă de ofiţeri de poliţie. Dosarele noastre de la Procuratură au fost trimise la poliţiştii implicaţi în aceste cazuri. Dosarele sînt în starea aceasta din 1990. Salariaţii Ministerului de Interne au primit degeaba salariu pentru rezolvarea acestor cazuri. La Procuratură, aceeaşi situaţie, procurori implicaţi în cercetarea evenimentelor din 1990 sînt încă în posturi de conducere în Procuratură. Procurorul general Nicolae Cochinescu se opune din toate puterile la o cercetare corectă. **„Asociaţia"** a depus, afară de multe alte documente, pe data de 14 februarie 1997, o plîngere penală împotriva lui Miron Cosma, prin care solicităm anchetarea lui şi pentru 1990. Nu este firesc să fie cercetat numai pentru 1991, cînd ştim bine ce a făcut el în 1990. Fiind arestat, poate foarte bine fi cercetat şi pentru faptele din 1990. Pe 18 februarie 1997 am depus plîngere penală împotriva numiţilor **Cosma Miron, Cămărăşescu Nicolae, Iliescu Ion, Roman Petre, Voiculescu Gelu Voican, Diamandescu Corneliu, Chiţac Mihai, Băsescu Traian**, lista aceasta rămînînd deschisă, urmînd să o continuăm după strîngerea altor dovezi . Dosarul a zăcut 2 luni la Parchetul General, am primit răspuns de la d-l procuror Cinteză. 7 ani nu s-a făcut nimic, sperăm ca măcar acum, cu noua conducere politică, să se mişte ceva.

Arestări fără probe

MONICA MACOVEI (fost procuror): Primul meu contact a fost pe 13 iunie, cînd eram procuror la sectorul 1. Cînd am ajuns la birou, dimineaţa,

Atunci, nu perioada pe care Convenţia Democrată are mandat, de 4 ani, ci 8 ani de aici înainte nu se va da drumul la dosare.

ION RAŢIU (deputat PNŢCD): Eu cred că, în cazul meu, cei doi, colonel Ion Nicolae şi ofiţer Dumitrescu, care a condus maşina, au venit cu instrucţiuni precise de la Ministerul de Interne. Maşina a fost scoasă din parcul ministerului, cu foaie de parcurs, este o dovadă concretă, stabilită prin autoritatea lucrului judecat. Procesul a durat 6 ani, ba la instanţele militare, ba la cele civile, schimbări, recursuri, apeluri, dar n-am cedat. Avem autoritatea lucrului judecat care spune categoric: aceşti oameni au venit cu misiune din partea Ministerului de Interne la mine acasă. Aceasta este toată contribuţia mea.

Am trimis plîngeri. Nici un răspuns

FLORICA ENESCU (avocat, membră UMRL): Sediul UMRL a fost şi este şi acum în Bucureşti, în fundul unei curţi, într-o căsuţă foarte modestă. În dimineaţa zilei de 14 ianuarie, cînd se aflau în sediu preşedintele, secretara şi 3 membri, au venit mineri în curte, conduşi de un civil, care a spus: *„Aici trebuie"*. După 2 ore au venit 14 mineri. Am fotografiile, le-am depus. Distrugeri formidabile. În sediu se găseau materiale sanitare de distribuit, se găseau flacoane de toner – totul a fost distrus, fiolele călcate, cu o vădită intenţie de distrugere. Cei doi membri ai UMRL care au fost găsiţi în sediu de mineri au fost bătuţi şi am certificatele medicale. Unul a stat în ghips 6 luni. Am făcut, 4 zile după aceea, 11 reclamaţii, la toate interioarele Ministerului de Interne, la Televiziune, la Radio. Am primit un singur răspuns, de la Procuratura Generală, că plîngerea a fost trimisă la Procuratura Capitalei. După aceea, timp de un an, cu toate reiterările plîngerilor, nu am mai primit nici un răspuns. Deţin un proces verbal încheiat între un

procuror de la Procuratura Bucureşti, pe nume Motoc, care a predat vicepreşedintelui Filialei România o maşină de scris, din cele 40, noi, luate. Mai deţin o semnătură, a unui alt procuror, care a luat declaraţii de la membrii care au fost prinşi de mineri şi bătuţi, precum şi de la studenţii care au fost închişi şi bătuţi în Arhitectură şi care erau membri UMRL. Procurorul se cheamă Spînu. Din 1991, nimic nu s-a întîmplat cu cele 20 de plîngeri, cu cele 20 de decaraţii, cu setul de fotografii şi restul materialelor puse la dispoziţie. Nu mai am decît o bandă video şi încercări de fotografii ale distrugerilor, pentru că fotografiile mărite se află la Procuratura Bucureşti şi la Comandamentul Poliţiei Bucureşti, care nu au luat absolut nici o măsură. Ţin la dispoziţie aceste materiale şi relaţii pentru acea comisie sau acele persoane care doresc să afle amănunte despre 13–15 iunie 1990.

Mineriada este o crimă contra umanităţii şi aceasta este imprescriptibilă

ALEXANDRU PALEOLOGU (senator PNL): Mineriada este o crimă contra umanităţii, iar acestea sînt imprescriptibile. În clipa de faţă constatăm că multe iniţiative necesare şi indispensabile pentru revenirea la un stat de drept sînt frînate, pentru că există un sabotaj general, pentru că întreaga reţea administrativă este încă a lor şi nu poate fi înlocuită de azi pe mîine. Guvernarea este frînată de acest sabotaj, pentru că există în continuare această reţea imensă care nu crede că Iliescu (sau alţii ca el) nu va relua totuşi puterea. Este evident că Iliescu e un cadavru politic. Dar alţii încă nu sînt, Adrian Năstase de pildă. Cu Petre Roman e o problemă. Mi-aduc aminte că eram la Paris şi am văzut la televizor toată povestea. D-l Răzvan Theodorescu a ocultat mineriada şi multă lume, care n-a mers în centrul Bucureştiului, n-a ştiut ce s-a întîmplat. Dar eu am văzut-o la televizor, fiind în Franţa. L-am văzut, tot la televizor pe d-l Petre Roman interogat de un gazetar francez. Cum se spune, *il était mal dans sa peau*, nu îi era la îndemînă, nu-i convenea. Dar a tăcut, deci a asumat chestia asta, deşi dădea din colţ în colţ.

Sigur că acum conjunctura şi condiţiile de compromis politic ne impun anumite lucruri, pentru că nu se poate renunţa la ideea de compromis. În limba franceză, există din fericire o distincţie, pe care nici limba română, nici altele nu o au. *Compromission* este compromiterea ireversibilă, ruşinoasă, *compromis* este un principiu de politici pragmatice, rezonabile şi, evident, corecte. În momentul de faţă, este greu să iei decizia formală cu privire la Petre Roman şi la oamenii lui, care sînt, unii dintre ei, remarcabili, dar au totuşi asupra lor acest păcat originar. Ca şi faptul, probabil, că vor şi case naţionalizate şi de aceea au votat cum au votat *Legea caselor*. Eu sînt pentru a se face justiţie, cu condiţia să fii foarte decis să o faci, cînd poţi şi cînd trebuie. Acum, cred că se poate. Nu în cazul Petre Roman, aceea, altădată. Dar, de pildă, în cazul Iliescu, se poate. Iliescu are mîinile pătate de sînge, şi încă cum! Gheorghiu-Dej a vărsat sînge în beciuri, ăsta pe stradă! Şi în evenimentele după 22 decembrie, şi la mineriade, şi mai tîrziu. Nu înţeleg de ce se bucură de un tratament curtenitor!

VALERIU STOICA (ministrul Justiţiei): Dacă aspectul moral al acestei probleme nu este urmat de o acţiune în plan politic şi juridic, rămînem într-un spaţiu pur, dar care nu ne consolează în nici un fel pentru ceea ce s-a întîmplat. Din acest punct de vedere, sînt şi nu de acord cu ce spunea d-l Varlam, că regimul politic actual este tot cel de dinainte de noiembrie '96. Nu sînt de acord, pentru că în noiembrie '96 puterea care s-a născut este (pentru prima dată, din '38 încoace), o putere legitimă. Cînd mă refer la legitimitatea puterii nu mă gîndesc doar la faptul că majoritatea a votat pentru această putere. Majoritatea votase şi pentru Iliescu înainte. Cînd vorbesc de legitimitatea acestei puteri, am în vedere, pe lîngă criteriul majorităţii, şi un strat mai profund al legitimităţii, care înseamnă modul în care puterea se raportează la anumite valori, în primul rînd drepturile omului. Puterea instalată în '96 este din punctul acesta de vedere legitimă şi sper că va face şi demonstraţia, ulterior, prin modul de raportare la drepturile omului, că se legitimează. Sînt, însă, de acord cu d-l Varlam, în sensul că regimul politic nu s-a schimbat, pentru că legitimitatea puterii nu înseamnă şi stăpînirea mecanismelor instituţionale. În '96 noiembrie, am făcut primul pas, acel pas trebuie urmat de alţii, foarte importanţi, care înseamnă luarea în stăpînire a acestor mecanisme instituţionale. În momentul de faţă, aceste mecanisme instituţionale funcţionează ca o frînă în calea puterii instalate în noiembrie '96. Este o luptă acerbă pentru a împiedica această putere, pe care o consider legitimă, să-şi intre în funcţiile ei fireşti. Iată de ce cred că, dacă privim lucrile pragmatic, trebuie să ne ducă la concluzia că dimesiunea politică şi cea juridică a problemei puse azi în discuţie – mineriadele – sînt cel puţin la fel de importante că şi dimensiunea morală. Ca să fim pragmatici trebuie să fim foarte eficienţi în luarea în stăpînire a acestor structuri instituţionale. Este ceea ce încerc să fac prin proiectele de legi care vizează reforma justiţiei. Dacă nu vom schimba structurile justiţiei, nu va exista posibilitatea ca actualele ei mecanisme să poată judeca ceea ce doriţi dv. Nu mă refer numai la oameni. Schimbarea oamenilor s-ar putea face – poate mai uşor, poate mai greu. Am însă în vedere sensul în care lucrează aceste structuri ale justiţiei. Pentru aceasta, lucrurile nu sînt aşa de simple. Marea provocare tocmai aceasta este, să preluăm puterea nu numai în termenii alegerilor din '96, ci la modul real, respectînd termenii democraţiei. Pentru că, altfel, puterea, legitimă în momentul de faţă, va deveni ilegitimă. Iată de ce cred că, oricît de mult efort ar cere lucrul acesta, noi toţi sîntem datori să-l facem. Dacă nu vom folosi termenii democraţiei pentru a lua în stăpînire mecanismele puterii, legitimitatea noastră dispare. Eu, cel puţin, nu vreau să fiu părtaş la o asemenea acţiune care ar duce la ilegitimitatea actualei puteri. Discuţia pe tema aceasta, a mineriadei din '90, ar dura mult. Dacă intrăm în această discuţie, avem faptele şi avem legea. Sînt cele două premise necesare. Trebuie să stabilim faptele şi făptuitorii şi după aceea să vedem care sînt legile aplicabile. În ceea ce priveşte faptele şi făptuitorii sînt o mulţime de informaţii şi de date. S-a spus aici că nu ştim cum să stabilim aceste fapte. Nu cred că se susţine ideea că nu le putem stabili.

VIOREL ENE: 746 de dosare.

VALERIU STOICA: Nu de asta ducem lipsă. Repet, ceea ce este în momentul de faţă în mare suferinţă: nu avem structurile instituţionale care să rezolve aceste plîngeri.

IOAN MĂNUCU: Un scenariu negativ. Vă rog să-l judecaţi. Avem ministru pe d-l Băsescu. A fost în '91. Avem directorul Direcţiei de siguranţă a circulaţiei în Ministerul Transporturilor, d-l Dorobanţu Valeriu. A spus mai devreme că s-a ocupat personal de desfacerea contractului de muncă al subsemnatului la Regionala Căi Ferate Craiova. Şi ca aceştia, sînt mulţi, pe aceleaşi locuri. Dacă d-l Iliescu mai aduce o dată minerii la Bucureşti, ce facem?

VALERIU STOICA: Starea de spirit de azi din România nu mai permite astăzi asemenea lucruri. Eu, ca om politic, nu am dreptul să fac nimic de natură să clatin acest guvern în momentul de faţă. Puteţi să mă condamnaţi aici, moral, pentru ceea ce vă spun, dar în termeni politici nu am dreptul să fac nimic de natură să clatin acest guvern. Dacă acum acest guvern nu-şi duce misiunea la capăt, ne întoarcem în '90. Or, eu, ca om politic, nu vreau să fac asta. Cred că singurul guvern care poate continua mişcarea iniţiată în noiembrie '96, este acesta.

MARIUS SMIGHELSCHI („Solidaritatea Universitară"): Se face referire la 13 iunie, care a fost „contrarevoluţie". În ziua respectivă, înainte de sosirea minerilor, Institutul de Arhitectură a fost de două ori devastat. Prima oară, la 6 dimineaţa, de cca 40 de poliţişti, care au spart uşile şi au năvălit, în uniformă, evident, la comanda cuiva. N-au făcut chiar atît de multe distrugeri ca minerii. A doua, grupul IMGB care a sosit la ora 11, deci tot înaintea „contrarevoluţiei", trimiş la ordinul directorului IMGB de atunci. După 2 zile, cele 3 sindicate ale IMGB ne-au dat o declaraţie oficială în care ne-au spus că plecarea muncitorilor s-a făcut în contra voinţei sindicatului, la ordinul directorului, care le-a spus muncitorilor că sînt motivaţi, să se ducă să se facă ordine. Au făcut puţintică ordine, adică au mai spart încă nişte uşi, nu erau suficient antrenaţi pentru mai mult rău. Noi am stat 3 zile în facultate, păziţi de mineri, pentru că am reuşit să-i convingem să nu mai agreseze, dacă tot au reuşit să curete facultatea de *„drogaţi şi legionari"*. Acestea erau cele două cuvinte, asta căutau. Foarte interesant, în mod logic, au spart numai uşile care puteau fi încuiate pe dinăuntru. Uşile care aveau lacăt pe dinafară n-au fost sparte, pentru că, normal, n-avea cine să se ascundă în spatele unei uşi care avea lacăt pe dinafară. Ei ne-au povestit: *„Ne-au scos cu sirena din abataj, ne-au spus, dacă nu veniţi, piere România, piere guvernul"* etc., că ei sînt unica şansă a salvării României. Felul în care au salvat-o rămîne de văzut. Dar interesant că, după fiecare moment de furie iniţială, în momentul în care începeau să înţeleagă despre ce e vorba, deveneau, să spunem, oameni de înţeles. Ei procedau, probabil, cum ar fi procedat cu un hoţ de buzunare prins la Lupeni – întîi îl bat şi după aceea văd dacă a fost sau nu vinovat.

Pagini realizate de
GABRIELA ADAMEŞTEANU

10 iunie 1997

Accesul la dosare

Folosind experienţa germană, guvernul Ciorbea intenţionează să promoveze o lege a accesului la dosare

• Recent, pastorul Joachim Gauck a vizitat România la invitaţia Camerei Deputaţilor şi a Alianţei Civice, al cărei oaspete a mai fost şi în 1994. Numele pastorului Gauck rămîne, fără îndoială, legat de **soluţia** dată arhivelor securităţii statului – STASI – în fosta Republică Democrată Germania: o lege votată la 14 noiembrie 1991 (după reunificare) în Bundestag şi o instituţie care înlesnesc accesul la dosarele fostei poliţii politice. Aşa se face că, din '91 şi pînă acum, peste 3 milioane de cereri de la cetăţeni şi instituţiile publice au fost rezolvate de Oficiul însărcinatului federal, condus de Joachim Gauck. Anul trecut, s-au înregistrat peste 15.000 de cereri pe lună, iar în acest an cam 10.000. *„Sînt oameni care se decid greu, după 6 ani, să-şi vadă dosarele, de frica trecutului lor consemnat de STASI"* – explică pastorul Gauck.

• Peste 180 km de dosare (mai mult decît distanţa Bucureşti-Sinaia), la capătul cărora nu s-a ajuns încă. 40 de milioane de fişe, rafturi întregi cu recipiente care păstrează amprentele olfactive, dar şi pagini tocate de maşini speciale, cînd primele comitete cetăţeneşti (în fruntea cărora se găsea Gauck) au pătruns în clădirea STASI – iată „averea" pe care o administrează astăzi, conform legii, instituţia Gauck. *„Sînt monumente istorice care trebuie protejate*, precizează pastorul, *şi, prin serviciul pe care noi îl oferim oamenilor, şi anume accesul la aceste documente ale înstrăinării, dorim să delegitimăm dictatura".*

Germania a învăţat mult din experienţa denazificării: trecutul îngropat într-o uitare dorită răbufneşte dureros la suprafaţă. Iată de ce accesul la dosare a fost conceput ca o terapie menită să asigure eliberarea spirituală a cetăţenilor.

• Dar formula germană, atît de minuţios pusă la punct şi prin care oricine îşi poate cunoaşte trecutul (al lui, al prietenului care l-a „turnat", al soţului sau soţiei), nu a creat conflicte în societate? Bineînţeles că da. Au fost descoperiţi profesori universitari şi scriitori (repere importante ale societăţii redegiste) care au colaborat cu STASI şi 150.000 de colaboratori şi 90.000 de profesionişti la o populaţie de 17 milioane. Legea precizează că nu constituie un delict că ai colaborat cu STASI. Dar informaţia la care cetăţenii şi instituţiile au acces permite primenirea elitei şi eliberarea de frica ce a stăpînit societatea în anii dictaturii. Controversa în societate reprezintă un semn de sănătate, a ţinut să precizeze cu înţelepciune pastorul Gauck. Doar tăcerea e periculoasă, pentru că ea prefigurează paralizia societăţii.

• Ce s-ar fi întîmplat însă dacă fosta RDG nu ar fi fost preluată, prin unificare, de o democraţie puternică precum cea a Germaniei Federale? Căci, pe lîngă voinţa politică, soluţia germană a instituţiei care asigură accesul la dosare înseamnă 3.000 de angajaţi şi un buget anual de 200 milioane de mărci. Putem imagina orice scenariu, în afara celui în

Pastorul Joachim Gauck (primul din dreapta) împărtăşeşte românilor din experienţa germană

cărora le e greu să recunoască faptul că ei, în schimbul „informaţiilor", au fost favorizaţi într-o lume în care alţii nu aveau nici o şansă. Ei invocă vînătoarea de vrăjitoare şi se simt nedreptăţiţi. Dar faţă de corpul societăţii care trebuie salvat, ei nu reprezintă decît o minoritate: care a evoluat România pînă în noiembrie '96.

• „Modelul" român, la antipodul celui german, a conservat, în ciuda declaraţiilor publice, structura Securităţii, rebotezată SRI, instituţie în fruntea căreia a fost numit Virgil Măgureanu, după evenimentele sîngeroase de la Tîrgu-Mureş, din martie '90. El îşi făcuse intrarea în scena publică odată cu farsa judiciară intentată cuplului Ceauşescu. Prin demisie (interpretată de unii admiratori ai lui drept „patriotism"), Virgil Măgureanu a părăsit recent SRI, iar purtătorul de cuvînt al SRI, maiorul Nicolae Ulieru, a ieşit la pensie.

În 7 ani, SRI, dar şi alte servicii secrete au continuat „munca operativă": diversiuni (unele sîngeroase), interceptarea corespondenţei şi a convorbirilor telefonice, filaj, intimidare – pe scurt, o poliţie politică în slujba partidului-stat Iliescu, instalat după înlăturarea lui Ceauşescu. O parte din dosarele Securităţii au fost distruse în decembrie '89 (conform unor cunoscători ai instituţiei), altele aruncate în groapa de la Berevoieşti, altele sustrase, altele modificate. Prin lege, puterea instalată după căderea lui Ceauşescu a ferecat arhivele pentru 30 de ani. Nici măcar nu au fost restituite toate manuscrisele confiscate în urma lugubrelor descinderi la domiciliul celor decretaţi ca duşmani ai poporului. În schimb, SRI, prin Mihai Pelin (persoană nu ştim pentru ce recomandată acestei operaţiuni), a gestionat apariţia ***Cărţii Albe a Securităţii***, în mai multe volume. Într-un amestec dozat chiar de „organe", publicul larg poate avea „acces", la un preţ destul de piperat (ultimul volum costă 88.000 lei), la documente. Şi cu asta, a socotit SRI, va fi închisă gura celor care tot solicită accesul la dosare.

• Ultima vizită a pastorului Gauck deschide pentru societatea noastră o perspectivă nesperată: experienţa germană va fi utilizată de guvernul Ciorbea în vederea elaborării unei legi care să permită un real acces la dosare. Firește, sînt mulţi cei care cred (pe bună dreptate) că, în cei 7 ani de regim Iliescu, dosarele au fost bine cosmetizate. Dar operaţiunea în sine, prin care se deligitimează dictatura, rămîne mereu valabilă.

RODICA PALADE

ASCULTĂ BBC
PROGRAMUL INTEGRAL
ÎN BUCUREŞTI LA
UNIPLUS Radio
69.8

NOILE TARIFE ALE ABONAMENTELOR CU REDUCERE LA REDACŢIA „22"

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenţi, pensionari, foşti deţinuţi politici şi veterani de război:
- Numai **8.000 lei** pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere **39%**);
- Numai **6.000 lei** pe 3 luni, cu ridicare de la redacţie (reducere **54%**).

PRACTIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SÎNT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:
- **9.000 lei** pe 3 luni (reducere **31%**), cu expediere la domiciliu;
- **8.000 lei** pe 3 luni (reducere **38%**), cu ridicare de la redacţie.

Cei interesaţi sînt rugaţi să achite la sediul redacţiei (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poştal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, Bucureşti.* Adeverinţele (talon de pensie, adeverinţe şcolare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: *Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti*, cu specificarea pentru *Serviciul de Difuzare*.

MĂRIRILE DE PREŢ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

• IMPORTANT • IMPORTANT • IMPORTANT •

Revista *„22"* angajează redactor şi tehnoredactor (computer Macintosh – QuarkXPress, Adobe Photoshop). Concursul va avea loc în zilele de 18, 19 şi 20 iunie a.c., între orele 12.00–17.30, la sediul din Calea Victoriei 120, tel. 311.22.08.

Premiile Uniunii Scriitorilor pe 1996

Premiul naţional de literatură: **Ştefan Bănulescu** • Proză: **Mircea Horia Simionescu** şi **Cristian Teodorescu** • Poezie: **Angela Croitoru** şi **Nicolae Prelipceanu** • Dramaturgie: **Ştefan Aug. Doinaş**, **Vlad Zografi** şi **Matei Vişniec** • Istorie şi critică literară: **Eugen Negrici** şi **Al. George** • Premiul pentru ediţii: **Gabriela Omăt** şi **Leon Volovici**, pentru ***Jurnalul*** lui **Mihail Sebastian** • Publicistică–memorialistică: **Alex. Ştefănescu** • Premiul Opera Omnia: **Sütö András** • Premiul dedicat scriitorilor din Basarabia a fost acordat lui **Mihai Cimpoi**, pentru ***Istoria literaturii române din Basarabia*** • Debut: **Pavel Şuşară** şi **Adrian Oţoiu** •

ANTET STALIN
Lilly Marcou – *Stalin, viaţa privată*

Pentru prima dată în România: adevărul depre viaţa OMULUI Stalin.
Iubirile închipuite şi adevărata dragoste a lui Stalin. Decimarea propriei familii. Nebunia criminală împotriva evreilor, totul despre viaţa personală a celui mai mare ucigaş din istorie.
Trebuie să-l cunoaştem pe OMUL Stalin pentru a-l face vulnerabil la judecata istoriei.
Lilly Marcou - *Stalin, viaţa privată.*
Adevărul despre cel care a fost „Tătucul" Iosif Vissarionovici Stalin.

288 pagini, Preţ: 16500 lei

Lilly Marcou – *Stalin, viaţa privată*

Editura ANTET
Adresa redacţiei: str. Miron Costin nr.9A; Bucureşti; Tel: 6175332
O.P. 22 C.P. 285

Drept la replică...

...la articolul d-lui Paul Goma

Sub titlul „Dar cine-i Bianca Balotă?", Paul Goma pretinde că răspunde articolului meu, „Cazul Goma". După ce îmi contestă – fără explicații – atît dreptul, cît și calitatea de a fi scris acest articol, hotărăște cu de la sine putere că autorul este... Nicolae Balotă. Îndoieli nu par-a-l încerca, de argumente sau dovezi nu simte nevoia. Cititorului nu-i rămîne decît să-l creadă pe cuvînt. Întrucît afirmația – gratuită – nu schimbă cu nimic „datele problemei", să vedem cum răspunde „învinuirilor" pe care i le aduceam. Mai întîi, printr-o negare în bloc: *„Nicolae Balotă (sub pseudonimul Bianca) face afirmații mincinoase, inventate"*. Care din ele? Să le luăm pe rînd:

1. Sub titlul „O amnezie cu tîlc", îi reproșam lui Paul Goma nu o greșeală de tinerețe, ci faptul că, devenit adult și disident la Paris, a tăinuit întîmplarea cîtă vreme i-a fost cu putință, iar cînd nu i-a mai fost, a falsificat-o și nu a ezitat să arunce o umbră de suspiciune asupra victimei. Fără să comenteze în vreun fel afirmația de mai sus, Paul Goma declară, pur și simplu, în loc de răspuns: *„Nicolae Balotă se arată indignat de ceea ce am scris* (despre Grigurcu)*"*. Dimpotrivă, ceea ce nu a scris, ceea ce a ascuns și apoi a falsificat făcea obiectul indignării mele. Deci, minciună sau invenție?

2. Sub titlul „O decorație furată", îl învinuiam pe Paul Goma că, acceptînd decorația oferită de statul maghiar, în 1996, pentru participarea la revoluția din Ungaria, deși știa bine că nu a participat în nici un fel la această revoluție, cei doi ani ai săi de detenție datorîndu-se unui alt „delict", fără legătură cu revoluția din Ungaria – cum relatează, de altfel, în ***Jurnal*** el însuși –, comitea un act de impostură și fura o tîrzie și zadarnică recompensă – dar totuși o recompensă! – colegilor lui care se implicaseră cu adevărat în revoluția maghiară și plătiseră îndrăzneala cu patru ani de detenție. La aceasta, Paul Goma nu răspunde nimic.

3. Sub titlul „Reduitul Jilava, camera 36", reluam o scenă povestită de Paul Goma în ***Jurnal*** și o redam – conform relatării cîtorva dintre participanți – în adevărata ei variantă (verificabilă). Rezum: exista în această celulă un grup de deținuți care practicau o viață intelectuală și spirituală intensă, salvatoare pentru ei: rugăciune, în primul rînd, împărtășire reciprocă de cunoștințe (literatură, limbi străine etc.) și, nu pe ultimul plan, solidaritatea în suferință și prietenia. Despre mentorul grupului au scris pagini emoționante: **Michel Solomon** în ***Mon Calvaire roumain***, Nicolae Steinhardt în ***Jurnalul fericirii***, episcopul Ioan Ploscaru în ***Lanțuri și gratii*** și Mihai Rădulescu în ***Martiriul Bisericii ortodoxe române***, din care am și citat în articolul precedent. Paul Goma nu s-a alăturat acestor colegi de celulă, ci delatorului lor, devenind astfel complice la delațiunea care a avut drept consecință pedepsirea **severă** a „vinovaților". Iată răspunsul lui Paul Goma: *„Comentatorul avizat al lui Urmuz și al lui Ceaușescu (Nicolae, nu Bianca) mă pune la zidul culturalist: în Jilava, pe cînd el povestea Joyce, Faulkner, Thomas Mann, eu dormeam"*. Că dormea nu i-a reproșat-o nimeni, nicăieri. Afirmația îi aparține. Acuzat de complicitate la delațiune, Paul Goma recunoaște că... dormea! Un șiretlic pueril, care nu păcălește pe nimeni, de a abate atenția de la adevărata învinuire.

4. Afirmam că aterizînd pe aeroportul de la Orly, constrîns să dea un răspuns întrebării inconfortabile pe care i-a adresat-o reporterul parizian: *„De ce ați devenit membru de partid?"*, Paul Goma a răspuns printr-o minciună, pe care a pus-o astfel la temelia viitoarei sale cariere de disident. Și de data aceasta răspunsul trece pe alături și mimează neînțelegerea. Același șiretlic de mai sus: *„Nicolae Balotă îmi reproșează că am intrat în partid: ei bine, eu, membru de partid... i-am înfruntat public pe Ceaușescu și pe ai săi..."*.

5. Referindu-mă la scrisoarea adresată de Paul Goma lui Ceaușescu în 1977 și dată publicității în 1996, 19 de ani mai tîrziu (cei 19 ani de disidență ai lui Paul Goma), afirmam că autorul ei, avînd un asemenea document pe conștiință, n-ar fi trebuit să se lase prezentat drept *„Soljenițîn-ul român"*. Căci considerăm că *„cine a adresat o dată în viață o asemenea scrisoare de implorare a iertării unui dictator nu mai poate, în aceeași existență, să cumuleze și rolul eroului care îl înfruntă"*. La aceasta, Paul Goma nu găsea nimic de răspuns.

De asemenea, trece, făcînd *la sourde oreille*, pe lîngă restul afirmațiilor pe care le-am făcut în continuare, dintre care amintesc doar:

– că nu a încercat să devină personajul al cărui rol îl juca și că s-a mulțumit să trăiască 20 de ani din „cutia milei";

– că și-a insultat confrații din țară și străinătate, i-a calomniat pe fiecare în parte și cultura română în totalitatea ei.

Tot asta face și în „Dreptul la replică": își reînnoiește cuvintele de ocară, pe care le aruncă, de data aceasta, la adresa următorilor: Al. George, Ivasiuc, Breban, Ivașcu, V. Teodorescu, Băran, Piru, Dragoș, Dobrescu, M.C. Titus, V. Carianopol, Al. Covaci, Ionescu-Quintus. Dar mai cu seamă, cu o ură proaspătă, adăugată unei mai vechi și latente ranchiune, îi invectivează pe: Nicolae Balotă, Nicolae Stroescu-Stînișoară și Gh. Grigurcu.

Pe primul îl acuză: *„Odată refugiat în Occident, a luptat împotriva comunismului de sub fusta pseudonimului, necomițînd eroarea de a se manifesta deschis* (...) *a colaborat regulat la o emisiune creștină la Europa Liberă, dar niciodată sub numele lui: Nicolae Balotă"*. După o asemenea afirmație, sîntem îndreptățiți să credem că Paul Goma (ce se luptase în zadar să obțină o rubrică permanentă la Europa Liberă, rubrică pe care i-au refuzat-o pe rînd – de ce oare? – Noel Bernard, Vlad Georgescu, N. Rateș și N. Stroescu-Stînișoară, directorii succesivi, cum se lamentează în ***Jurnal***) n-a mai avut curiozitatea să asculte postul de radio care a reprezentat principala tribună de luptă împotriva comunismului. Altfel, ar fi aflat și el ceea ce știau toți românii care îl ascultau zi de zi, ba chiar noapte de noapte: că Nicolae Balotă a colaborat permanent la Europa Liberă între 1979–1994 (cincisprezece ani) și că, în afara programelor de la „Lumea creștină" și a celor culturale ale Monicăi Lovinescu, a deținut două rubrici personale permanente, ce însumau 80 de minute pe săptămînă. Sub numele lui, fireste! Tot așa după cum, dacă ar fi participat la viața exilului românesc din Paris, ar fi avut – printre altele – prilejul să asiste deseori la conferințele cu caracter cultural sau politic de la Sorbona, Grand-Palais sau sediul Bisericii române din rue Ribéra ale sus-numitului.

Tot obsesia pseudonimului, ba l-am numi chiar sindromul Farfuridi (citat de Paul Goma cu o predilecție suspectă, despre care o vorbă populară ar insinua că *„una știe, una spune"*), funcționează și în cazul lui Nicolae Stroescu-Stînișoară, *„și el român verde: precum Farfuridi, o dădea anonimă sub pseudonimul Stînișoară"*. Adevărul, cunoscut de toți românii, mai puțin de Paul Goma, este că directorul departamentului românesc al Europei Libere nu se ascundea sub pseudonim: semna pe post: Nicolae Stroescu-Stînișoară!

Din nou despre Grigurcu: de data aceasta pentru că *„scrisese și publicase versuri de mare rușine* (...) *în 1956* (...) *și în 1958 («cu Lenin», «cu tancurile sovietice», «cu Republica»)"*. Posibil ca Grigurcu să fi scris asemenea lucruri pe cînd avea vreo șaptesprezece-optsprezece ani. Dar nu înțelegem întrucît un asemenea fapt justifică accesul de furie al lui Paul Goma astăzi, la o distanță de patruzeci de ani și de două mii de kilometri. Poate pentru că între timp fostul coleg a devenit un reputat critic, un om de litere de primă importanță în țara lui.

Și iarăși Nicolae Balotă, *„specialist în Urmuz și în Ceaușescu"* sau, și mai plastic, *„urmuzologul ceaușolatru"*! Remarcabilă este aici tehnica minciunii: asocierea a două afirmații, dintre care prima, un adevăr notoriu, are rolul de a o valida pe a doua, o minciună sfruntată. Cititorul, chiar și cel avizat, rămîne pe gînduri: expert în Urmuz, posibil, doar a scris o carte despre el. Să fi scris una și despre Ceaușescu? Sau poate un capitol... ori numai o pagină... sau doar un rînd? *„Ei, da"* – jubilează Paul Goma: *„citez din* România liberă *8 mai 1973: «aș aminti în acest sens apelul adresat oamenilor de artă de către secretarul general al partidului»"*. Atît. În care sens, cu ce scop, care apel? Paul Goma nu ne-o poate spune pentru că nu o știe. Căci, de fapt, el minte puțin și de data aceasta: informația nu și-a luat-o din *România liberă*, cum pretinde, ci... din mîna a doua (*second hand*, cum s-ar spune). Oricum, fraza citată nu reușește să facă din Nicolae Balotă un *„specialist în Ceaușescu"*. După cum calomnia cu care îi împroașcă nu poate să facă din scriitorii calomniați niște paria ai societății.

...la articolul d-lui Ion Vianu:

1. *„Afirmația că Goma nu ar fi stat în închisoare din cauza atitudinii lui în timpul revoluției maghiare ar fi de natură a pune în cauză multe lucruri privind pe scriitor. Astfel de lucruri trebuie precizate, dovedite"* – spune d-l Ion Vianu. Faptul este deja precizat, dovedit: îl povestește însuși Paul Goma, în ***Jurnal*** și ***Scurtă biografie*** (după cum menționam ca sursă bibliografică în articolul meu). Personal nu sînt de părere, însă, că afirmația *„ar fi de natură a pune în cauză multe lucruri privind pe scriitor"*. Nu este vorba de *„atitudinea lui în timpul revoluției maghiare"*, perioadă cînd de fapt se afla în închisoare, ci de insanitatea cu care 40 de ani mai tîrziu n-a putut renunța la o glorificare nemeritată și și-a însușit-o în detrimentul colegilor.

2. *„«Dacă intelectualii români nu au semnat acest document – cum au semnat atîtea altele»* (...) *care sînt acelea atîtea altele? Nu-mi amintesc de nici unul"*. Să-i reamintesc d-lui Vianu de acele **loturi** de intelectuali ce au întocmit și semnat memorandumuri, pe care le-au plătit cu pedepse între șapte și cincisprezece ani de temniță (înaltă trădare) și încă mulți, mulți ani de sechestrare forțată în Bărăgan? Au apărut între timp o mulțime de cărți consemnînd asemenea fapte.

...la articolul d-lui Gabriel Andreescu

Citind rîndurile d-lui Gabriel Andreescu, m-a încercat o nedumerire: despre Paul Goma aude adesea în jurul său: *„A înnebunit?"*, *„Minte!"*, *„Ce abjecții!"*. Pe de altă parte, singur remarcă: *„Lapsusurile și egolatriile sale aberante. Furiile lui dezorientate. Cum să rănești ființe...? Cum să înțelegi **indecența**, **brutalitatea** lipsei sale de cavalerism?"*.

Și totuși, articolul meu îl dezamăgește profund, printre altele chiar și prin... polite și bună-cuviință. „Tipologia" epitetelor mele îl șochează și reține: **veleitar**, **de mucava**, **mediocru**. Într-adevăr...

Mă gîndesc că două–trei exemple din „tipologia" epitetelor lui Paul Goma (și nu neapărat alese din aceea a funcțiilor biologice, despre care se credea, dintr-o scandaloasă prejudecată, pînă la Paul Goma, acest *„dostoievskian"*, acest *„suferitor în sensul mistic al cuvîntului"*, că nu e recomandabil să se vorbească) s-ar fi impus pentru compa-

Drept la replică

Am rămas înmărmurit să constat cu cîtă ușurătate iresponsabilă revista dv. publică, fără să controleze, fie și numai prin logică și bun-simț, afirmații mincinoase și grav calomnioase.

În numărul din 20–26 mai 1997, Bianca Balotă pune în mod perfid calomnia pe care o face la adresa mea pe seama lui Paul Goma. Or, acesta, chiar dacă a scris în ultimul timp cîte-n lună și-n stele, n-a afirmat niciodată că aș fi agent al Securității. Această acuzație deosebit de gravă aparține deci autoarei articolului publicat de ziarul dv., care se face astfel vinovat și el de răspîndirea în public de insulte și calomnii.

Vă rog să vă cereți scuze în modul cel mai clar cu putință și să dați publicării rîndurile de mai sus.

DUMITRU ȚEPENEAG

ratie. În favoarea lui, fireste! Mi-aș permite să-i spun d-lui Gabriel Andreescu – pentru că tot am fost învinuită de politețe și bună-cuviință – că rar mi-a fost dat să citesc un text de o asemenea rea-credință și improvizație profesională. Poate că, dacă ar fi aprofundat subiectul, dacă nu și-ar fi bazat impulsiva intervenție – cum o mărturisește, fără complexe – doar pe o cunoaștere **aproximativă** a omului, **în parte** a „operei", și dacă nu s-ar fi mulțumit doar cu o **„răsfoire"** a ***Jurnalului***, imaginea despre Paul Goma s-ar fi alcătuit mai aproape de realitate.

Și pentru că nu numai de politețe și bună-creștere sînt învinuită, ci și de respectabilitate, i-aș recomanda d-lui Gabriel Andreescu, ca pe o posibilă viitoare țintă, pe însuși Laszlo Alexandru, care, cu o politețe ce depășește orice limită și o bună-cuviință împinsă dincolo de marginile suportabilului, îi atrage atenția lui Paul Goma că n-ar trebui aruncat cu bolovani – și, adaug eu, nici întinată memoria – unor scriitori care nu mai sînt în măsură să ceară dreptul la replică. În cazul de față, Radu Enescu și I.D. Sîrbu. Mai ales că pentru terfelirea acestuia din urmă folosește tehnica citatelor trunchiate, din care rezultă, cum se exprimă d-l Laszlo, în nepermisa sa civilitate, în regretabila sa eleganță: *„o perspectivă cu totul diferită, nu vi se pare?"*.

Epilog

Am scris „Cazul Goma" nu fiindcă doream să mă răfuiesc personal cu el. Fac parte din infima categorie a celor necalomniați în ***Jurnal***. Nici pentru că secvențele din biografia lui, pe care le puneam în lumină, mi s-ar fi părut într-adevăr foarte grave, de natură să-l țintuiască la stîlpul infamiei. (Cu excepția decorației însușite în detrimentul colegilor săi.)

A-i face cuiva radiografia biografică, pe care i-am schițat-o lui Paul Goma, este o întreprindere care pretinde indiscreție, lipsă de toleranță și chiar puțină cruzime – atribute ce nu-mi sînt caracteristice. Nimeni, în afară de el, n-ar fi meritat un asemenea **tratament**. I l-am aplicat pentru a-i demostra că nu e infailibil; că biografia lui – ca orice biografie – e departe de a fi ireproșabilă; că nu este prin nimic o ființă exemplară și cu atît mai puțin un erou. Dar, mai ales, că nimic pe lume, nici egoismul cel mai sălbatic, nici cea mai deznădăjduitoare obtuzitate, nici alienarea cea mai deplină nu pot reprezenta scuze pentru cel ce-și arogă dreptul de a-i răni pe semenii săi, de a-i împroșca cu ură, de a-i acoperi cu murdăria din el. Consider că **această practică** este ceea ce face din Paul Goma un caz.

BIANCA BALOTĂ

CRONICĂ DE CARTE

DAN C. MIHĂILESCU

Tîrgul de carte

Sfînta buluceală

N-am fost niciodată la vreun mare tîrg de carte de genul Frankfurt sau Paris, însă toată lumea familiarizată cu fenomenul m-a asigurat, fără excepţie, că modul românesc de trăire febrilă a sărbătorii cărţii e ceva cu totul special. În cazul de faţă, esenţiale sînt în Occident latura comercială (pentru editori) şi cea strict informativă (pentru public). Cei dintîi se agită pentru vînzarea/cumpărarea de copyright-uri, în timp ce publicul îşi umple cuminte braţul cu cataloage, compară preţurile şi ediţiile, toacă informaţia la computer şi nu cumpără nimic, ori pescuieşte un CD-rom, vreun „Poche" pentru nepoţei etc.

La noi, însă, toate concură pentru a face dintr-un tîrg de carte un feeric iarmaroc al iluziilor consumate frenetic, într-un soi de semi-isterie colectivă: temperamentul latino-balcanic, deceniile comunismului idiotizant, în care cartea a fost orice (fruct oprit, vinovăţie penală, mită, propagandă, surogat narcotic, marfă de troc etc.), numai simplă, pură şi deplină plăcere – nu, băşca toate mizeriile pendinte de preţurile tranziţiei. Aşa se face că – fizic şi metafizic – noi încă trăim la modul aproape visceral cultura, o sorbim cu nesaţ, alergăm după carte ca după un element vital, ne drogăm cu idei, cu principii şi utopii mai mult sau mai puţin alinătoare sau vindicative. Noi nu ne **plimbăm** prin tîrg, ci **fugim**, tropăim asudaţi printre standuri, ţipăm un titlu cu veneraţie sau dispreţ, foşnim cu ciudă pungile goale şi ne pîndim perfid care la ce lansare de carte se duce ori nu se duce. Fiecare se uită scormonitor în sacoşa ori sub braţul vecinului (o deformaţie „ochiometrică" rămasă din răposata epocă de aur) ca să vadă „pe ce-a pus mîna". Ne ciocnim ameţiţi ca la bîlci, totul e hibrid, aliaj de eleganţă şi kitsch, de sudoare înecată în deodorantele „Farmec" şi dîre de parfum „Poison", bazar turcesc şi salon franţuzesc, amestec de obor şi veleităţi princiare.

Şocuri şi plăceri la persoana întîi

Din mai multe locuri am auzit că la ediţia de acum vînzările au fost surprinzător de mari. E de sociologizat, desigur: apariţia noilor promoţii de cititori? disperarea de a nu putea achiziţiona alte bunuri de valoare şi revenirea, în consecinţă, la carte? rabaturile de 10–25 la sută practicate exclusiv pe perioada tîrgului? ş.a.m.d. Dar tot din mai multe locuri am auzit glasuri de plictis pe ideea monotoniei: aceleaşi edituri, în aceleaşi locuri, cu aproximativ aceleaşi tematici, autori, traduceri – vezi Doamne, prea seamănă totul cu ediţiile precedente. Mentalitate absolut păguboasă, fiindcă numai aşa se instaurează continuitatea profitabilă, numai aşa se formează o adevărată tradiţie, cea care aduce, natural, competiţia calmă şi eficientă, siguranţa, stabilitatea. Numai soliditatea şi ritmul continuu aduc temei valorii şi conferă, la rigoare, farmec provocării estetice. Atît de umilită a fost lumea cărţii la noi, încît am senzaţia că zeci de ani vor trebui să treacă pentru a ne convinge că, într-adevăr, nu visăm şi că te poţi perinda în voie printre Kierkegaard, Hasefer şi Faust Brădescu şi că-ţi vine primul-ministru să vorbească la lansarea unei cărţi construite la microfonul Europei Libere!

De bună seamă că, în cele ce urmează, voi fi absolut subiectiv, semnalînd numai ce mi-a atras mie atenţia. N-are cine de ce să se supere, fiindcă nu sînt(em) cotidian de informaţie, ci pagină de cronicar. Aşa că încep prin a spune răspicat că, pentru mine, şocurile au fost, o dată, cîteva titluri, a doua oară: o editură, şi, în sfîrşit, senzaţia că literatura română a ajuns la creşterea zero, cum ar zice economiştii, mai precis: pentru prima oară după 1989 am ajuns să aşteptăm (şi să salutăm) cu entuziasm **în primul rînd cărţile româneşti**, şi abia apoi traducerile.

Să le luăm pe rînd.

Trei bucurii grele: Ernst Jünger, ***Jurnale pariziene*** (Humanitas, traducere şi prefaţă Viorica Nişcov), Alexandr Soljenîţîn, ***Arhipelagul Gulag***, I, 1918–1956, trad. Nicolae Iliescu, postfaţă de Alexandru Paleologu, editura Univers; Nae Ionescu, ***Corespondenţa de dragoste*** (1911–1935), 2 vol., ediţie de Dora Mezdrea, ed. Anastasia. Înteleptul neamţ străbătător de Parisuri şi hitlerisme, adevărată însumare a iluziilor politice ale secolului, omul ajuns astăzi la 102 ani, stînd, va să zică, deasupra de bine şi rău, într-un panteon al urii, sacrificiului şi deriziunii, cum bine îl vedea Cioran. Apoi rusul prin excelenţă, acaparator de continente spirituale şi eşecuri politice, inconfortabil din toate punctele de vedere. Şi, în fine, levantinul tulburător de istorie şi detonator de destine, hedonistul sfătuitor de asceze, fost june ascet cultural, înfăţişat acum aproape caragialian, cu elanuri înduioşătoare. Dacă ***Arhipelagul*** lui Soljenîţîn se află abia la începutul carierei româneşti, iar ***Jurnalele*** lui Jünger trebuie cît mai curînd traduse şi tipărite integral, corespondenţa lui Nae Ionescu cu soţia sa (cea care constituie a doua revelaţie a cărţii) va redimensiona fără nici o îndoială imaginea efervescentului trăirist, după cum mă voi încumeta să demonstrez aici peste cîteva săptămîni.

Cu stupoare am luat cunoştinţă de volumele editate de Fundaţia Academia Civică în seriile „Biblioteca Sighet" şi „Analele Sighet" (coordonator Romulus Rusan), şapte sau opt titluri situate la intersecţia istoriei cu sociologia şi memorialistica, la care citesc de zor şi despre care voi scrie în această pagină numărul viitor. La fel de neaşteptată a fost întîlnirea cu cîteva titluri de la „Grai şi suflet – Cultura naţională": cele trei volume ale ediţiei Eminescu (***Poezii***) – D. Murăraşu, cu acea organizare cronologică de importanţă de-a dreptul vitală pentru orice exeget, cu multe corecturi de lecţiune ş.a.m.d., care o face un rival de temut al ediţiei Perpessicius; ***Faust***-ul lui Goethe în traducerea lui Ştefan Aug. Doinaş şi ***Don Quijote***-le tradus de Ion Frunzetti şi Edgar Papu; Ion Muşlea, ***Icoanele pe sticlă şi xilogravurile ţăranilor români din Transilvania***, alături de două ediţii bilingve, un Arghezi şi ***Visările*** lui J.J. Rousseau (trad. Mihai Şora) – o practică editorială extrem de utilă.

Aşteptîndu-i pe ai noştri

Cum spuneam, anul acesta m-am surprins pentru prima oară după 1989 atras întîi de toate de literatura originală şi abia apoi de traduceri. Am scris nu o dată în ultimii ani **în apărarea** „invaziei traducerilor", atacînd impulsurile izolaţioniste care – prin perfida evocare a sfîntului principiu cum că „traducerile nu fac o literatură" – vituperau împotriva acestui „exces" niciodată vătămător în fapt. Am apărat cu înverşunare nu doar **dreptul**, atît de firesc, al editurilor, de a propulsa autori şi cărţi de pe alte meridiane, dar mai ales **datoria** de a recupera un handicap, imens în anumite domenii. Sub pretextul că s-ar urmări, vezi Doamne, numai profitul (şi confundînd-o, aşadar, pe Sandra Brown cu Céline sau Musil), destui cerberi ai vechii lumi editoriale au atacat consecvent aşa-zisa „inflaţie de autori străini", mascînd, în fond, elanuri cenzitare, nostalgii centralist-discreţionare şi o frică atavică faţă de competiţia deschisă cu exteriorul.

Dar am impresia că, în şapte ani, handicapul s-a redus binişor, balanţa s-a echilibrat, iar „factorul autohton" a ieşit substanţial şi cu serioase şanse de reuşită „pe piaţă". Preluînd o expresie a economiştilor, cred că s-ar putea spune că a început „creşterea zero" a literaturii naţionale. Nu-i locul şi timpul să detaliem, însă subiectul este incitant.

Concret, însă, e de spus că, de exemplu, dacă am aşteptat cu sufletul la gură apariţia lui Jünger la Humanitas, la fel de mult m-a bucurat ***Orbitorul*** lui Mircea Cărtărescu (prezent în tîrg şi cu reeditarea ***Nostalgiei***); am salutat reapărirea romanului lui Michel Tournier, ***Vineri sau limburile Pacificului***, la Univers, în traducerea Ilenei Vulpescu, dar am fremătat de plăcere la revenirea lui Mihai Fărcăşanu, fostul lider liberal şi autorul ***Monarhiei sociale*** (1940), tocmai prin partea sa literară: ***Frunzele nu mai sînt aceleaşi*** (ed. Fundaţiei Culturale Române) este romanul publicat de Fărcăşanu în 1946 sub pseudonimul Mihail Vilara; el îşi cere neapărat dreptul reevaluării în contextul prozei camilpetresciene şi eliadeşti, să zicem, dar şi în asociere cu revelaţia care este la ora actuală Alexandru Vona. Iată, deci, un teritoriu foarte promiţător la orizont.

Şi tot aşa, sigur că e de citit cu fervoare cartea lui Carlo Ginzburg despre veacul al XVI-lea, ***Brînza şi viermii*** (trad. Claudia Dumitriu, la Nemira, dar tot acolo e de semnalat ***Mythos & Logos***, de Andrei Oişteanu, studii de antropologie culturală – graiul îngerilor, folclorul copiilor, buricul pămîntului, imaginea evreului în cultura tradiţională românească ş.a.). Ne vom bucura că a apărut la Univers vol. IV din teatrul lui Eugène Ionesco (***Setea şi foamea***) şi că la anul, odată cu vol. V, vom avea integrala dramaturgiei ionesciene în româneşte, dar nu e mai puţin adevărat că, pentru continuitate, avem a ne bucura la fel de mult de noua piesă a lui Vlad Zografi, ***Oedip la Delphi*** (Humanitas). Fără îndoială că ochii şi sufletele de stînga vor jubila în faţa reapariţiei lui Günter Grass (***Toba de tinichea***, trad. Nora Iuga), după cum sufletele de dreapta se înfioară la vederea Soljenîţînului de care vorbeam, dar tot la Univers dăm de Dumitru Ţepeneag, cu pseudonimul Ed Pastenague şi romanul ***Porumbelul zboară***. Vezi bine că ***Eseu despre natura şi funcţia sacrificiului***, de Marcel Mauss şi Henri Hubert, provoacă delicii lectorului amator de aliajul sociologiei cu ceva „şcoală istorică a *Analelor*" (trad. Gabriela Gavril, introducere de Nicu Gavriluţă, editura Polirom), dar eu m-am avîntat deja în alte două „poliroame": Iosif Sava, ***Invitaţii Eutherpei*** (de-abia aştept s-o cronichez aici) – opt Serate TV cu Al. Paleologu, Al. Zub, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Alina Mungiu, Andrei Pleşu, Vladimir Tismăneanu ş.a. – şi Nicolae Breban, ***Riscul în cultură***. Iar la editura Trei, e de la sine înţeles că se aşază cu temei în raft pledoaria lui Karl R. Popper pentru interacţionism (***Cunoaşterea şi problema raportului corp-minte***, trad. Florin Lobonţ), ***Psihanaliza literaturii. Oedip Rege***, de Driek van der Sterren (trad. Georgeta Mitrea), ***Fericirea ca obligaţie. Psihologia şi sociologia publicităţii***, de François Brune, trad. Costin Popescu (un eseu despre standardizarea prin publicitate – „opiumul cotidian" ş.a.), sau ***Psihanaliza şi sexualitatea feminină***, de Jacques André (trad. Rodica Pop şi Vera Şandor), însă interesul imediat te conduce la reeditarea cărţii lui Vasile Dem. Zamfirescu ***Între logica inimii şi logica minţii***, apărută în 1985 cu prefaţa lui Constantin Noica.

Şi încă, şi încă...

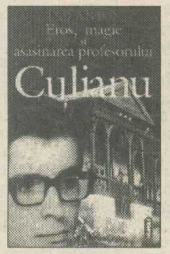

Dacă tinerii se vor năpusti pe ***Calea Zen***, de Alan W. Watts (Humanitas, trad. Iulia Waniek), şi ziarele (cum au şi început deja) pe traducerea cărţii lui Ted Anton ***Eros, magie şi asasinarea profesorului Culianu*** (Nemira, trad. Cristina Felea, prefaţă de Andrei Oişteanu), multă lume va devora interviurile cuprinse în ***Cutia neagră***, a lui Emil Hurezeanu (Albatros), şi se va lupta cu concluziile lui Lucian Boia din ***Istorie şi mit în conştiinţa românească*** (Humanitas) sau cu suita contribuţiilor reunite în ***Miturile comunismului românesc***, vol. II, coordonat de acelaşi autor la editura Universităţii Bucureşti. Pe de altă parte, cunoscătorii producţiei editurii lui Leonard Oprea (Athena) vor aprecia traducerile, dar precis vor deschide mai întîi ***Gaura din steag***, de Andrei Codrescu (trad. Dan Nicolaescu), o poveste a României de după decembrie '89, scrisă pentru americani, ce-i drept, dar instructivă şi pentru noi, mai ales acuma, la cîţiva ani după.

În sfîrşit, dacă avem plăcerea de a citi *„cel mai bun roman publicat în Anglia în 1984"*, cum spune John Fowles despre ***Papagalul lui Flaubert***, de Julian Barnes (ed. Univers, trad. Virgil Stanciu), avem ocazia să ne războim în cel mai profitabil mod cu unele teze din ***Identitate/alteritate în spaţiul cultural românesc*** (culegere de studii) în coordonarea lui Al. Zub, la editura Universităţii „Al.I. Cuza" din Iaşi), cu unele eseuri ale lui Sorin Antohi din ***Exerciţiul distanţei*** (Nemira), cu frumoasa culegere de eseuri în onoarea lui Mihai Şora, de la Nemira (***Dialog şi libertate***, coordonată de Sorin Antohi şi Aurelian Crăiuţu), sau cu iniţierea întru Vasile Lovinescu semnată de Dan Stanca la Institutul European (***Contemplatorul solitar***). În orice caz, cronica literară a *„22"*-ului are, de acum, ce să ronţăie febril pînă prin septembrie...

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

Cele mai noi apariţii
CIORAN
Istorie şi utopie
MARIN TARANGUL
Predici profane
JOHANNES VON TEPL
Plugarul şi Moartea
MIRCEA CĂRTĂRESCU
Orbitor. Aripa stîngă.
(tiraj nou)
PLATON
Scrisori

Premiul UNIUNII SCRIITORILOR pentru ediţie:
MIHAIL SEBASTIAN, **Jurnal** – ediţie de GABRIELA OMÂT ● Premiul ASPRO pentru roman: MIRCEA CĂRTĂRESCU, **Orbitor** ● Premiul ASPRO pentru eseu: ANDREI PLEŞU, **Chipuri şi măşti ale tranziţiei**

SORIN ALEXANDRESCU

Euroscepticismul, cortina de fier şi perdeaua de catifea

Limbaj şi intenţie

Un recent colocviu la Sibiu al Asociaţiei internaţionale „Gulliver", fondată la Amsterdam acum 10 ani, şi-a formulat tema principală de reflecţie precum urmează: *„A căzut cortina de fier? Curtain up?"*. Nu ştiu dacă organizatorii, Fundaţia „Felix Meritis" din Amsterdam şi Fundaţia Culturală din Bucureşti, au realizat faptul că cele două limbi folosite impun cadraje diferite ale tematicii. Nu numai pentru că în engleză cortina s-a ridicat, în timp ce în română ea a căzut, ci şi pentru că presupoziţiile acestor verbe sînt foarte diferite. Căderea unei cortine nu presupune neapărat acţiunea unui agent conştient de intenţia sa: cortina poate cădea pentru că maşinistul teatrului o **coboară** pe scenă la sfîrşitul unui act ori al spectacolului, dar ea poate cădea şi în sensul de **prăbuşire**, din accident, sau pentru că textura ei, acolo sus, de mult e putredă şi nimic nu o mai ţine; căderea înseamnă atunci încetarea funcţiei. În primul caz agentul acţiunii **declanşează** căderea cortinei în mod deliberat, în al doilea caz ea are loc de la sine, tocmai pentru că nici un agent **nu împiedică** prăbuşirea ei gravitaţională. Nu în acelaşi fel se comportă expresia engleză. *„Curtain up"* implică *„the curtain was lifted* (by somebody)": ea a fost deci **ridicată**, trasă în sus de cineva, într-un anumit scop sau dintr-un anumit motiv; mişcarea fiind antigravitaţională, ea nu poate avea loc „de la sine". Existenţa unui agent al acţiunii este opţională în română, dar necesară în engleză. Ceea ce ne duce la o a treia remarcă: dublul sens al ideii de **cădere**, în română, a unei cortine poate fi explicitat în sensul că o cortină coborîtă intenţionat **separă** două spaţii care înainte comunicau între ele. Dimpotrivă, prăbuşirea cortinei în absenţa unui agent identificabil înseamnă reluarea sau instaurarea unei comunicări (posibile) între ele. În limba engleză, însă, atît ridicarea cortinei (reunirea spaţiilor), cît şi căderea ei (*curtain falls*: separarea spaţiilor) sînt intenţionate de un agent. Numai în expresii destul de diferite – *„the curtain falls into pieces"* – se poate regăsi sensul românesc de cădere eliberatoare, sau chiar de dezagregare, a unei cortine în afara intenţiei unui agent identificabil.

Trecînd din registrul teatral în cel istorico-politic, luăm aceste conotaţii cu noi. Vorbind româneşte despre căderea cortinei de fier, nu ne simţim neapărat implicaţi în coborîrea ei, ba chiar nici nu presupunem neapărat că cineva (altcineva!) a făcut-o intenţionat: căderea ei pare a fi fost un proces istoric care nu implică responsabilitatea unui factor identificabil, o mişcare browniană de factori individuali anarhici, în care direcţia procesului se cristalizează ca o pură contingenţă: aşa a ieşit, aşa a fost să fie (ar fi tradus Noica), ce ştim noi, ce puteam face noi, alţii, ăi mari au făcut-o. Sau Ăl de Sus. Engleza nu permite asemenea alunecări în mit, căci la enunţul de mai sus (*the curtain was lifted*) cel care îl aude va reacţiona imediat întrebînd ori *„did **you** raise it?"*, ori (după eventuala noastră negare) *„**who** did it?"*. Limba însăşi, adică viziunea despre lume pe care ea o exprimă, atribuie în mod necesar o asemenea acţiune unui factor istoric identificabil. Surprinzător este însă faptul că în ambele limbi căderea cortinei în sensul de separare a spaţiilor este atribuibilă unui agent identificabil şi responsabil, în timp ce căderea cortinei în sensul de (re)unire de spaţii implică numai în engleză o asemenea atribuire de intenţie; în limba română, ea se referă la un proces eliberatoriu pentru care nimeni nu este responsabil.

Cortina de fier românească

Semnalam această ambiguitate la închiderea colocviului în sala Teatrului Naţional din Bucureşti. Ambiguitatea limbajului revelează o atitudine tipică a vorbitorului. Noi, românii, „ştim" că această cortină de fier a căzut intenţionat la sfîrşitul războiului, pentru că Stalin, Roosevelt şi Churchill au împărţit Europa la Ialta. Dar noi „nu ştim" cine a tras în jos cortina de fier în 1989 şi după, noi ştim doar că ea „a căzut". Pur şi simplu „a căzut". O ciudată interpretare neangajantă a istoriei, pentru că, de fapt, „se ştie" foarte bine cine a doborît cortina de fier: nemţii care au dărîmat Zidul Berlinului cu toporul, ungurii care au deschis graniţa lăsîndu-i să treacă în Vest pe nemţii estici veniţi de la Praga. Făcînd acest lucru, ei au doborît în 1989 la fel de decis cortina de fier precum sovieticii o coborîseră după război. În această viziune „engleză" asupra cortinei atît „separatorii", cît şi „unificatorii" de spaţii sînt identificaţi şi responsabili pentru ce fac, în viziunea „română" numai „separatorii", în timp ce „unificatorii" nu sînt identificabili şi nici nu există individual.

Dărîmînd regimul ceauşist, românii au doborît propria lor cortină de fier şi au şi murit pentru asta. „Căderea" Comitetului Central nu a devenit în România, însă, acelaşi simbol precum căderea Bastiliei în Franţa, a Palatului de Iarnă la Petrograd sau a Zidului la Berlin. Comitetul Central cel ciudat de ocolit de gloanţe a devenit, dimpotrivă, simbolul ambiguităţii unui eveniment neasumat de nimeni pentru că afişat de toţi. „Evenimentele din decembrie" au luat locul revoluţiei şi au devenit locul unui proces obscur, în care mîzga şi noroiul anonim au acoperit tot ceea ce fusese odată sîngele unor revoltaţi cu nume şi motive individuale.

Pentru români, cortina de fier a căzut în 1989 pentru că aşa au vrut ruşii, americanii, ungurii, Gorbaciov, Reagan, Securitatea şi te mai miri cine, *„ca să-şi facă ei interesele lor"*. **„Noi"** nu am tras-o în jos, noi nu ştim nimic, **„Ei"** au decis. Căci, nu-i aşa, noi nu trăim istoria, ea ne trăieşte pe noi.

Perdeaua de catifea

În discuţia din sala Teatrului Naţional, Nicolae Manolescu a opus interpretării de mai sus a cortinei una pur teatrală. După căderea cortinei şi pînă la 1989, noi mai priveam prin ochiurile ei, cum puteam, „dincolo", dar din acea parte nimeni nu căuta să desluşească ce se întîmpla „dincoace". În 1989 cortina s-a ridicat şi occidentalii au descoperit uimiţi, unii cu spaimă, alţii cu vagi amintiri de acum 50 de ani, că noi încă mai trăim pe aici. Dinspre Vest nu se mai vedea nici o cortină; dinspre Est se vedea însă o alta, tot între scenă şi sală. Noi vom trăi în continuare în spatele ei, căci Occidentul nu e dispus să ne primească în sală ca spectatori egali ai scenelor altora. Nici Octavian Paler nu credea în căderea cortinei. Ea încă separă două Europe – dacă nu mai multe –, cu logici diferite: cea calculată şi pragmatică a Vestului şi cea emoţională, tulbure, resentimentară, dar şi idealizantă, a Estului. Cele două Europe nu se pot înţelege (încă) una pe alta, şi dialogul lor e iluzoriu. În termeni apropiaţi s-au exprimat Dorin Tudoran şi George Pruteanu, ultimul, care se află în dilema de a trebui să zică da sau nu schimbării *Legii învăţămîntului* în favoarea minorităţilor, întrebîndu-se chiar dacă n-ar fi mai bine fără NATO.

Paradoxul este că aceşti vorbitori – şi, desigur, şi alţii – nu sînt antieuropeni, ci europeni înfocaţi, dar dezamăgiţi de toanele iubitei lor, Europa. O dezamăgire, de la Ialta, cvasi-generală în România. Despre aceasta din urmă scriu deci aici, nu despre reacţiile personale ale celor citaţi. Ceea ce aş numi **euroscepticismul românesc** diferă de euroscepticismul occidental. Acesta din urmă pledează pentru renunţarea la integrarea (sporită a) ţării lor în Uniunea Europeană, pentru că ea ar pierde în acest fel anumite privilegii actuale. Majoritatea norvegienilor care a votat la referendum contra integrării nu a invocat niciodată însă, pe cît ştiu, argumentul că „Europa" ar privi de sus Norvegia, n-ar iubi-o sau n-ar înţelege-o. Specific euroscepticismului românesc este tocmai acest *reproche d'amour*: noi iubim Europa şi vrem integrarea, ea nu ne vrea şi ne aruncă, din nou, în ghearele Estului. Acest ciudat euroscepticism românesc îmi pare a izvorî din vechiul „complex al cortinei". Cea veche, de fier, a fost înlocuită cu o cortină nouă, să zicem cu o perdea de catifea, dar aceasta separă cele două Europe la fel ca şi prima, şi noi, românii, tot dincoace de ea rămînem. Occidentul, care după război a acceptat căderea cortinei de fier, coboară acum şi perdeaua de catifea. Iar noi, aşa cum nu am putut s-o doborîm pe cea de fier timp de vreo 50 de ani, nici acum nu vom putea s-o doborîm pe cea de catifea. Nu schimbăm deci decît o închisoare de fier pe o scenă de catifea, în ambele fiind priviţi ca la teatru: spectatorii rîd sau ne plîng, dar nu ne iau în serios, şi în nici un caz nu ne permit să intrăm în sală.

Tristeţea euroscepticismului...

Am spus atunci – în sala Teatrului! –, şi aş vrea să repet acum, că nu împărtăşesc acest euroscepticism. În momentul în care scriu acest articol, nu ştiu ce va prevala în viitor: sprijinul acordat pe 11 iunie de Helmut Kohl integrării în NATO a României în primul val, reiterat mai tîrziu împreună cu Jacques Chirac, ori anunţul Statelor Unite din 12 iunie că numai trei ţări vor intra în NATO (deci România, nu). Nu mă interesează de altfel aici care previziune este corectă, ci cum se explică scepticismul uneia dintre ele. Cu tristeţe constat că acesta confirmă faptul că „viziunea română" asupra cortinei identifică şi valorizează „separatorii", dar nu şi „unificatorii" de spaţii. Ştim atît de bine ce s-a întîmplat la Ialta, că vedem peste tot numai alte Ialte care la nesfîrşit ne prelungesc damnaţiunea, în timp ce „unificatorii", dacă există, doar înlocuiesc cortina de fier cu o perdea de catifea.

Trist mi se pare acest euroscepticism din multe motive. Mai întîi, el este trist nu pentru că opinează că şansele de admitere în NATO sînt reduse, ci pentru că afirmă că Europa din principiu nu se uită la noi, acum, ca şi în 1945–1946. Argumentul este fals în fapt – niciodată nu s-au pronunţat pentru România mai multe ţări occidentale decît acum! – şi incorect ca analiză a motivelor: nu e vorba de un dispreţ de principiu, ci de calcule practice, financiare la americani, cu care poţi sau nu să fii de acord. Un al doilea motiv l-am numit la Teatrul Naţional, susţinînd că un intelectual ca Nicolae Manolescu a fost întotdeauna în Europa, şi este şi acum, precum atîţia alţii şi **cultura** română în general, chiar dacă **statul** român nu a fost, şi nu este (încă), membru al anumitor **organizaţii** europene. Această distincţie, se va zice, este o puerilă încercare de consolare: contează dacă eşti sau nu în NATO, nu în geografia (culturală a) Europei. A o considera o consolare presupune însă faptul că cel lezat de ea se simte în afara Europei, ca unul ce mereu cere să fie lăsat înăuntru şi mereu este refuzat: amantul fără şanse, cel ce iubeşte din întunericul indistinct de **dincoace** de cortină, căci, pentru el, cortina, perdeaua, încă îl separă fizic de Ea. Al treilea motiv este **interiorizarea** cortinei în spiritele cele mai subtile ale euroscepticilor. Cortina de catifea nu este decît proiecţia în afară a unei resemnări aducînd a resentiment la cel cuibărit în dulce-amara nişă a exclusului. Nu pot accepta această nişă. Pentru mine, cultura română nu s-a aflat niciodată în afara Europei, indiferent pe unde treceau „graniţele Europei" în diverse perioade. Exact lamentarea euroscepticului în varianta română, ascunsă ca de obicei sub tradiţionalul *„pe mine nu mă duceţi voi!"* – scepticul a fost totdeauna convins că el vede mai adînc lucrurile decît militantul –, ne pune în postura de a bate la uşa Occidentului **din afară**. Nu, noi nu ar trebui să cerem să intrăm în Europa, ci să cerem ca NATO să recunoască faptul că sîntem înăuntrul Europei. Un truc retoric, vor obiecta euroscepticii. Nu, o altă atitudine: nu anxietatea celui din afară, ci siguranţa de sine a celui dinăuntru, nu „Natomania", ci cumpănirea rece a strategiei de urmat, nu strigătul de spaimă al presei („Adio NATO!", *Evenimentul zilei*, 13 iunie, p. 1; „Bill Clinton a eliminat România de pe prima lista a aderării la NATO", *Libertatea*, 13/14 iunie, p. 1), ci gestul calm al lui Victor Ciorbea, care insistă în Germania şi continuă să se bată pentru drepturile din hrisovul lui (*„Ne jucăm şansele pînă la capăt"* (...) *Acest meci nu a fost încă jucat"*, *Libertatea*, 13 iunie, p. 3).

...şi primejdiile lui

O schimbare de atitudine este imperios necesară. Altfel, euroscepticismul de acum se va transforma mîine în antioccidentalism deschis, chiar dacă alţi oameni îi vor da glas. A nu crede astăzi că ceva fundamental s-a schimbat în 1989 şi că nici o cortină sau perdea nu mai separă Europa – în afara celei financiare; dar nu separă ea şi Sicilia de „Padania", fără ca vreuna dintre acestea să se lamenteze că se află în afara Europei? – înseamnă a pune bazele, poate inconştient, unui periculos resentiment. Căci parcă aud mîine voci peremiste: na, la ce v-o folosit ungurii în guvern? Şi n-aş vrea să le dăm motive să revină în actualitate.

Redactor-şef: **GABRIELA ADAMEŞTEANU**
Redactor-şef adjunct: **RODICA PALADE**

ANDREI CORNEA (publicist comentator), **OANA ARMEANU** (coordonator secţie socială), **MARIAN CHIRIAC**, **IULIAN ANGHEL** (politic, social), **ALIC MÎRZA** (reportaj, anchete), **DAN PERJOVSCHI** (grafician), **ALINA CORBU** (şef departament financiar), **MIRCEA IONESCU** (şef serviciu marketing-distribuţie), **LUCIAN PIUCĂ** (tehnoredactor), **MIHAELA CUCU** (asistent marketing-publicitate), Secretar de redacţie: **ADRIANA BOBEICĂ**

Difuzare, abonamente: **CONSTANTIN SATALLA**, **ALEXANDRU PETREA**; Procesare text, corectură: **RADU DOBÂNDĂ**, **LIDIA CRISTESCU**, **RODICA TOADER**, **MARA ŞTEFAN**; Casierie: **IULIANA FLOREA**
Fotoreporter: **CONSTANTIN VĂDUVA**

Rubrici:
Economie: ***ILIE ŞERBĂNESCU***
Politic: ***ŞERBAN ORESCU, ZOE PETRE, EMIL HUREZEANU, N.C. MUNTEANU, CRISTIAN PREDA***
Eseu: ***H.-R. PATAPIEVICI***
Cronică literară: ***DAN C. MIHĂILESCU***
Cultură: ***MAGDA CÂRNECI***
Cronică de teatru: ***IRINA COROIU***
Cronică TV, film: ***FLORIN GABREA***

Consiliul consultativ 22:
MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ŞORA, ŞERBAN PAPACOSTEA, VIRGIL NEMOIANU, SORIN ALEXANDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22".
Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120.
Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76
e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.sfos.ro/culture/22/

Manuscrisele nepublicate nu se restituie

Responsabil de număr: **IULIAN ANGHEL**
ISSN-1220-5761
Număr tipărit cu sprijinul Fundaţiei Soros